

Regeringens proposition

1990/91: 82

om folkbildning

Prop.
1990/91: 82

Regeringen förelägger riksdagen vad som tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 14 februari 1991 för de åtgärder som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Göran Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas frågor som, rör den statliga bidragsgivningen till studieförbund, folkhögskolor, kontakttolkutbildning och till central kursverksamhet samt Samernas folkhögskola.

De statliga regler som i dag gäller för statsbidrag till folkbildningen, dvs. den verksamhet som bedrivs av studieförbund och folkhögskolor, föreslås upphöra i och med utgången av budgetåret 1990/91. Fr.o.m. budgetåret 1991/92 skall riksdag och regering fastställa övergripande mål och motiv, som skall ligga till grund för att bevilja statsbidrag för den samlade folkbildningen. För viss verksamhet skall statsbidrag utgå i annan ordning.

Förslagen i propositionen innebär en markant förändrad ansvarsfördelning mellan staten och folkbildningen. Inom de gränser som riksdag och regering lägger fast skall folkbildningen själv ta ansvar för fördelning av statsbidrag, administration, organisation samt för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Nämnda uppgifter skall fullgöras av ett folkbildningsråd som under våren kommer att bildas av Folkbildningsförbundet, Rörselefolkhögskolornas intresseorganisation och Landstingsförbundet.

Målet med statsbidrag till folkbildningen är att stödja en verksamhet som syftar till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen genom

t.ex. politiskt, fackligt eller kulturellt arbete. Verksamheter som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildnings- och bildningsnivån i samhället skall prioriteras. Personer som är utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade skall särskilt prioriteras. Den utbildning som bedrivs inom folkbildningen skall både till form och arbetssätt utgöra ett alternativ till utbildning inom det offentliga skolväsendet och högskolan.

Nämnden för vårdartjänst (NV) skall fr.o.m. budgetåret 1991/92 disponera det statsbidrag som nu utgår under anslaget C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. för särskilt kostnadskrävande utbildningsinsatser för personer med funktionshinder. Nämnden skall även disponera och till Synskadades Riksförbund utbetala det statsbidrag som utgår under anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. för bidrag till teknisk anpassning av studiemateriel för synskadade och dövblinda.

Statsbidrag till Samernas folkhögskola i Jokkmokk skall utgå i särskild ordning.

De statsbidrag som nu utgår under anslaget C 8. Bidrag till kontakt- tolkutbildning samt de medel för detta ändamål som utgår under studieförbunds- och folkhögskoleanslagen skall föras samman. Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet skall ha ett övergripande ansvar för utbildningen och fördela statsbidrag på olika anordnare.

De föreslagna reformerna skall träda i kraft den 1 juli 1991.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 februari 1991.

Närvarande: Statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööv, Persson, Molin, Sahlin, Larsson.

Föredragande: statsrådet Göran Persson

Proposition om folkbildning

Inledning

De senaste mer övergripande riksdagsbesluten om folkbildning, dvs. folkhögskolan och studieförbundens verksamhet, fattades våren 1977 resp. våren 1981.

1977 års riksdagsbeslut med anledning av propositionen om folkhögskolan (prop. 1976/77:55, UbU30, rskr. 318) innebar bl.a. att vissa förändringar av folkhögskolans administration genomfördes samt att ett schabloniserat statsbidrag infördes.

Riksdagens beslut med anledning av propositionen om folkbildning m.m. (prop. 1980/81:127, UbU36, KrU 6y, rskr. 386) innebar bl.a. att det gjordes vissa preciseringar av folkbildningens mål och av gränserna mellan folkbildning och olika former av vuxenutbildning. Vidare infördes ett nytt statsbidragssystem.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 21 april 1988 tillkallade dåvarande chefen för utbildningsdepartementet en kommitté för att utreda frågor rörande främst folkhögskolans roll och uppgifter i förhållande till andra utbildningsanordnare samt att göra en översyn av statsbidragssystemet. Kommittén antog namnet folkhögskolekommittén. Den 21 juni 1989 beslöt regeringen att utfärda tilläggsdirektiv. I augusti 1990 överlämnade kommittén betänkandet (SOU 1990:65) Folkhögskolan i framtidsperspektiv¹ samt ett debattinlägg om folkbildningen och folkhögskolan i framtiden (SOU 1990:66) Det fria bildningsarbetet. Under sitt utredningsarbete har kommittén även lagt fram en fakta- och debattbok (SOU 1989:97) Vad händer med folkhögskolan? Kommitténs

¹ Ledamöter vid betänkandets avlämnande: f. statssekreteraren Gunnar Svensson, ordförande, landstingsrådet Stig Gustafsson, riksdagsledamoten Helge Hagberg, folkhögskolerektorn Lars Hjertén samt riksdagsledamöterna Berit Oscarsson, Elisabeth Persson, Karin Starrin och Carl-Johan Wilson.

Hösten 1988 överlämnade skolöverstyrelsen (SÖ) till regeringen rap-
porten Studieförbunden inför 90-talet, en analys av studieförbundens si-
tuation, verksamhet och uppgifter. I den missivskrivelse som inlämnas-
des med rapporten föreslog SÖ förändringar på kort och på lång sikt.

På längre sikt innebar SÖs förslag en minskning av antalet regler för
hur studiecirkelverksamheten skall utformas för att berättiga till statsbi-
drag. Vidare föreslogs att statsbidragssystemet på ett mer direkt och tyd-
ligare sätt knyts till målen för folkbildningen. SÖ föreslog också att kon-
sekvenserna av ett nytt statsbidragssystem skulle prövas praktiskt genom
en försöksverksamhet som skulle omfatta några län. I 1989 års budget-
proposition angav dåvarande utbildningsministern att han hade för av-
sikt att återkomma till regeringen med förslag om såväl riktlinjer för ett
nytt statsbidragssystem som om den eller de försöksverksamheter som
kunde komma att behövas.

Förslagen till förändringar på kort sikt fick till följd att regeringen i
1989 års budgetproposition (prop. 1988/89:100 bil. 10, UbU17, KrU 2y,
rskr. 202) föreslog att det totala antalet studietimmar med det högre
schablonbidraget skulle ligga fast fr.o.m. budgetåret 1989/90 t.o.m. bud-
getåret 1991/92.

Genom Folkbildningsförbundets försorg har studieförbunden skrift-
ligen besvarat ett antal frågeställningar i anslutning till SÖ-rapporten.
Svar från samtliga studieförbund har därefter vidarebefordrats till ut-
bildningsdepartementet för den fortsatta beredningen av SÖ-rapporten.

Folkbildningsförbundet har även inkommit till regeringen med sitt
reformprogram Studieförbunden under 90-talet. Programmet, som sam-
tidigt utgör förbundets anslagsframställning för budgetperioden 1991/92-
1993/94, har också överlämnats till SÖ och statens kulturråd.

I betänkandet (SOU 1988:39) Mål och resultat - nya principer för det
statliga stödet till föreningslivet, lämnades förslag om nya principer för
det totala statliga stödet till folkrörelserna med en övergång från ett re-
gelstyrt system till en friare användning av bidragen. Regelsystemet före-
slogs bli ersatt av en tydligare uppföljning och utvärdering av stödet.
Mot denna bakgrund uttalade regeringen i 1990 års budgetproposition
(prop. 1989/90:100, bil. 2) att principerna för statens totala stöd till folk-
rörelserna inkl. folkbildningen borde omprövas i den riktning utred-
ningen angav. Statskontoret har den 10 februari 1991 till regeringen (ci-
vildepartementet) redovisat ett av regeringen givet uppdrag att kartlägga
stödet till föreningslivet samt lämna förslag till hur en fördjupad pröv-
ning kan göras av stödet.

I anledning av propositionen om särskild skatt på företagsvinster
m.m. (prop. 1988/89:132, SkU33 s. 14) uttalade skatteutskottet att det
kunde finnas skäl till att någon del av de medel som den särskilda vinst-
skatten inbringade, användes för utbildning av korttidsutbildade vuxna.
Vad utskottet anfört gav riksdagen regeringen till känna (rskr. 304). För
närvarande pågår ett par utredningar som berör de korttidsutbildades si-

tuation. Regeringen är därför inte nu beredd att ta upp frågan men avser att återkomma när resultaten av utredningarna är kända.

I 1988 års budgetproposition (prop. 1987/88:100 bil. 10 s. 375) anmälde regeringen för riksdagen att det inom utbildningsdepartementets område pågick en översyn av den samiska kulturens fortbestånd och utveckling. Syftet var bl.a. att analysera den samiska kulturens förutsättningar, förändringsfaktorer och utvecklingsmöjligheter. Utredaren hade särskilt ta fasta på frågor om det samiska språket, konsthantverket och de kulturella uttrycksformerna i övrigt. Även utbildningsfrågorna borde studeras. Den särskilde utredaren lade i juni månad 1989 fram sina förslag i rapporten (Ds 1989:38) Samisk kultur. Rapporten har remissbehandlats och i nämnda budgetproposition ingår en sammanställning av remissyttrandena. Såväl utredaren som remissinstanserna ansåg att frågor rörande Samernas folkhögskola i Jokkmokk borde behandlas i anslutning till beredningen av folkhögskolekommitténs förslag. Jag tar därför upp denna fråga nu.

Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen om ansvaret för skolan (prop.1990/91:18, UhU4, rskr. 76) har riktlinjerna för ett nytt styrsystem för skolan och ett nytt statsbidragssystem antagits. Riksdagens beslut innebär även att SÖ skall avvecklas och att ett nytt ämbetsverk, skolverket, inrättas den 1 juli 1991. Regeringen har utfärdat direktiv (Dir. 1990:60 och 77) till en särskild utredare som har att lägga fram förslag om och förbereda genomförandet av en ny organisation för den statliga skoladministrationen. I direktiven konstateras att folkbildningsfrågorna, dvs. folkhögskolans och studieförbundens verksamhet inte berörs av förändringarna på skolområdet, varför dessa frågor kommer att föreläggas riksdagen i annan ordning under våren 1991.

I berörda frågor har samråd skett med chefen för utbildningsdepartementet.

Kortfattade sammanställningar av folkhögskolekommitténs förslag och remissyttrandena, redogörelser över nuvarande bidrag till studieförbund och till folkhögskolor samt vissa statistiska uppgifter om studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet hör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 1-4.

1 Principiella utgångspunkter för förslagen; folkbildningen skall vara fri och frivillig och styra sig själv

Prop. 1990/91:82

Min bedömning: De grundläggande skälen till att stödja folkbildningen är att den bidrar till en demokratisk grundsyn och utveckling i samhället.

Den fria och frivilliga folkbildningen:

- främjar demokrati, jämlikhet, jämställdhet samt internationell och kulturell förståelse och utveckling,
- bygger på människors fria och frivilliga kunskapssökande,
- präglas av demokratiska värderingar och samarbete,
- syftar till att stärka människors möjligheter att påverka sina livsvillkor och tillsammans med andra förändra förhållandena enligt egna värderingar och idéer,
- medverkar till att utveckla en folklig kultur,
- ger stöd och stimulans till ett idéburet studiearbete i folkrörelser och föreningar,
- medverkar till att ge alla, men i synnerhet dem med kortare utbildningserfarenheter, goda grundkunskaper och stimulerar intresset för nya kunskapsområden.

Folkbildningens anordnare lägger själva fast målen för verksamheten, medan riksdag och regering lägger fast målen för bidragsgivningen.

Skälen för min bedömning: Demokrati och folkbildning har i vårt land alltid varit nära förbundna med varandra.

Det fria bildningsarbetet tog form inom de folkrörelser som verkade för en demokratisering av det svenska samhället och kämpade för den allmänna rösträtten. Det var ur behoven att vinna insikter och kunskaper för att kunna hävda sina intressen som folkrörelsernas bildningsarbete växte fram. Folkbildningen var en del i det demokratiska upprорот.

Ofta, i motsättning till den tidens auktoritära makthavare, lyfte folkrörelserna fram tidigare inte erkända kunskaper och skapade nya och oberoende institutioner för sitt bildningsarbete; bibliotek, folkhögskolor, studieförbund. Genuint demokratiska studieformer utvecklades som när studieförbundens deltagare samlades i cirklar och bestämde vad de skulle studera och själva tog ansvaret för studierna.

Det var en bildning "inte endast för folket, utan genom folket", som en av folkbildningens pionjärer formulerade målet för verksamheten. Inom folkbildningen formades en särskild demokratisk samtalskultur med tolerans mot olikåtkände och för varandra och med respekt för sakliga argument och fattade beslut, som många menar har kommit att utmärka det demokratiska vardagsarbetet i vårt land.

Folkbildningen har, i ett historiskt perspektiv, fungerat som en hävstång för de demokratiska strävandena. Människor, som annars inte

skulle fått möjlighet att göra sig gällande eller saknat tilltro till den egna förmågan, har aktiviserats i samhällslivet och inte minst i det politiska och fackliga arbetet.

Samtidigt har folkbildningen inneburit en frihet för den enskilda människan att söka sina egna kunskaper eller tillsammans med andra skaffa sig nya insikter för att påverka och förändra.

Folkbildningen handlar i all enkelhet om folkets fria kunskapssökande. Den demokratiska kunskapssyn, som fått sitt uttryck i det fria bildningsarbetet, är en omistlig del i vårt samhälle. Den är en förutsättning för yttrandefriheten och för de enskilda medborgarnas möjligheter att bilda opinioner.

De ideella folkrörelserna har under senare år visat tecken på att försvagas. Såväl medlemsantal som aktiviteter avtar. Det sker samtidigt som Maktutredningen (SOU 1990:4:4) konstaterar att "de egenskaper som en gång uppställdes som ideal för det demokratiska medborgarskapet, såsom kunskaper och ekonomiskt och socialt oberoende, är bättre uppfyllda i dagens samhälle än i gårdagens".

Som en följd av stigande utbildningsnivåer och växande anspråk på medbestämmande ökar de svenska medborgarnas förmåga och engagemang att ta ställning och aktivt gripa in i samhällsutvecklingen år från år. Medborgarna blir alltmera självständiga, visar utredningens undersökningar, och ingen medborgardygd skattas i dag högre än den att kunna bilda sig en egen uppfattning. Det finns, varnar maktutredningen, risker för en växande klyfta mellan "vad man skulle kunna kalla det möjliga och det förverkligade medborgarskapet".

"Medborgarnas förväntningar på personligt inflytande stiger snabbare än det faktiska handlingsutrymmet. Samhällsutvecklingen kännetecknas därför också av medborgerlig vanmakt", hävdar maktutredningen. Det gäller särskilt i arbetslivet, där människor fortfarande känner sig omyndiga, men det gäller också i samhällslivet där medborgarengagemanget söker sig nya vägar vid sidan av dagens etablerade institutioner, dit de politiska partierna och de ideella folkrörelserna räknas.

De politiska partierna och folkrörelserna utmanas från alltmer aktiva och kompetenta medborgare, menar maktutredarna. Det är en allvarlig, men självfallet inbjudande, utmaning för de politiska partierna och för folkrörelserna.

Som maktutredningen skriver i sin allra sista mening så är demokratin "ytterst en fråga om att kombinera det fria personliga valet med solidarisk gemenskap".

Folkrörelserna har länge präglat svensk demokrati just genom sin förmåga att förena individualitet och solidaritet. En försvagning av aktiviteten i de ideella folkrörelserna - och i de politiska partierna - innebär därför en försvagning av vår demokrati. Uppgiften måste nu vara att förnya och vitalisera demokratin. Den klyfta mellan "det möjliga och det förverkligade medborgarskapet" som maktutredningen talar om, måste överbryggas. Ökad valfrihet för den enskilda människan och decentrali-

sering av befogenheter och ansvar blir en naturlig strategi för att bana väg för en sådan demokratisk förnyelse.

För folkrörelserna blir i detta perspektiv den lokalt förankrade verksamheten viktigare samtidigt som det gäller att lyssna, lyhört och öppet, på de nya krav som människor ställer på delaktighet och social gemenskap.

Jag är övertygad om att det fria bildningsarbetet återigen kan bli en kraftkälla i strävandena att fördjupa och att ge liv och innehåll åt vår demokrati.

De förslag som jag presenterar i det följande syftar till att stimulera folkbildningen att anta denna utmaning.

Frihet och frivillighet

Det finns ett behov att tid efter annan precisera statens syn på folkbildningsverksamheten. 1944 års folkbildningsutredning gjorde det med särskild pregnans;

"Folkbildningsarbetet är fritt och frivilligt.

Friheten innebär icke att bildningsarbetet skulle sakna förankring i de faktiska kunskaps- och bildningsbehoven. Vad den innebär är frihet i förhållande till staten och till de organisationer, som tjänstgöra som förmedlingsorgan för bildningsarbetet. Den innebär även frihet i betydelsen oberoende av arbetsgivare, donatorer och institutioner av konfessionell eller politisk art.

Frivilligheten är en sida av denna frihet. Den innebär att bildningsarbetet uppbäres av folket självt, den är tecknet på dess kulturella fullmyndighet. Detta hindrar icke att enskilda personer och organisationer, för landet i dess helhet eller för lokalt begränsade delar, framträtt som väckare, initiativtagare och ledare. En effektiv propaganda för bildningsarbetet låter väl förena sig med kraven på frivillighet och frihet".

Den principiella syn på folkbildningen som här kommer till uttryck är enligt min mening fortfarande giltig och relevant.

Folkbildningsverksamheten skall vara fri och frivillig, obunden av stat och marknad, skild från samhällets läroplansstyrda utbildning och arbetsgivarnas produktionsanpassade personalutbildning. Den skall vara ett forum där deltagarna själva väljer ämne och arbetsformer och där de egna erfarenheterna och behoven styr studierna. En nära relation till människors vardagliga miljöer och gemenskaper av ideologisk och kulturell karaktär är naturlig.

Sedan SÖ, hösten 1988 presenterade rapporten "Studieförbunden inför 90-talet" har folkbildningens framtida roll och aktuella uppdrag diskuterats intensivt. I januari 1990 överlämnade vart och ett av de elva studieförbunden sina synpunkter på rapporten till utbildningsdepartementet. Folkbildningsförbundet har sedan samlat alla studieförbunden bakom ett reformprogram "Studieförbunden under 90-talet" som formulerar "folkbildningsorganisationernas gemensamma hållning" inför

framtiden. Programmet överlämnades i juni 1990 till utbildningsdepartementet.

Folkhögskolekommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1990:65) och i ett par debattskrifter noggrant och inträngande analyserat och diskuterat vad som i dag bör känneteckna en fri bildningsverksamhet. Kommitténs arbete ligger tillsammans med SÖ-rapporten, SÖs fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1991/92-1993/94, synpunkterna från studieförbunden och Folkbildningsförbundets program till grund för många av de överväganden och förslag som jag lägger fram i denna proposition.

Som både Folkbildningsförbundet och folkhögskolekommittén poängterar så skall en fri bildningsverksamhet ha bestämda kännetecken, om ett omfattande statligt stöd i förening med stor självständighet skall kunna motiveras.

I Folkbildningsförbundets program betonas på nytt att "ett fritt och frivilligt folkbildningsarbete är en dynamisk kraft i samhället". Mycket av det som i programmet sägs om folkbildningens kunskapsyn, synen på folkligt kulturliv och verksamheter för handikappade och invandrare, behoven av ökad delaktighet i folkrörelserna och samverkan mellan folkbildningens olika grenar bör, enligt min mening, vara riktningsgivande för det framtida folkbildningsarbetet.

Jag vill särskilt betona det utbyte som folkbildningsverksamheten och folkbiblioteken kan ha av varandra om ett ännu närmare samarbete utvecklas.

Det påpekande som görs i Folkbildningsförbundets program om studieförbundens och folkhögskolornas skilda organisatoriska och ideologiska hemvist, och de demokratiska värden, som ligger i mångfalden och pluralismen är en betydelsefull markering av den integritet och självständighet som skall utmärka det fria bildningsarbetet.

Folkbildningen bör ha sin förankring i ett demokratiskt kunskapsarbete i nära relation till folkrörelser och idébärande organisationer och stå fri i förhållande till staten och starka ekonomiska intressen.

Likaväl som en fri press med plats för olika röster och opinioner är nödvändig för demokratin, behövs en fri och obunden folkbildningsverksamhet, som ger möjligheter att utveckla kunskaper och kulturell aktivitet på folklig och ideell grund. Liksom pressen har en kritisk funktion har också folkbildningen en uppgift att fungera som en kritisk och ifrågasättande motkraft.

Folkbildningens mål

Av den principiella syn på folkbildningsverksamheten som jag här givit uttryck för, följer att staten som bidragsgivare inte kan föreskriva mål och syften för folkbildningen. En tydlig åtskillnad bör därför göras mellan folkbildningens egna mål och dem som bidragsgivaren lastställer för att bevilja bidrag.

"Det är viktigt att betona att varje studieförbund självt fastställer mål och inriktning för sin verksamhet, medan staten bestämmer villkoren för bidragsgivningen", skriver Folkbildningsförbundet i sitt reformprogram.

Jag delar denna uppfattning.

I det följande avsnittet kommer jag mera utförligt att redovisa och diskutera målen för ett samhälleligt stöd till folkbildningen.

Jag vill understryka att statliga och kommunala bidrag till folkbildningsorganisationerna bygger på en fundamental tilltro till idén om en fri och folkligt förankrad bildningsverksamhet. Bidragen förutsätter ett grundläggande förtroende för de mottagande organisationerna och deras vilja och förmåga att förverkliga den bildningstanke de säger sig stå för.

Om folkhögskolor och studieförbund skall åtnjuta det förtroende som är en förutsättning för bidragsgivningen är därför främst beroende på dem själva. Endast genom att hävda det fria bildningsarbetets värden och ideal och verksamhetens obundenhet och oberoende kan folkhögskolor och studieförbund skapa respekt och förtroende för sig själva och för sin roll i samhället. En verksamhet som utförs som uppdrag och finansieras på kommersiell bas får en annan karaktär än den som härs upp av en fri och frivillig folkbildning och stöds av samhälleliga bidrag.

Motiven för både statliga och kommunala bidrag minskar eller försvinner i den mån som folkhögskolor och studieförbund anordnar parallella utbildningar till dem som stat och kommun redan har ansvar för. Den utbildning som bedrivs inom folkbildningen skall vad gäller både rekrytering, form och arbetssätt utgöra ett alternativ till utbildningar inom det offentliga skolväsendet och, i vissa fall högskolan.

Utvärdera folkbildningen

Det finns uppenbara behov såväl hos bildningsarbetets egna företrädare som hos stat och kommun av att kontinuerligt följa och utvärdera folkbildningsverksamheten. Uppföljningen och utvärderingen skall inriktas på bildningsarbetets grundläggande kännetecken och hur dessa förverkligas. Ett viktigt gemensamt syfte är att skapa ett bra underlag för beslut om fortsatt bidragsgivning.

Jag kommer i senare (avsnitt 7) att ange och diskutera villkor och metoder efter vilka en uppföljning och utvärdering bör göras.

Som SÖ-rapporten "Studieförbunden inför 90-talet" visar så är det förenat med växande svårigheter att avgränsa god folkbildning med administrativa regler. I strävan att maximera bidragen har verksamhetens mål och syften ibland fått träda i bakgrunden till förmån för en strikt tillämpning av regelboken.

Den reglering av verksamheten som hittills funnits har haft två syften; att ge författningsstöd åt viktiga drag i folkbildningsarbetet och att definiera ett underlag för bidragsberäkningen till folkbildningens organisationer.

Med den form för bidraget som jag i det följande kommer att föreslå faller det andra motivet för detaljregleringen bort. Det första motivet tillgodoses, enligt min mening, bättre genom att folkbildningen själv anger sina mål och syften med sin verksamhet.

Den nya form för det statliga bidraget som jag föreslår syftar till att stimulera bildningsarbetets egna, inre drivkrafter. Som jag tidigare klart markerat är det inte bidragsgivarens uppgift att bestämma målen för ett fritt bildningsarbete, de måste ta form inom bildningsarbetet självt. Bidragsgivaren skall däremot tydligt ange vad bidraget är avsett för. Jag återkommer till detta i det följande.

Bidragsgivningen baseras på en politisk vilja att stödja och stimulera en fri och frivilligt förankrad bildningsverksamhet.

De kännetecken på en sådan verksamhet som jag tidigare har diskuterat bör vara avgörande för statens och kommunernas intresse av att i den utsträckning som nu sker finansiera folkbildningen.

Folkbildningen kan styra sig själv

Av det resonemang som jag här fört drar jag slutsatsen att den statliga detaljregleringen och därmed förknippad statlig myndighetsutövning kan upphöra.

En viktig del av myndigheternas arbete med folkbildningsfrågorna har varit att fastställa ett bidragsunderlag för varje studieförbund och folkhögskola för en senare fördelning av bidragen till de olika arrangörerna. Med den nya bidragsmodell som jag föreslår kommer denna uppgift att få en helt ny karaktär.

Folkbildningens organisationer får själva större möjligheter att fylla verksamheten med innehåll. Det bör då ankomma på dem själva att organisera och administrera fördelningen av bidragen mellan de olika studieförbunden och folkhögskolorna.

Jag anser att ett folkbildningens eget organ, ett folkbildningståd, har goda förutsättningar att fylla denna uppgift.

En av folkbildningsrådets uppgifter blir att hantera bidragsfördelningen. Rådet skall också ansvara för en samlad redovisning och utvärdering av folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet som kan utgöra underlag för beslut om fortsatt bidragsgivning.

I ett följande avsnitt preciserar jag närmare de uppgifter som enligt min mening kan överlämnas till folkbildningsrådet.

Mitt förslag: Målet med statsbidrag till folkbildningen är att stödja en verksamhet som syftar till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen genom t.ex. politiskt, fackligt eller kulturellt arbete.

Verksamheter som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället skall prioriteras.

Personer som är utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade skall särskilt prioriteras, varvid invandrare särskilt skall uppmärksammas. Handikappade utgör en annan viktig målgrupp.

Den utbildning som bedrivs inom folkbildningen skall till både form och arbetssätt tydligt skilja sig från utbildning inom det offentliga skolväsendet och högskolan.

Resurserna från staten får inte användas till en verksamhet med kommersiellt syfte.

Skälen för mitt förslag: Folkhögskolekommittén har i ett inledande avsnitt behandlat frågan om folkbildningens roll i utbildning och kulturliv. I sina konkreta resonemang tar kommittén fasta på folkhögskolans situation. Vad som allmänt sägs är tillämpligt också på studieförbunden. Kommittén vill se studieförbund och folkhögskolor som förenade krafter i vad den kallar det fria bildningsarbetet.

Folkhögskolekommittén beskriver folkbildningens ställning i förhållande till annan utbildning i samhället genom att beskriva den som en fri och självständig kraft vid sidan av den av samhället anordnade grund- och yrkesutbildningen. Folkbildningsarbetet karaktäriseras av deltagarstyrda studier där samtal och grupparbete är vanliga arbetsformer. Uppgifterna för det fria bildningsarbetet i framtiden är enligt kommitténs mening *att* ge utrymme åt studier som växer fram ur deltagarnas egna intressen och behov, *att* främja ett studiearbete som uppmuntrar till ställningstagande och beslutsfattande, *att* förmedla kunskap och stimulera debatt om ideologier och livsåskådningar samt *att* bredda kulturintresset och skapa förutsättning för en folklig kultur.

Jag delar folkhögskolekommitténs uppfattning om folkbildningsarbetets roll och framtidsuppgifter och har tagit kommitténs resonemang till utgångspunkt för mina egna överväganden och bedömningar.

I takt med att grundutbildningen förstärks och det skapas ett allt rikare utbud av utbildningsmöjligheter för vuxna blir folkbildningens roll mer renodlad. Dess egna idéer och ambitioner kan i högre grad sätta sin prägel på arbetet och skapa utrymme för nya uppgifter. Folkbildningens vitt förgrenade kontaktnät och dess förmåga att skapa engagemang och motivation i studiearbetet, liksom dess demokratiska arbetsform och bildningssyn, kommer alltid att vara en ovärderlig tillgång när det gäller

att utjämna utbildningsklyftor och höja såväl utbildningsnivån som bildningsnivån i samhället. Behovet av insatser i dessa avseenden kan aldrig helt elimineras genom förbättringar av ungdomsutbildningen eller den av samhället bedrivna vuxenutbildningen.

Jag delar därmed det synsätt som markeras bl.a. i Folkbildningsförbundets reformprogram, Studieförbunden under 90-talet, och i folkhögskolekommitténs betänkande att studieförbunden och folkhögskolorna också i framtiden har en viktig roll inom vuxenutbildningen.

Men därtöver behövs folkbildningsinsatser också i andra avseenden till följd av kunskapsutvecklingen och förändringar i arbetslivet och i samhället i övrigt.

Sedan mitten av 1970-talet har riksdag och regering vid flera tillfällen fastslagit att det är de som har fått minst del av samhällets insatser för utbildning och kultur som i första hand skall komma i åtnjutande av de resurser som staten ställer till förfogande för detta ändamål. En av huvuduppgifterna för den av samhället stödda vuxenutbildningen är att utjämna skillnader i utbildning mellan olika grupper i samhället. Detta mål har ännu inte uppnåtts.

En rad olika undersökningar har visat att det främst är relativt välutbildade grupper som tar del av vuxenutbildning i någon form. Detta gäller såväl de utbildningsformer som helt eller delvis finansieras genom skattemedel som de som bekostas av arbetsgivare. De som redan har en bra utbildning har ofta klart för sig vilket värde utbildning har, både i arbetslivet och i andra sammanhang. Folkbildningens anordnare har en viktig uppgift när det gäller att försöka förändra denna slagsida.

Möjligheter till perspektiv, engagemang, kritisk skolning och skapande verksamhet måste komma så många som möjligt till del. Riskerna för utanförskap och för att klyftorna ökar mellan svaga och starka grupper är i dag påtagliga. För att demokratin skall utvecklas och stärkas, är det nödvändigt att alla känner sig berörda och deltar i förändringsarbetet. Detta gäller såväl i arbetslivet som i samhällslivet i övrigt. Det får inte vara så att grupper av människor ställer sig utanför och endast betraktar de förändringar som sker. För att åstadkomma en positiv utveckling fordras stora ansträngningar på skilda håll. Studieförbunden och folkhögskolorna har goda förutsättningar att påverka utvecklingen positivt.

Jag anser därför att riksdag och regering, ännu tydligare än hittills, skall markera att de resurser samhället ställer till förfogande för studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet främst skall användas för att nå ut och aktivera grupper, som av olika skäl har begränsade möjligheter att delta i studier och kulturverksamhet. Verksamheter som riktas mot grupper som är utbildningsmässigt eller kulturellt missgynnade skall prioriteras. Människor med funktionshinder och invandrare som tillhör de tidigare nämnda grupperna är, i sammanhanget, särskilt viktiga målgrupper. Det är också angeläget att de som bor i glesbygdsområden ges möjlighet att delta i olika folkbildningsaktiviteter.

Studieförbunden och folkhögskolorna har hittills värnat om allas rätt till deltagande. Man har från utbildningsanordnarnas sida gjort stora an-

strängningar för att t.ex. undanröja sådana praktiska hinder som försvårar deltagande i olika aktiviteter. Det har också visat sig att de friare arbetsformer och det arbetssätt som präglar studieförbunden och folkhögskolorna i många fall är särskilt väl lämpade för personer med funktionshinder. Det är väsentligt att studieförbunden och folkhögskolorna även i fortsättningen kommer att sträva efter att möjliggöra deltagande i sina verksamheter för dem som har olika funktionshinder.

Kravet på goda grundkunskaper ökar snabbt i vårt samhälle, som en följd av teknisk utveckling, ökad internationalisering och en medveten strävan att bredda inflytandet i arbets- och samhällsliv. Ungdomsutbildningen har förlängts och förbättrats. Också vuxenutbildningen har byggts ut för att utjämna utbildningsskillnader generationer och befolkningsgrupper emellan. Vuxenutbildningen måste finnas tillgänglig i många olika former om alla skall ges reella möjligheter att delta.

Folkbildningen har alltid erbjudit dem som haft kort och bristfällig utbildning möjlighet att skaffa sig baskunskaper, forma egna uppfattningar och stärka självförtroendet. Ännu finns en stor grupp korttidsutbildade för vilka studiecirkeln eller folkhögskolan är den självklara, och ibland den enda tänkbara, studievägen. Detta beror på att dessa erbjuder verksamhetsformer, rekryteringsvägar och bildningsprogram som särskiljer dem från den av samhället bedrivna kompetensriktade vuxenutbildningen.

Bidragsgivaren behöver veta att resursen för folkbildning används för den typ av aktiviteter som den är avsedd för och inte för uppgifter, som till både form och innehåll är parallella till vad som utförs inom det offentliga skolväsendet. Resurserna skall inte heller användas för en verksamhet med kommersiellt syfte. Studier som ingår i personalutbildning och aktiviteter som är ett led i ett vårdprogram, skall t.ex. inte finansieras med statliga bidrag.

Bidragsgivaren behöver också följa hur studieförbund och folkhögskolor profilerar sin verksamhet. Enligt min mening är det viktigt att varje studieförbund ger uttryck för en egen profil, som är präglad av t.ex. huvudmannens ideologiska eller politiska värderingar. För folkhögskolornas del hör profilering finnas i två avseenden; för det första hör skolorna som helhet skilja sig från det offentliga skolväsendet, t.ex. vad gäller arbetsform och uppläggning. För det andra hör skolorna sträva efter en tydligare profil. Denna kan ta sig ideologiska uttryck men kan likaväl vara av t.ex. innehållsmässig art, på ett sätt som kan avspegla sig i kursutbudet eller i de traditioner för verksamheten som byggs upp av lärare och elever vid skolan.

Styrkan i studiecirkelarbetet och folkhögskolestudierna är att de ger den studerande möjlighet att påverka inriktning och arbetssätt och att anknyta studierna till vardagslivets verklighet. Den profilen måste finnas kvar som ett starkt inslag också i det framtida utbudet av folkbildning, vid sidan av den formellt kompetensriktade kommunala vuxenutbildningen och personalutbildningen som främst styrs av yrkeslivets aktuella behov.

Det är bl.a. för att ge utrymme för en mer profilerad verksamhet som det är motiverat att öka friheten att disponera resurserna.

Folkbildningen har också en viktig uppgift att belysa och diskutera aktuella problem och introducera nya kunskapsområden. Kunskapsutvecklingen sker numera så snabbt att det en gång inlärdas lätt blir föråldrat. Samhällsutvecklingen, t.ex. miljöförstörelsen, den europeiska integrationen och den ökade invandringen, medför att nya frågeställningar kommer i centrum för uppmärksamheten. Forskningen utvecklas mot en allt starkare specialisering vilket gör det angeläget att ge aktuella samhällsproblem en tvärvetenskaplig belysning.

Folkbildningsarbetet öppnar nya perspektiv och ger tillfälle till granskning och ifrågasättande av det som sker. Detta är ingen ny uppgift för folkbildningen, men en uppgift som nu får förnyad aktualitet och gör studiecirkeln och folkhögskolan till samlingspunkter för människor med skiftande utbildningsbakgrund.

I folkrörelsernas arbete har studierna en central roll för förnyelse av ideologi och arbetsformer. Ett vitalt folkrörelsearbete, som banar väg för nya tankar och påverkar opinionen, har alltid sin grund i ett fritt och självständigt kunskapssökande.

Folkbildningsarbetet har i väsentlig utsträckning vuxit fram inom folkrörelserna och den har betjänat folkrörelsearbetet genom att bidra till organisatorisk styrka och ideologisk utveckling. I dag behövs folkbildningen som en livgivande kraft inom de traditionella folkrörelserna och som ett stöd åt nya framväxande rörelser.

I folkbildningen integreras utbildning, kunskapssökande och kulturverksamhet. Folkbildningens karaktär av fritt och frivilligt arbete har givit ett naturligt utrymme för studier inom kulturområdet. Sådana studier är för många viktiga som grund för att utveckla självkänsla, identitet och kreativitet även om inget samband finns med den egna yrkesrollen.

Studieförbunden och folkhögskolorna har också kommit att inta en framträdande roll i kulturlivet. Det är inom folkbildningen som amatörverksamheten inom kulturområdet har kunnat utvecklas bäst. Amatörteater och folkdans, körer och musikgrupper, konst- och skrivarecirklar ger inte bara kunskaper utan också nya uttrycksmedel.

Mot denna bakgrund kan det främsta kulturpolitiska motivet för stödet till folkbildningen sammanfattas med att den skall bredda kulturintresset i samhället och vidga deltagandet i kulturlivet. Denna uppgift förutsätter bl.a. uppmärksamhet på de grupper i samhället som inte på ett naturligt eller självklart sätt ägnar sig åt eget konstnärligt skapande eller tar del av kulturutbudet.

Studieförbundens och folkhögskolornas betydelse för amatörernas kulturverksamheter ger dem ett särskilt ansvar för utvecklingen av den folkliga kulturen. Det är angeläget att höja kvaliteten i den amatörculturella verksamheten. Folkbildningen bör verka för att utveckla samverkan mellan amatörer och yrkesverksamma och mellan amatörer och kulturinstitutioner samt -organisationer. En stor andel av studieförbundens kulturprogram vänder sig till barn och ungdom. Att studieförbun-

den på detta sätt tar ansvar för barns och ungdomars deltagande i kulturlivet är av stor betydelse.

Jag vill i detta sammanhang även kort beröra folkbibliotekens betydelse i folkbildningsverksamheten. De svenska folkbibliotekens framväxt präglas av en stark folkrörelsetradition och biblioteket har en unik och central position i samhället. Ett utökat samarbete mellan studieförbund, folkhögskolor och folkbibliotek bör vara en naturlig utveckling för att svara upp mot allmänhetens förväntningar och behov. Jag förutsätter att kommuner, studieförbund och folkhögskolor uppmärksammar den möjlighet som här finns till effektivt samverkan.

Från studieförbunden har under senare tid ofta framförts kritik mot att regelsystemet kommit att utgöra hinder för arbetet med att förverkliga de centrala folkbildningsmålen. Enligt min mening har mycket i denna kritik varit berättigat. Genom sin konstruktion premierar de nuvarande statsbidragssystemen för studieförbund och folkhögskolor ett kvantitetstänkande. Det gäller för varje anordnare att redovisa så många studietimmar resp. genomförda elevveckor som möjligt för att inte riskera att förlora sin relativa andel av det totala statsbidraget. Detta får till följd att de som deltar i någon form av folkbildningsverksamhet ofta är de som är lätta att rekrytera, dvs. de som känner till värdet av utbildning. Att rekrytera personer som är studieovana och/eller lågmotiverade till studier eller andra slag av bildningsaktiviteter är svårare och fordrar större resurser. Nuvarande statsbidragssystem ger inte tillräckliga incitament för ansträngningar av detta slag. Jag kommer senare att redovisa mitt förslag till ett nytt statsbidragssystem för studieförbund och folkhögskolor. Detta system skapar förutsättningar för att arbeta med studieovana eller lågmotiverade grupper.

I granskningen av resursanvändningen och utvärderingen av verksamheten i framtiden är det - såväl från statsmakternas sida som från folkbildningen - naturligt att ställa en rad grundläggande frågor om deltagarantal, målgrupper och kostnader för olika typer av aktiviteter. För riksdag och regering är det av stor vikt att få ett underlag som kan ligga till grund för bedömningar av måluppfyllelsen av statsbidraget. Det kan däremot inte bli aktuellt att t.ex. göra en bedömning av hur mycket deltagarna har lärt sig. I den fria folkbildningen är prov och kunskapstest främmande företeelser. Värdet av aktiviteterna skall hedömas i en öppen debatt bland deltagarna och denna skall ge vägledning för den vidare utvecklingen av verksamheten.

De förslag och riktlinjer, som jag nu har redogjort för, skall enligt min mening vara styrande för den statliga bidragsgivningen till folkbildningen. Det bör få ankomma på regeringen att närmare ange grunderna för att komma in fråga för statsbidrag. En utgångspunkt bör vara att reglerna skall vara enkla och begränsas till de mest väsentliga kriterierna.

De bidrag som kommuner och landsting ger till studieförbund och folkhögskolor utgör en viktig del i finansieringen av verksamheterna. Jag förutsätter, att den definition som kommuner och landsting gör av folkbildningen som helhet, inte kommer att skilja sig på väsentliga

punkter från den som riksdag och regering föreslås ställa sig bakom. Jag utgår också från att bidragen från kommuner och landsting skall minst vara av den omfattning de har i dag, och att de förändringar som nu föreslås i den statliga bidragsgivningen inte skall medföra negativa effekter inom detta område. Jag förutsätter således att kommuner och landsting även i fortsättningen skall ta ett ansvar för finansieringen av folkbildningen.

3 Studieförbunden

För närvarande finns det elva studieförbund, som får statsbidrag. De bedriver även en allmänt bildande verksamhet, som syftar till att erbjuda en bred allmänhet studie- och bildningsmöjligheter. Det som ger verksamheten dess särprägel och som skiljer den från skola och vuxenutbildning i övrigt, har sitt ursprung i folkrörelsernas studieverksamhet. Det kan sammanfattas med begreppen frihet, idégemenskap, lokal förankring, deltagarstyrning, ifrågasättande och förändringssträvan. Studieförbundens folkbildningsverksamhet kan karaktäriseras som ett fritt kunskapssökande under social gemenskap.

Verksamheten bedrivs i form av studiecirklar, kulturgrupper och kulturprogram. Budgetåret 1989/90 anordnades 316 000 studiecirklar med sammanlagt 2 600 000 deltagare, 27 500 kulturgrupper med 403 000 deltagare och 102 000 kulturprogram med 11 300 000 besökare.

Studieförbunden får samhällsstöd genom statsbidrag, primärkommunala bidrag och landstingsbidrag. Merparten av statsbidraget och det primärkommunala stödet går till den verksamhet som bedrivs på det lokala planet, medan landstingsbidragen avser insatser på regional nivå.

3.1 Särskilda villkor för statsbidrag till studieförbundens verksamhet

Mitt förslag: Studiecirkelverksamhet med gemensamma, planmässigt bedrivna studier skall utgöra basen i den statsbidragsberättigade verksamheten.

I varje studiecirkel eller kulturgrupp skall det finnas en ledare, som är godkänd av en lokal studieförbundsavdelning.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare har nämnt finns det i dag elva studieförbund. Med ett undantag har dessa förbund sin förankring i olika folkrörelser. Studieförbunden arbetar utifrån en folkrörelsebas med ideellt engagemang som grundförutsättning för sin verksamhet. Samtliga studieförbund skall enligt nu gällande förordning ha ett betydande antal lokala avdelningar med egen ekonomisk förvaltning. Varje studieförbunds styrelse ansvarar för förbundets statsbidragsberättigade

verksamhet. Slutligen skall varje studieförbund under vart och ett av de tre senaste redovisningsåren i studiecirkelar ha genomfört minst 50 000 studietimmar. Studiecirkel- och kulturverksamheten bedrivs i Sverige.

Jag kommer senare att föreslå att ett folkbildningsråd skall ansvara bl.a. för fördelning av statsbidrag på olika anordnare av folkbildning. Rådet kommer att få avgöra under vilka förutsättningar statsbidrag till såväl befintliga som till nya förbund skall ges. Enligt min mening är det rimligt att huvuddelen av de regler som i dag gäller för att ett studieförbund skall ha rätt till statsbidrag för sin verksamhet kommer att tillämpas även i fortsättningen. Jag utgår även från att studiecirkelverksamheten liksom i dag endast skall anordnas i Sverige.

Den nuvarande uppdelningen i bidragshänsedande på hög- och låg-schablontimmar, på olika tilläggsbidrag och på studiecirkel- och kulturverksamhet kommer att upphöra. I budgettekniskt och i administrativt avseende innebär detta givetvis förändringar. De olika tilläggsbidragen för studiecirkelverksamheten har tillkommit, dels för att markera prioriterade målgrupper eller olika slags ämnesgrupper, dels för att undanröja vissa praktiska eller ekonomiska hinder som studieförbunden har vid anordnandet av dessa studiecirkelar. De medel som nu utgår i form av tilläggsbidrag kommer att föras över till ett samlat folkbildningsanslag, och från statens sida kommer de inte längre att särredovisas vid bidragsgivningen. Detta betyder inte att de olika syftena med de nuvarande tilläggsbidragen minskar i vikt. Tvärtom är det även i fortsättningen viktigt att studieförbunden t.ex. anordnar sådan verksamhet som syftar att till utveckla handikappades färdigheter, att informera om olika sorters funktionshinder eller att ge medlemmar i handikapporganisationer utbildning som gör dem bättre skickade att tillvarata sina intressen i samhället. Det är likaså angeläget att studieförbunden, liksom i dag, anordnar verksamhet i glesbygdsområden, studiecirkelar i hemspråk samt lägger särskild vikt vid studiecirkelar i svenska, engelska, matematik och samhällsinriktade ämnen.

Jag anser att det finns skäl för riksdag och regering att markera vikten av att studiecirkelverksamhet i traditionell mening med planmässigt bedrivna studier skall utgöra basen i den verksamhet som studieförbunden bedriver med stöd av statsbidrag. Det finns däremot, enligt min mening, inte skäl för staten att ange hur stor denna andel bör vara. Denna fråga anser jag att studieförbunden själva bäst kan bedöma och komma överens om. Antalet deltagare i en studiecirkel har betydelse när det gäller utformningen av själva studiearbetet. Om antalet deltagare är för litet är det svårt att uppnå gruppdynamiska effekter och om det är för stort blir det svårt att hålla samman gruppen. Jag utgår från att studieförbunden kommer att göra rimliga avvägningar i detta avseende.

Det nuvarande statsbidragssystemet till studieförbundens verksamhet kan i stor utsträckning sägas premiera kvantitet framför kvalitet. Ju fler studiecirkelar som inrapporteras desto högre statsbidrag utgår. Fram t.o.m. budgetåret 1988/89, då antalet redovisade låg-schablontimmar hade betydelse för resp. studieförbunds andel av hög-schablontimmarna, förde

statsbidragssystemet med sig att varje studieförbund drogs in i en jakt på studietimmar för att inte förlora sin relativa andel av högschablon-timmarna. Riksdagen har dock beslutat att antalet studietimmar med det högre schablonbidraget försöksvis skall ligga fast under en treårsperiod med början budgetåret 1989/90 (prop. 1988/89:100 bil. 10, UbU17, rskr. 202). Antalet lågschablon-timmar samt de olika s.k. tilläggsbidragen kan däremot fortfarande rekvideras allt efter behov. Mitt förslag om ett nytt statsbidragssystem för folkbildningen får bl.a. till följd att det inte blir möjligt att genom volymökningar automatiskt påverka statsbidragets storlek. Utifrån de mål som staten fastlägger för bidragsgivningen får studieförbunden härigenom förbättrade möjligheter att satsa på kvaliteten i sina verksamheter utan att för den skull riskera minskat statsbidrag.

Jag övergår nu till att kort anföra några av de skäl, som ligger till grund för förslaget att särskilt värna om studiecirkelverksamheten. Denna har, och har länge haft, en central och betydande roll såväl i det folkrörelseförankrade studietarbetet som i det allmänna kunskapssökandet i stort. Den metodik och de fria arbetsformer, som under lång tid har utformats i studiecirkelform, passar alla slags ämnen och lämpar sig mycket bra särskilt för dem som har kort och bristfällig grundutbildning. Deltagarnas kunskaper och tidigare erfarenheter, liksom olika slags studiematerial, behandlas så att hela gruppen kan tillgodogöra sig ny information och kunskap. Studietarbetet i cirkeln är demokratiskt; deltagarna ges möjlighet till gemensamt kunskapssökande utan formella meriter som mål och med en studietakt som anpassas efter resp. deltagargrupps förutsättningar och önskemål.

Det samhälle vi i dag lever i är i många avseenden komplicerat och det är därför viktigt att så många av oss som möjligt hygger på sina kunskaper för att därigenom öka förutsättningarna att på olika sätt vara delaktiga i, diskutera, påverka och utforma det som händer runt omkring oss. När det gäller att ta till sig nya kunskaper anser jag cirkelstudier vara ett viktigt redskap.

Många ämnen eller ämnesområden kräver att det finns en cirkelledare med goda kunskaper inom området. Ledaren har därutöver en viktig uppgift i att verka för att folkbildningens allmänna mål kommer till uttryck i studiecirkelarbetet. En i nu nämnda avseenden kunnig ledare bör, menar jag, vara en garanti för största möjliga utbyte av arbetet. Det bör åligga den lokala studieförbundsavdelningen att pröva och godkänna alla ledare i aktiviteter av skilda slag.

Även om jag anser att studiecirkelarbetet bör vara tyngdpunkten i studieförbundens statsbidragsherättigade verksamhet vill jag betona vikten av den kulturverksamhet som de bedriver. I inledningen till detta avsnitt har jag redovisat några data rörande kulturverksamheten. Av denna framgår att ett mycket stort antal personer årligen kommer i kontakt med de olika kulturaktiviteter som anordnas av studieförbunden. Verksamheten är till sin art mycket mångskiftande och berör alla konstområden - föreläsningar, sång, musik, dans, teater, litteratur, konst och konsthantverk, film, foto och bild samt dokumentation. Genom studie-

förbundens breda organisationsförankring kommer stora delar av befolkningen i kontakt med kulturaktiviteter av skilda slag. I denna verksamhet deltar såväl kulturarbetare som amatörer. Det är angeläget att studieförbunden fortsätter att sträva efter att sprida kulturintresset till nya grupper, att stimulera människors eget skapande och att främja ett utvidgat deltagande i kulturlivet. Det är även angeläget att en positiv växelverkan äger rum mellan folkbildningens amatörkulturella aktiviteter, kulturarbetare och kulturinstitutionerna.

4 Folkhögskolan

Det finns i dag 128 statsbidragsberättigade folkhögskolor, varav 77 drivs av folkrörelser, organisationer eller stödföreningar och 51 av landsting och kommuner. De flesta folkhögskolorna ligger på landsbygden men det finns också folkhögskolor i tätorterna. Verksamhetsåret 1988/89 genomförde folkhögskolorna sammanlagt 719 000 elevveckor, varav 431 000 i form av långa kurser (15 veckor eller längre) och 188 000 veckor som korta kurser (2 till 14 dagar). Varje år studerar ca 18 000 personer vid skolornas långa kurser och ca 213 000 personer vid de korta.

Folkhögskolorna får samhällsstöd genom statsbidrag, landstingsbidrag och kommunbidrag. Av statskontorets rapport (1990:3, Statsbidrag till folkhögskolan) framgår att de offentliga bidragen svarar för 61 % av de årliga kostnaderna för rörelse- och stödföreningsskolorna, medan motsvarande andel för landstingsfolkhögskolorna utgör drygt 80 %.

Mitt förslag om en förändrad ansvarsfördelning mellan statsmakterna och folkbildningen får till följd att en stor del av kommitténs förslag inefattar sådana frågor som inte skall föranleda direkta ställningstaganden av riksdag och regering utan skall avgöras av huvudmännen för folkhögskolorna. Det betyder givetvis inte att dessa frågor är av mindre betydelse för folkhögskolans verksamhet framöver. Jag utgår från att såväl kommitténs överväganden och förslag som de synpunkter, som har framförts från remissinstanserna, i olika avseenden kommer att utgöra ett bra underlag för de bedömningar och beslut rörande den fortsatta folkhögskoleverksamheten som huvudmännen och folkhögskolans personal nu har att göra.

Jag övergår nu till närmast att behandla de villkor som jag anser skall vara förknippade med statligt stöd till folkhögskoleverksamhet, varefter jag tar upp vissa andra frågor som rör verksamheten.

Mitt förslag: Varje folkhögskola skall ha en styrelse.

All undervisning som anordnas vid en folkhögskola med statsbidrag skall vara avgiftsfri.

Allmänna kurser skall utgöra basen i folkhögskolornas verksamhet. Den totala omfattningen av allmänna kurser vid en folkhögskola skall årligen utgöra minst 15 procent av verksamheten.

Den allmänna kursen skall vara avsedd främst för dem som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning.

Till allmän kurs får antas den som fyller minst 18 år det kalenderår kursen börjar eller är äldre. Utan hinder av detta får en folkhögskola anta en elev som går ett individuellt program i gymnasieskolan eller en elev som skall delta i en kurs som inte har sin motsvarighet i det offentliga skolväsendet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag i fråga om styrelsen. Kommittén anser att styrelsen skall besluta om vilka samrådsorgan som skall finnas vid varje skola och hur dessa skall vara sammansatta. Enligt kommittén skall företrädare för de studerande, lärare och övrig personal ha rätt att närvara vid styrelsens sammanträden och att därvid delta i överläggningarna, ställa förslag samt anteckna skiljaktig mening till protokollet.

I fråga om personal vid folkhögskolan anser kommittén att behovet av denna skall bedömas utifrån en av styrelsen fastställd verksamhetsplan. Enligt kommittén bör det även slås fast att rektor skall ansvara för den pedagogiska ledningen av skolans verksamhet.

Remissinstanserna: SÖ, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) och några landsting tillstyrker förslaget att varje skola skall ha en styrelse. Landstingsförbundet anser att det klarare måste framgå att det skall vara möjligt för ett landsting med flera landstingsdrivna folkhögskolor att självt avgöra om dessa skall ha en gemensam styrelse eller var sin. Svenska Folkhögskolans Lärarförbund (SFHL), Lärarnas Riksförbund (LR), Sveriges Folkhögskolelevers Förbund (SFEF) samt ett flertal företrädare för folkhögskolestyrelser och från lärarråd understryker vikten av att varje folkhögskola har en egen styrelse.

Bla SFHL, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), LR och SFEF kräver också att varje skola, liksom nu, skall ha förordningsreglerade lärarråd och kursråd som garantier för lärarnas och kursdeltagarnas medinflytande.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar kommitténs förslag att de allmänna kurserna bör finnas kvar och att folkhögskolorna genom flexibla arbetsformer och särskilda satsningar främst bör sträva efter att rekrytera korttidsutbildade till dessa kurser. Uppfattningarna är däremot delade när det gäller såväl minsta längd som antal deltagare vid dessa kurser. Riksrevisionsverket (RRV), SÖ, SFEF, Landstingsförbundet och landstingen i Sörmlands, Hallands, Älvsborgs, Värmlands och Gävleborgs län m.fl. anser i likhet med kommittén att varje skola skall anordna minst en allmän kurs om minst 30 veckors längd och lägst 20 deltagare vid kursstarten. Andra, t.ex. SFHL, Bohuslandstinget, Örebro och Västerbottens läns landsting, Arbetarnas Bildningsförbund (ABF) och Pensionärernas Riksorganisation (PRO) anser att kommitténs förslag om kurslängd och deltagarantal kan få negativa effekter speciellt för mindre skolor utanför tätorterna och förordlar därför att de nuvarande bestämmelserna får stå kvar, dvs. årligen minst två kurser om minst 15 veckors längd vardera, som ansluter till varandra och med vardera lägst 20 deltagare. RIO menar att det är tillräckligt om varje skola årligen anordnar minst en 30 veckor alternativt varje termin en 15 veckor lång kurs samt att varje skola dessutom anordnar kortare allmänorienterande kurser med en sammanlagd kursvolym om 600 elevveckor för deltagare ur de prioriterade målgrupperna. Enligt RIO skulle kravet om de korta kurserna helt eller delvis kunna fullföljas med långa kurser.

Skälen för mitt förslag: Jag delar den principiella uppfattning, som förs fram av folkhögskolekommittén och av vissa remissinstanser att huvudmannen och styrelsen skall avgöra styrelseformen och att styrelsen skall avgöra hur skolans verksamhet skall organiseras. Detta synsätt är enligt min mening i hög grad förenligt med den fria ställning, som folkhögskolan i övrigt redan har.

De remissinstanser, som anser att det hör föreskrivas att det skall finnas lärarråd och kursråd som garantier för lärarnas och kursdeltagarnas medinflytande, menar att detta bl.a. för med sig ett ökat engagemang från styrelsens sida och ger bättre förutsättningar för t.ex. kontinuitet och förnyelse. Jag anser inte att frågor om medinflytande skall författningsregleras när det gäller folkhögskolan. Det är min övertygelse att huvudmännen för de olika folkhögskolorna även i fortsättningen kommer att se det som angeläget att finna lämpliga former för samråd och därigenom möjliggöra en så stor uppslutning som möjligt kring verksamheten. Även om det ytterst är styrelsen som bär ansvaret för verksamheten är det självfallet viktigt att den tillsammans med skolans personal och elever strävar efter att forma skolarbetets inriktning, innehåll och arbetsformer på ett sätt som lämpar sig för den enskilda folkhögskolan. Det är en viktig fråga för varje skola att finna egna lösningar i detta avseende.

Den allmänna kursen motsvarar i stort den utbildning som ges i grundskolan och/eller i gymnasieskolan. Beroende på kursens längd och deltagarnas förkunskaper kan genomgången kurs ge allmän behörighet för högskolestudier. Statistiska centralbyrån har visat att det år 1988 fanns drygt 800 000 personer i åldern 16-64 år som hade kortare förgymnasial utbildning än nio år. Flertalet av dem var i åldrarna 35-64 år. I de yngre åldersgrupperna var flertalet invandrare. Behoven av kompletterande utbildningsinsatser, för att tillgodose grundskolekunskaper, kommer att kvarstå länge än. Såväl komvux som folkbildningen har viktiga uppgifter när det gäller att tillgodose dessa behov.

Jag delar de bedömningar som kommittén redovisar som skäl till sitt förslag att allmänna kurser hör finnas på alla folkhögskolor. Kommittén betonar t.ex. att allmänna kurser alljämt behövs för korttidsutbildade men att kurserna kan och bör utformas på ett mer flexibelt sätt än nu. De allmänna kurserna bör ge kunskaper och färdigheter i allmänna ämnen. I SÖs föreskrifter definieras den allmänna kursens innehåll till "ett brett ämnesurval". Jag anser i likhet med bl.a. kommittén att denna definition fortfarande är användbar. Det måste självfallet vara så, att det inom detta begrepp för den allmänna kursens innehåll, finns utrymme för nya ämnesområden av skilda slag. Kommittén ger som exempel på sådana nya områden bl.a. datakunskap samt miljö- och energifrågor.

Om de allmänna kurserna avser att ge allmän eller särskild behörighet för högskoleutbildning bör de självfallet i allt väsentligt ge kunskaper och färdigheter, som är likvärdiga dem i gymnasieskolan. Däremot anser jag inte att ämnena eller ämnesområdena behöver vara identiska till sin benämning med dem som gäller för gymnasieskolan eller komvux. Detta gäller även rörande studiegång och arbetssätt. Det är i stället önskvärt att folkhögskolorna utvecklar och tillämpar alternativa modeller för stoffgruppering och metoder.

Förekomsten av allmänna kurser vid folkhögskolorna har länge setts som ett utbildningspolitiskt huvudmotiv för att bevilja folkhögskolorna statsbidrag. De minimikrav som i dag finns, innebär att 600 elevveckor av en folkhögskolas totala undervisningsvolym skall användas för allmän kurs. För en skola, som har en statsbidragsberättigad årsvolym om 4 500 elevveckor, innebär det således att ca 13 procent av undervisningsvolymen utgör detta minimikrav.

Mitt förslag rörande den allmänna kursen innebär att den även i fortsättningen skall utgöra en viktig del av verksamheten vid samtliga folkhögskolor. Riksdag och regering skall inte längre fastställa minsta antal deltagare för dessa kurser. Detta överläts till folkhögskolorna och deras styrelser. Dessa har att se till att allmänna kurser, som riktas till korttidsutbildade deltagare, anordnas vid skolorna. Även om det blir möjligt att anordna kortare allmänna kurser utgår jag vidare från att längre allmänna kurser skall känneteckna folkhögskolornas verksamhet.

I mina övergripande motiv för statsbidrag till det fria bildningsarbetet har jag bl.a. betonat vikten av folkbildningen i utbildningspolitiskt avseende. För folkhögskolans del innebär den allmänna kursen en viktig förutsättning för att leva upp till detta mål. Med hänsyn dessutom till att mitt förslag om allmän kurs innebär en uppmjukning av de regler, som för närvarande gäller för sådana kurser, anser jag det vara ett rimligt krav för folkhögskolorna att uppfylla.

Jag kommer senare att föreslå att statsbidrag för bl.a. vissa avgränsade utbildningar som riktas till personer med funktionsnedsättningar skall utgå i särskild ordning. För deltagare som är i behov av särskilt stöd i undervisningen utgår, utöver det reguljära bidraget, bidrag med ytterligare 50%, den s.k. handikappschablonen, som är avsett för åtgärder som underlättar studiesituationen för psykiskt, fysiskt, socialt och språkligt handikappade deltagare. Medel, motsvarande dem som i dag utgår för ändamålet, kommer att ingå i det samlade bidraget till folkbildningen som skall fördelas av folkbildningsrådet. Det är en angelägen uppgift för rådet att verka för att folkhögskolorna tar ansvar för att personer med funktionshinder av skilda slag kan delta i undervisningen.

Ålder

Liksom vad fallet är nu kommer folkhögskolorna även i fortsättningen att ha rätt att välja sina målgrupper. De regler beträffande ålder, som i dag finns för folkhögskolan, är förhållandevis detaljerade. Enligt min mening skall den som påbörjar allmän kurs vid folkhögskolan tylla minst 18 år under kursens första år eller vara äldre. Det bör dock vara möjligt för en folkhögskola att anta en yngre elev, som går ett individuellt program i gymnasieskolan, till undervisningen. Likaså får folkhögskolorna anta dem som är under 18 år till sådana kurser som inte har sin motsvarighet i det offentliga skolväsendet. Jag vill dock betona att folkhögskolan främst bör vara avsedd för vuxna personer.

4.2 Ett enhetligt personalansvar för folkhögskolan

Mitt förslag: Den statliga regleringen av tjänsterna som lärare och rektor vid folkhögskolan skall upphöra med utgången av budgetåret 1990/91.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av bl.a. Statens arbetsgivarverk (SAV), Landstingsförbundet, Kommunförbundet, RIO, Folkbildningsförbundet, LO samt av flera landsting. SFHL, LR och SFEF samt ett stort antal lärarråd avvisar kommitténs förslag. SFHL anför bl.a. att det finns risk för uppsplittring på flera avtalsområden och att erfarenheter

från lokala system visar att kvinnor ofta missgynnas i dem. Förbundet menar även att det är viktigt att folkhögskolan även i framtiden ses som ett organ med offentliga myndighetsuppgifter.

Skälen för mitt förslag: Riksdagens beslut med anledning av propositionen om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer (prop. 1989/90:41, UbU9, rskr.58) innebär att den statliga regleringen av nämnda tjänster har upphört. I nämnda proposition anförde jag att förslaget rörande de statligt reglerade tjänsterna i det kommunala skolväsendet borde få konsekvenser också för de statligt reglerade tjänsterna vid folkhögskolorna. Jag meddelade även att jag avsåg att återkomma till regeringen med förslag till riksdagen sedan frågan hade behandlats av folkhögskolekommittén.

Lärare och rektorer vid folkhögskolorna har tjänster där avlöningsförmånerna fastställs under medverkan av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Därmed följer enligt 2 kap. 1 § lagen (1976:600) om offentlig anställning att dessa tjänster är statligt reglerade. För denna personal gäller s.k. dubbelt huvudmannaskap. Detta innebär att de är anställda av huvudmannen för resp. folkhögskola medan staten med stöd av lagen (1965:576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m. - den s.k. ställföreträdarlagen - och ett särskilt riksdagsbeslut (prop. 1967:131, SU134, rskr. 327) förhandlar och sluter avtal om deras avlöningsförmåner och övriga anställningsvillkor.

Staten utfärdar också vissa föreskrifter om deras anställningar. För övriga anställda vid folkhögskolorna svarar huvudmännen ensamma för denna uppgift liksom för förhandlingar om anställnings- och lönevillkor. I dag finns således inget enhetligt arbetsgivaransvar inom folkhögskolan. Det delade personalansvaret medför nackdelar bl.a. i avtals-sammanhang. Förhandlingar om löne- och anställningsvillkor förs i dag mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer trots att det inte är staten utan resp. folkhögskola eller folkhögskolestyrelse som är arbetsgivare. Kommittén har vid sina överväganden sett betydande fördelar med ett enhetligt personalansvar. En fördel är att huvudmännen och folkhögskolestyrelserna då lättare kan disponera den samlade personalstyrkan efter behov och rådande förutsättningar. En annan fördel är att en samordning av lärartjänstgöring på folkhögskola och i det fria bildningsarbetet underlättas.

Mitt förslag om ett förändrat personalansvar för folkhögskolans lärare och rektorer bör genomföras den 1 juli 1991. Det innebär att fr.o.m. denna tidpunkt upphör den statliga regleringen av lärar- och rektorstjänster och att huvudmännen eller dess styrelse fr.o.m. samma tidpunkt har ansvar för att tjänsterna regleras på annat sätt. Jag har under hand erfarit att RIO förbereder bildandet av en arbetsgivar kommitté, som tillsammans med Landstingsförbundet och Kommunförbundet kommer att förhandla med arbetstagarparterna om ett nytt avtal för folkhögskolornas lärare och rektorer. Enligt min mening är det också naturligt att huvudmännen i samråd med de avtalslutande parterna får avgöra behörlighetsfrågor för lärare och rektorer vid folkhögskolorna.

I denna fråga har jag samrått med statsrådet Wallström.

Min bedömning: Grundutbildningen för fritidsledare får även i fortsättningen bedrivas vid folkhögskolor.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med min bedömning.

Kommittén konstaterar att centralt utarbetade studieplaner är svåra att förena med den profilering av verksamheten som förordas och att den samordning som kan komma att behövas bör ske i friare former än nu. Detta kan ske t.ex. genom att företrädare för avnämare, för yrkesverksamma fritidsledare och för utbildningarna bildar en central referensgrupp. Denna kan ha till uppgift att formulera mål för utbildningarna samt följa upp verksamheten m.m. Kommittén anser vidare att det är önskvärt att studerandegruppernas storlek och antalet undervisningstimmar i högre grad än nu varieras efter behovet och att ett ökande ansvar läggs på de studerande under utbildningens gång.

Remissinstanserna: Ett stort antal remissinstanser tillstyrker i allt väsentligt kommitténs förslag rörande grundutbildningen, däribland socialstyrelsen, Universitets- och högskoleämberget (UHÄ), SFIL, SFEF, RIO, LR, TCO, Svenska kyrkans centralstyrelse och Nykterhetsrörelsens landsförbund. Fritidsledarskolorna, samarbetsorganisation för fritidsledarutbildning inom svensk folkhögskola, menar att fritidsledarutbildningen även i fortsättningen skall ligga på folkhögskolan, men anser att kommittén har saknat personella och tidsmässiga resurser för att göra en grundlig undersökning och analys av viktiga basfakta rörande utbildningen och att många av slutsatserna i betänkandet därför är osäkra. Organisationen anser vidare att kommittén har underskattat värdet av en enhetlig yrkesutbildning även i framtiden och att det är viktigare att utbilda generalister än specialister.

RRV, SÖ, Kommunförbundet och TCO anser att folkhögskolan inte skall ha monopol på fritidsledarutbildningen. En sådan utbildning bör även kunna anordnas inom högskolan. Riksidrottsförbundet är positivt till ett närmare samarbete med högskolan.

Skälen för min bedömning: Folkhögskolekommittén har övervägt om den skall föreslå att grundutbildningen för fritidsledare även skall förläggas till högskolan. Kommittén har därvid funnit att övervägande skäl talar för att folkhögskolan även i fortsättningen har denna uppgift. För egen del har jag inga invändningar mot att folkhögskolorna anordnar fritidsledarutbildning, utan finner det positivt om skolorna åtar sig denna uppgift. Jag delar således uppfattningen att folkhögskolorna är väl lämpade att anordna denna utbildning. De skäl som talar för folkhögskolan är förutom dess arbetssätt också växlingen mellan praktik och teori. Till detta kommer dess närhet till folkrörelserna. Detta gör att folkhögskolorna kan svara mot fritidsverksamhetens inriktning, såväl i

kommunal som i föreningsdriven verksamhet. Folkhögskolornas kunskapsstradition, som t.ex. förutsätter ett aktivt deltagande från de studerande vid planering och genomförande av utbildningen, ger därtill en god förberedelse för arbetet som fritidsledare. Jag vill emellertid betona att vad jag nu talar om är inte ett monopol för folkhögskolorna utan en tillåtelse för att statsbidraget går till sådant ändamål vid skolorna.

En tydligare profilering, som jag i likhet med kommittén finner angelägen för de skolor som arbetar med fritidsledarutbildning, kan ta sig flera olika uttryck. I många fall kan det röra sig om att mer anpassa utbildningen till en folkrörelses aktuella behov, i andra kan det vara lämpligt att få till stånd en inriktning som mer svarar mot kommunernas behov. Huvudsaken är att folkhögskolorna tar vara på de möjligheter som finns att variera utbildningen alltefter varje skolas egna förutsättningar och avnämarnas behov.

I likhet med vad som föreslås ske för den övriga verksamheten vid folkhögskolorna, skall folkhögskolorna och deras styrelser även för fritidsledarutbildningens del, i högre grad än vad som nu gäller, själva ta ansvar för den direkta utformningen m.m. Jag finner därför inte anledning att närmare gå in på frågor som rör t.ex. samordning av fritidsledarutbildningarna, studerandegruppernas storlek eller antalet undervisningstimmar. Dessa och andra liknande frågor anser jag att skolorna själva skall ta ställning till.

Det har från många håll påtalats behovet av en påbyggnadsutbildning för dem som t.ex. arbetat några år i kommunal fritidsverksamhet och som har genomgått fritidsledarutbildning, fritidspedagogutbildning eller annan motsvarande utbildning. Såväl kommittén som ett flertal remissinstanser aktualiserar också denna fråga. Även jag anser att det finns skäl att överväga en påbyggnadsutbildning för dem som är verksamma inom detta område. Chefen för utbildningsdepartementet har för avsikt att senare återkomma till denna fråga.

4.4 Vissa övriga frågor

Läroarbete och fortbildning

I mina förslag till övergripande mål för den statsbidragsstödda folkbildningsverksamheten har jag bl.a. betonat dels behovet av folkbildningsinsatser inom olika områden dels vikten av att folkbildningen tydligt profilerar sin verksamhet i förhållande till den av samhället anordnade grund- och yrkesutbildningen. Med det samlade personalansvar som huvudmännen för folkhögskolorna föreslås få, blir det naturligt att de får ett större inflytande än nu på läroarbetet samt att de övertar ansvaret för fortbildningen.

Lärarnas pedagogiska och ämnesmässiga kompetens har avgörande betydelse för att upprätthålla kvaliteten på uppläggnings- och genomförandet av folkhögskolornas verksamhet. Detta gäller såväl för behörig-

hetsgivande kurser som för övriga kurser. Fortbildningen spelar i detta sammanhang en stor roll. Den skall syfta till att öka måluppfyllelsen och utveckla verksamheten vid såväl den enskilda folkhögskolan som i folkbildningen i stort. Då det naturligtvis ligger i huvudmannens intresse att upprätthålla en hög kompetensnivå hos personalen utgår jag från att kompetensutveckling, bl.a. i form av fortbildning kommer att spela en viktig roll. Jag vill här understryka fortbildningens betydelse för utvecklingen av folkhögskolan. Det är självklart många skilda behov och intressen som fortbildningen skall möta och tillgodose. Det är därför nödvändigt att planera fortbildningsinsatserna så att de blir ett led i en medveten förändring och förhättring av kompetensen vid folkhögskolan.

Studieomdöme vid folkhögskolorna

Studieomdömet är ett urvalsinstrument för sökande till högskolan inom folkhögskolekvoten. Som normeringsinstrument för studieomdömet har sedan ett tiotal år använts en specialkonstruerad version av högskoleprovet, det s.k. folkhögskoleprovet. Kostnaderna för rättning av provet har uppgått till ca 250 000 kr. per år. Under det senaste året har SÖ inte erhållit medel för detta normeringsinstrument. Någon normering har därför inte ägt rum. Kommittén konstaterar att det tidigare använda systemet har mist en stor del av sitt värde genom att mer än hälften av skolorna inte deltar i folkhögskoleprovet. Enligt kommitténs mening kan det ifrågasättas om något instrument för normering av detta slag behövs med tanke på hur den grupp som deltar i proven numera är sammansatt. Jag delar kommitténs bedömning i detta avseende och menar således att det inte längre behövs ett särskilt normeringsprov för att studieomdömen skall kunna sättas. Lärarkollektivets bedömningar skall enligt min mening vara tillräckliga. Detta förutsätter dock att nuvarande rekommendation om fördelning av omdömesgrader följs på skolorna och att folkhögskolorna gemensamt uppmärksammar och åtgärdar avsteg från den befintliga rekommendationen.

Kommittén ifrågasätter om studieomdömet alls kommer att behövas i framtiden om högskoleprovet blir så allmänt som det förväntas bli. Om erfarenheterna av de nya reglerna för tillträde till högskolan visar att det inte längre finns skäl att ha graderade studieomdömen och att ha en särskild kvotgrupp för folkhögskolesökande, bör en förändring av urvalsreglerna till högskolan i detta avseende övervägas. Jag delar denna uppfattning.

5.1 Ett samlat statsbidrag till folkbildningen

Mitt förslag: Statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor skall utgå i form av ett gemensamt bidrag uttryckt i kronor. Bidraget skall fördelas av ett folkbildningens eget organ, ett folkbildningsråd.

En årlig justering av bidraget skall göras med hänsyn till löne- och prisutvecklingen i samhället.

Statsbidraget skall, utan rekvisitionsförfarande, betalas ut halvårsvis i förskott.

Nuvarande grunder för beräkning av och villkor för statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor upphör att gälla.

För viss verksamhet bör statsbidrag utgå i annan ordning.

Det nya statsbidragssystemet skall träda i kraft den 1 juli 1991.

Skälen för mitt förslag: I förordningarna (1981:518) om statsbidrag till studiecirklar m.m. och (1981:519) om statsbidrag till kulturverksamhet i studieförbunden m.m. samt (1977:551) om folkhögskolan anges de villkor, som gäller för statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor.

Statsbidrag utgår för närvarande till folkbildningen främst ur två anslag under åttonde huvudtiteln, dels C 4. Bidrag till studieförbunden m.m., dels C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m., båda anslagen förslagsvis betecknade. Som en följd av att statsbidraget i stor omfattning är detaljreglerat, är en rad anslagsposter för skilda ändamål upptagna under anslagen.

Vidare utgår vissa resurser för forskning och fortbildning inom folkbildningsområdet ur anslagen B 7. Forskning inom skolväsendet m.m. och B 8. Fortbildning m.m.

Enligt min mening har den detaljreglering, som i dag styr den statliga bidragsgivningen, kommit att bli alltför omfattande. Denna mening delas såväl av folkhögskolekommittén som av många remissinstanser. Även i SÖs rapport Studieförbunden inför 90-talet och i de skriftliga synpunkter som studieförbunden har redovisat i samband med rapporten framförs liknande synpunkter.

Denna detaljreglering av den statliga bidragsgivningen har i sig lett till att utvecklingen av nya arbetsformer inom folkbildningen försvårats. Statsbidragens utformning har även lett till att mycken tid och kraft har behövt läggas ned på administration såväl från tillsynsmyndigheternas sida som från utbildningsanordnarnas.

Jag har i det föregående redovisat min syn på folkbildningens roll i samhället och riktlinjer för bidragsgivningen till studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet. Inom de gränser, som riktlinjerna ställer upp, bör folkbildningen själv få bestämma inriktningen på sin verksam-

het. Detta leder enligt min mening till att statsbidragets roll som styrinstrument för verksamheten kraftigt bör tonas ned. Statsbidraget bör således inte knytas till ett omfattande regelsystem som i stor utsträckning styr verksamheten. Jag bedömer att företrädare för folkbildningen på eget ansvar, utifrån angivna riktlinjer, kan avgöra hur det tilldelade statsbidraget skall användas för skilda verksamhetsområden.

Med färre regler och friare verksamhetsformer bör folkbildningens anordnare få bättre förutsättningar att nå de folkbildningsmål som eftersträvas och möjliggöra att verksamhetens innehåll och kvalitet sätts i centrum. Den hittillsvarande fokuseringen på hur man uppfyller de formella regler, som styr statsbidraget, måste ersättas av en kontinuerlig mål- och innehållsdiskussion, som grundas på en fortlöpande lokal och central uppföljning och utvärdering av folkbildningsarbetet. Jag kommer senare att redovisa mina förslag beträffande uppföljning och utvärdering av den verksamhet som får statligt stöd.

Mitt förslag innebär således att statsbidraget för folkbildning utgår i form av ett totalbelopp. Det bör därefter ankomma på företrädare för folkbildningen att utifrån de grunder, som jag tidigare berört, fördela bidraget på anordnarna. Som jag förut har nämnt avses att folkbildningsorganisationerna skall bilda ett nytt gemensamt organ för detta ändamål: ett folkbildningsråd. Jag skall längre fram gå in på rådets närmare uppgifter.

Ca 80 % av studieförbundens och folkhögskolornas kostnader kan hänföras till löner medan 20 % kan hänföras till varor och tjänster. Den årliga prisomräkningen av anslaget skall utgå från denna fördelning av kostnaderna och baseras på den genomsnittliga timlöne- och prisutvecklingen i samhället. Hänsyn kommer således att tas till redan inträffade kostnadsförändringar. Prisomräkningen skall däremot inte ha några inslag av förväntade pris- och löneförändringar.

Det nya statsbidragssystemet bör enligt min mening underlätta för studieförbund och folkhögskolor att på relativt kort sikt kunna minska sin administration. Jag finner det därför rimligt att det fr.o.m. budgetåret 1992/93 ställs ett produktivitetskrav även på folkbildningsområdet. Jag avser därför att i samband med 1992 års budgetproposition återkomma till regeringen med närmare förslag härom.

Jag kommer nu att övergå till att närmare redovisa mina förslag avseende den verksamhet för vilken statsbidrag skall utgå i annan ordning än vad som nu redovisats.

5.2 Statsbidrag för viss utbildning som inriktas mot personer med funktionshinder

Prop. 1990/91:82

Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Lindqvist.

Mitt förslag: Nämnden för vårdtjänst (NV) skall fr.o.m. budgetåret 1991/92 disponera de statsbidrag som utgår ur anslaget C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. för särskilt kostnadskrävande utbildningsinsatser för personer med funktionshinder.

NV skall även disponera och till Synskadades riksförbund (SRF) utbetala det särskilda statsbidrag som för närvarande utgår ur anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. för bidrag till teknisk anpassning av studiemateriel för synskadade och dövblinda.

Skälen för mitt förslag: Folkhögskolans och studieförbundens arbetsformer har visat sig vara utvecklande och stimulerande för många personer med funktionsnedsättningar av skilda slag. T.ex. kan kursinnehåll och utbildningens genomförande ges en individuell utformning efter varje deltagargrups behov. Vid folkhögskolan ger internatboendet dessutom möjligheter till sociala kontakter även vid sidan av studierna. Ur folkhögskoleanslaget utgår särskilda statsbidrag till flera avgränsade utbildningar eller åtgärder i samband med utbildningar med speciell inriktning inom handikappområdet. Dessa är: kurser för vuxna dövblinda med anhöriga, undervisning i teckenspråk för syskon till döva, hörselskadade eller talskadade kursdeltagare, anpassningskurser för personer med funktionsnedsättningar, utbildning av tolkar för döva, dövblinda, synskadade och hörselskadade, teckenspråkläro-utbildning, bidrag för att öka tillgängligheten vid folkhögskola för handikappade elever, vissa rese- och inackorderingskostnader, medel för fortbildningsinsatser för dem som arbetar med anpassningskurser, extra förstärkningsåtgärder för handikappades studier samt bidrag för elevassistans.

Ur studieförbundsanslaget utgår ett särskilt bidrag till SRF för teknisk anpassning av studiemateriel för synskadade och dövblinda.

Nämnden för vårdtjänst (NV) är en statlig myndighet som hör till socialdepartementets verksamhetsområde. Den har bl.a. till uppgift att organisera verksamheten med vårdtjänst samt administrera det statliga bidraget till denna. Vårdtjänst, dvs. personlig och praktisk hjälp, erbjuds svårt rörelsehindrade som studerar i eftergymnasial utbildning eller vid folkhögskola. Den omfattar hjälp med de funktioner som hör till den dagliga livsföringen, som den studerande inte klarar själv och som inte tillgodoses på annat sätt.

Under och i samband med undervisningen motsvaras vårdtjänsten av elevassistans för vilken, såvitt gäller folkhögskolestudier, bidrag utgår ur folkhögskoleanslaget. Bidraget till elevassistans hanteras av SÖ.

NV och SÖ har upprättat ett nära samarbete vid fördelningen av bidragen till vårdartjänst resp. elevassistans. Även om NV inte har att arbeta med direkta utbildningsfrågor, har nämnden genom sina nuvarande uppgifter många och fortlöpande kontakter med folkhögskolor och kunskaper om deras arbetssätt och förutsättningar i skilda avseenden.

Enligt min mening har därför NV goda förutsättningar att hantera de särskilda statsbidrag som jag i det föregående har redogjort för. Jag kommer även senare att under avsnittet Anslagsfrågor för budgetåret 1991/92, anslaget C 2. Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen föreslå, att NV tillförs vissa resurser för sin administration av bidraget. Dessa resurser bör helt eller delvis kunna användas för att bredda nämndens kompetens inom utbildningsområdet. Fr.o.m. budgetåret 1991/92 föreslås därför att NV får disponera ifrågavarande statsbidrag och fördela dessa till de folkhögskolor som anordnar sådan undervisning. Det bidrag som utgår till SRF ur studieförbundsanslaget bör även lämpligen hanteras av NV.

Det ankommer på regeringen att utfärda närmare bestämmelser för verksamheten.

Statsrådet Lindqvist kommer senare att återkomma till regeringen med förslag om erforderliga ändringar i instruktionen för NV.

5.3 Statsbidrag för samiskt inriktad utbildning

Mitt förslag: Verksamheten vid nuvarande Samernas folkhögskola bör fortsätta. Statsbidrag skall utgå i särskild ordning.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag sättilvida att bidrag bör utgå i samma omfattning som nu och att bidraget bör samordnas till ett särskilt bidrag.

Remissinstanserna: Samernas folkhögskola i Jokkmokk konstaterar att elevantalet under 1980-talet successivt har minskat, vilket har lett till att skolan har fått såväl rekryteringsproblem som ekonomiska problem. SÖ har under de senaste åren beviljat dispens för skolan att anordna allmän kurs med ett lägre antal elever än vad statsbidragsbestämmelserna anger. Skolans övriga verksamhet, slöjd-, renskötsel- och ekologilinjer, är dock så värdefulla ur samisk kulturpolitisk synpunkt att det vore berättigat med en generell dispens om kravet på allmän kurs.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare föreslagit att som ett villkor för statsbidrag skall varje folkhögskola årligen anordna allmänna kurser i viss omfattning. Samernas folkhögskola i Jokkmokk har under senare år haft svårigheter att rekrytera elever till allmän kurs. Av skolans yttrande framgår att man befärad att dessa svårigheter kommer att bestå framöver. Detta innebär att ett av de viktigaste motiven för statsbidrag därmed inte kommer att kunna uppfyllas.

Jag anser det emellertid synnerligen angeläget att den verksamhet, som bedrivs vid skolan, lever vidare för att därigenom bidra till att den samiska kulturen i dess olika former och uttryckssätt ges reella möjligheter att föras vidare.

För verksamheten vid nuvarande Samernas folkhögskola bör därför statsbidrag utgå även fortsättningsvis, oavsett om det är möjligt att anordna allmän kurs eller inte. Bidraget bör dock utgå i form av ett totalbelopp, som får disponeras av skolans styrelse för sådan undervisning, som efter styrelsens bedömning bäst tjänar samernas sak.

Det bör ankomma på regeringen att utfärda de närmare bestämmelser som behövs för verksamheten.

5.4 Statsbidrag till kontakttolkutbildning

I denna fråga har jag samrått med statsrådet Lööv.

Mitt förslag: Grundbidraget för kontakttolkutbildning, som tidigare beräknats under folkhögskole- och studieförbundsanslagen, skall föras till anslaget Bidrag till kontakttolkutbildning. Fr.o.m. budgetåret 1991/92 skall medlen under anslaget i fråga disponeras av universitetet i Stockholm. Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) skall ha ett övergripande ansvar för kontakttolkutbildningen och fördela statsbidrag på olika anordnare av kontakttolkutbildning.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt. Kommittén anser dock att medel för deltagarnas studiestöd som budgeterats under anslaget Bidrag till kontakttolkutbildning, bör föras till anslag där medlen disponeras av centrala studiestödsnämnden (CSN).

Remissinstanserna har i allmänhet inte kommenterat denna fråga.

Skäl för mitt förslag: Utbildningen av kontakttolkar avser ämnesområdena socialtolkning, sjukvårdstolkning, arbetsmarknadstolkning, arbetsplatstolkning och rättstolkning. Kontakttolkutbildning anordnas som folkhögskolekurser och som studiecirklar.

Under innevarande budgetår utgår statsbidrag till kontakttolkutbildning dels inom ramen för folkhögskole- och studieförbundsanslagen, dels från anslaget C 8. Bidrag till kontakttolkutbildning. Från det sistnämnda anslaget betalas bidrag till vissa administrativa och pedagogiska merkostnader som folkhögskolor och studieförbund har i samband med att de anordnar kontakttolkutbildning. Från anslaget utgår också bidrag till kostnader för studiesocialt stöd till kursdeltagarna. Medlen disponeras av SÖ.

I skrivelse den 18 maj 1989 begärde SÖ och statens invandrarverk (SIV) en översyn av systemet för kontakttolkutbildning. I sin fördjupade anslagsframställning för vuxenutbildning för budgetåren 1991/92-

1993/94 föreslog SÖ att kontakttolkutbildningen i framtiden arrangeras som uppdragsutbildning vid folkhögskolor och studieförbund. En sådan förändring skulle öka möjligheterna för att tillgängliga resurser används på mest ändamålsenliga sätt i fråga om lokalisering och språkområde. TÖI borde bli huvudman för den nya verksamheten. Kontakttolkutbildningens direkta anknytning till invandrings- och flyktingsituationen borde, enligt SÖ, återspeglas i utbildningsvolymen.

Genom beslut den 11 oktober 1990 uppdrog regeringen åt SÖ att, i samråd med UHÄ och TÖI och efter samråd med SIV, bl.a. redovisa vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att SÖs förslag skulle kunna genomföras i praktiken. Den 19 november 1990 har SÖ inkommit med en delrapportering av uppdraget.

Som jag har nämnt tidigare, avvecklas SÖ med utgången av juni 1991 och ersätts med ett nytt ämbetsverk, skolverket. Uppgiften att fördela statsbidragen för kontakttolkutbildningen passar inte in i den nya myndighetens uppdrag. Denna uppgift måste alltså fr.o.m. den 1 juli 1991 läggas på något annat organ.

Jag anser att TÖI, som redan ansvarar för tolkutbildningen på högskolenivå och dessutom har vissa uppgifter i fråga om utbildning av kontakttolkar, bör få ett övergripande ansvar också för kontakttolkutbildningen. Högskoleutbildningen och kontakttolkutbildningen kompletterar varandra och båda behövs för en god tolkservice i samhället.

TÖI bör ansvara för att kontakttolkutbildningen lokaliseras till de regioner och inriktas på de språkområden där behovet av kontakttolkar är störst. TÖI bör också ansvara för att kvaliteten i kontakttolkutbildningen upprätthålls, bl.a. genom att utbildningen kontinuerligt utvärderas. Den administration som hänför sig till själva utbildningen bör, liksom hittills, läggas på anordnarna av kontakttolkutbildning. De administrativa kostnaderna för institutet kan på så sätt hållas nere.

Jag anser att den framtida kontakttolkutbildningen inte bör betraktas som uppdragsutbildning. I stället bör det liksom hittills vara anordnarna som svarar för urvalet bland de sökande. Det bör också vara möjligt för personer som inte är anställda som kontakttolkar att söka sig till utbildningen.

Medlen bör i fortsättningen få utnyttjas mer flexibelt. De bör i första hand användas för utbildningskostnader. En del bör få användas för administration av statsbidraget för kontakttolkutbildning och kostnader som är föranledda av den förstärkning av TÖIs kansliresurser som blir nödvändig. Det kan också visa sig lämpligt att medlen i vissa fall används för deltagarkostnader, t.ex. om det är fråga om resekostnader för att delta i riksrekryterande utbildning och deltagarna inte är anställda som kontakttolkar. Det ingår i SÖs ännu inte avslutade utredningsuppdrag att närmare belysa dessa frågor. Det bör ankomma på regeringen att meddela bestämmelser för verksamheten.

Min bedömning: Statsbidrag till Föreningen Nordiska folkhögskolan i Genève skall fr.o.m. budgetåret 1991/92 disponeras av CSN.

Bidrag till föreläsningsföreningar och andra ideella föreningar för kulturverksamhet samt bidrag till länsbildningsförbunden skall även i fortsättningen disponeras av statens kulturråd.

Skälen för min bedömning: Nordiska folkhögskolan i Genève (Genèveskolan) tillkom år 1931. Skolan vill ge aktiva medlemmar i folkrörelseorganisationer i Norden möjlighet till närmare inbördes kontakter och gemensamma studier i internationella problem. Skolans årliga kurs koncentreras till arbetet vid Internationella Arbetsorganisationen, I.L.O., som är FN:s fackorgan för arbetsmarknadsfrågor. Skolan följer dess generalkonferens, som hålls i Genève, under tre veckor varje år. Till den årliga kursen antas sammanlagt 40 deltagare från de nordiska länderna.

Under budgetåret 1990/91 utgår till föreningen ett bidrag från svensk sida med 242 000 kr. De statsbidragsregler som gäller för folkhögskolorna i övrigt tillämpas inte för denna skola. Med hänsyn till det senare samt då skolan är samnordisk och av speciell karaktär, anser jag att det statliga stöd som anvisas från Sverige hör utgå i särskild ordning. Jag bedömer att bidraget till Föreningen Nordiska folkhögskolan i Genève fr.o.m. budgetåret 1991/92 lämpligen kan hanteras av CSN, som även, i enlighet med vad jag senare kommer att förestå under avsnitt 10, skall disponera anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet.

Av de medel som utgår till studieförbundens kulturverksamhet får under innevarande budgetår 3,7 milj.kr. fördelas till föreläsningsföreningar och andra ideella föreningar vilka inte ingår som medlemmar i något av de elva studieförbunden. Statsbidraget utgör ett stöd för anordnande av kulturprogram och ger möjlighet för föreningar att anlita kulturarbetare. Föreningarna har stor frihet att utforma kulturverksamheten i enlighet med sin ideologiska profil och efter lokala intressen och behov. Bidraget, som i första hand är avsett att främja lokal kulturverksamhet, fördelas av länsbildningsförbunden. Dessa får under innevarande budgetår sammanlagt 1 631 000 kr. för att samordna vissa kulturaktiviteter inom det egna länet samt att utföra denna uppgift.

Med hänsyn främst till att detta bidrag inte kan utgå till organisationer som är medlemmar av något av de elva studieförbunden, anser jag att bidraget även fortsättningsvis bör hanteras av statens kulturråd.

Mitt förslag: Frågor om fördelning av statsbidrag, uppföljning och utvärdering överlämnas till ett av Folkbildningsförbundet, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), och Landstingsförbundet bildat folkbildningsråd.

Folkbildningsrådets redovisning och förvaltning granskas årligen från statens sida av riksrevisionsverket.

Folkbildningsrådet bestämmer självt om sin verksamhet och organisation.

Kostnaden för folkbildningsrådet och dess verksamhet får betalas ur den totala resurs som staten ställer till förfogande för folkbildning.

Folkhögskolekommitténs förslag: Vid en översyn av SÖs uppgifter och organisation borde man överväga att överföra det centrala förvaltnings- och tillsynsansvaret för all folkbildningsverksamhet inom utbildnings- och kultursektorn från SÖ och statens kulturråd till ett statens folkbildningsråd. Detta råd skulle överta förvaltnings- och tillsynsansvaret för folkhögskolorna, studieförbunden och den kulturverksamhet som studieförbunden får anslag till via statens kulturråd.

En rad argument kan enligt kommittén framföras för ett fristående förvaltnings- och tillsynsorgan. Ett argument är den friare ställning och den ökade frihet som folkhögskolorna kommer att få om kommitténs förslag genomförs. Ett annat är den tydligare markeringen av verksamhetens folkbildningskaraktär som kommittén förordat. Om man inrättar ett folkbildningsråd kan det ses som en markering av att folkbildningen mer än nu bör präglas av självförvaltning. Ett tredje argument är att fördelningen av bidrag kan ske med en mer samlad helhetssyn på folkbildningen som grund och med kvalitetsbedömningar och avvägningar som är väl förankrade hos folkbildningsverksamhetens egna företrädare. I detta avseende fordras ofta prioriteringar som lämpligen bör göras av personer med god förankring inom sektorn. Såvitt gäller uppgifterna för ett folkbildningsråd torde några vara givna som att fördela resurserna mellan skolorna, att utöva tillsyn, att svara för årliga anslagsframställningar, att vart tredje år avge en fördjupad anslagsframställning, att svara för uppföljning och utvärdering på nationell nivå, att samordna centralt initierade forsknings-, utvecklings- och fortbildningsinsatser, samt vara beredningsorgan för regeringen i folkhögskole- och studieförbundsfrågor. Därtill kommer ett antal nya uppgifter som följd av kommitténs förslag.

Remissinstanserna: Meningarna är delade om kommitténs bedömning att frågan om en central förvaltnings- och tillsynsmyndighet prövas vid översynen av den statliga skoladministrationen och att därvid tanken på ett statens folkbildningsråd bör övervägas som alternativ till SÖ -skolverket.

Alternativet med ett folkbildningsråd förordas av bl.a. SÖ, statens kulturråd, RIO, ABF, Hyresgästernas riksförbund samt av Kristianstads, Örebro, Västmanlands, Värmlands och Västernorrlands läns landsting.

Tanken på ett folkbildningsråd avvisas av bl.a. RRV, Landstingsförbundet, SFHL, SFEF, TCO, Sörmlands, Hallands, Skaraborgs och Kopparbergs läns landsting.

Statskontoret saknar en diskussion om att det alls behövs någon statlig förvaltnings- och tillsynsinstans för folkbildningsverksamheten. ABI är inne på samma tanke och menar att rådgivning, fördelning av statsbidrag m.m. borde kunna skötas av ett av RIO och Folkbildningsförbundet konstituerat folkbildningsråd.

Såvitt gäller Folkbildningsrådets uppgifter påpekar SÖ att det kan vara svårt för ett litet organ, bestående av företrädare för folkbildningsverksamheten, att förena ansvar för verksamheten med en oberoende utvärdering. En möjlighet är att rådet får ansvar för utvärdering och för underlag för regeringens ställningstaganden, men inte någon normgivande eller beslutande roll gentemot de enskilda skolorna. En annan är att rådet får exekutiva uppgifter men att utvärderingen anförtros det nya skolverket. En tredje lösning är en mer traditionell statlig myndighet med både medelsfördelande och utvärderande uppgifter. RIO hävdar att ett folkbildningsråd bör få mer begränsade uppgifter än vad SÖ hittills haft. Uppgifterna bör begränsas till statsbidragsfrågor och utvärdering.

Skälen för mitt förslag: SÖ är nu statens centrala tillsyns- och förvaltningsmyndighet för folkhögskolor och studieförbund. Statens kulturråd har motsvarande uppgifter gentemot studieförbunden i vad avser statsbidragsberättigad kulturverksamhet.

Riksdagen har tidigare beslutat att SÖ skall avvecklas och att ett nytt ämbetsverk, skolverket skall inrättas för skolväsendet (prop 1990/91:18, UbU4, rskr. 76). Förändringarna skall träda i kraft den 1 juli 1991. Jag har i samband med direktiven (1990:60) till den särskilde utredaren med uppdrag att lägga fram förslag om en ny statlig skoladministration redovisat min uppfattning att folkbildningsfrågorna knappast hör hemma i det nya skolverket, vars verksamhet skall inriktas mot det offentliga skolväsendet.

Jag anser mot bakgrund av vad jag nu har redovisat det nödvändigt att ett nytt fristående centralt organ för folkbildningsfrågor bildas. De argument som folkhögskolekommittén redovisat talar också för en sådan lösning.

Folkhögskolekommittén har i sitt resonemang utgått från att det fristående folkbildningsrådet skall vara ett statligt förvaltnings- och tillsynsorgan för studieförbund och folkhögskolor. Jag delar inte den uppfattningen. Jag har i det föregående redovisat konsekvenserna av en förändrad ansvarsfördelning mellan staten och folkbildningen. Av dessa framgår att staten skall ge statsbidrag för verksamheten efter det att man lagt fast folkbildningens samhällsmål och uppgifter i stort samt angett riktlinjer och villkor för statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor.

Inom de gränser som staten således lagt fast bör det ankomma på folkbildningen själv att administrera och organisera sin verksamhet. Detta måste då även inkludera ett ansvar för att statens bidrag till folkbildningen fördelas mellan de olika studieförbunden och folkhögskolorna. Folkbildningen själv måste även reagera och vidta åtgärder internt om det visar sig att viss bedriven verksamhet inte uppfyller de villkor som staten angett för att statsbidrag skall utgå. Statsbidraget kan om det hanteras slentrianmässigt leda till en icke önskad stagnation inom folkbildningen. Folkhögskolor och studieförbund med växtkraft och med en verksamhet som ligger väl i linje med målen och riktlinjerna för statsbidrag kan få stå tillbaka till förmån för verksamhet som kanske spelat ut sin roll. Detta får inte inträffa. Det är frågor av detta slag som bör vara ett folkbildningsråds uppgift att hantera. Ett folkbildningsråd skall därför inte vara en statlig myndighet utan ett folkbildningens eget organ. En annan sak är att rådets fördelning av statsbidrag enligt föreskrifter i författning kommer att utgöra myndighetsutövning. Det finns numera åtskilliga exempel på myndighetsutövning genom enskilda organ. En sådan ordning är därför inte särskilt märklig i sig.

I ett folkbildningens eget organ måste studieförbund och folkhögskolor ha ett avgörande inflytande. Jag har erfarit att Folkbildningsförbundet, RIO och Landstingsförbundet har för avsikt att inom kort bilda ett folkbildningsråd. Samtliga statsunderstödda studieförbund är medlemmar i Folkbildningsförbundet och samtliga rörelse- och stödföreningsägda folkhögskolor är medlemmar i RIO. De båda nämnda organisationerna representerar således samtliga studieförbund samt de rörelse- och stödföreningsägda folkhögskolorna. Landstingsförbundet representerar de landstingsägda folkhögskolorna.

Det folkbildningsråd som således är under bildande bör därför enligt min mening kunna få den status inom och utom folkbildningen som erfordras för att den skall kunna fullgöra de uppgifter som bör åligga ett folkbildningsråd.

Folkbildningsrådet lägger självt genom sina stadgar fast hur verksamheten skall organiseras, styrelsesammansättning, beredningsorgan etc. Motsvarande gäller även vilka kansliresurser som rådet anser sig behöva ha för att fullgöra sin uppgift. Ansvarsförhållandet och arbetsfördelningen mellan Folkbildningsrådet, Folkbildningsförbundet, RIO och Landstingsförbundet samt de enskilda studieförbunden och folkhögskolorna bör inte regleras från statens sida.

De krav som bör ställas på folkbildningsrådet kan hänföras till två huvudgrupper, en avser frågor rörande statsbidrag och en avser uppföljning och utvärdering.

Mitt förslag till nytt statsbidragssystem för folkbildningen innebär att statsbidraget utgår i form av ett gemensamt bidrag uttryckt i kronor utan närmare detaljreglering från statens sida. Statsbidraget utanordnas, utan rekvisition, halvårsvis i förskott av kammarkollegiet till folkbildningsrådet.

Folkbildningsrådet skall ha till uppgift att fördela statsbidraget till studieförbund och folkhögskolor dels utifrån de krav som staten ställer, dels utifrån sina egna bedömningar.

Eventuella förändringar i och utökningar av vissa verksamheter under ett budgetår får, efter beslut av folkbildningsrådet, bekostas genom omprioriteringar inom givet anslag. Detta bör leda till att beslut om statsbidrag till nya folkhögskolor och, mera teoretiskt, även nya studieförbund, som hittills fattats av staten, bör fattas av folkbildningsrådet.

I ett system där staten lägger fast folkbildningens samhällsmål och uppgifter samt anger riktlinjer och villkor för statsbidrag men där folkbildningen själv administrerar och organiserar sin verksamhet är frågan om uppföljning och utvärdering väsentlig. Rådet skall således kontinuerligt följa upp att statsbidraget används i enlighet med de syften och villkor som riksdag och regering fastställt. Den utvärdering som således kommer att fullgöras av folkbildningsrådet skall emellertid även kompletteras med en fristående utvärdering. Jag kommer senare att mera ingående redovisa min uppfattning i hithörande frågor.

Folkbildningsrådet skall årligen lämna anslagsframställning och resultatredovisning till regeringen. Bestämmelserna i budgetförordningen (1989:400) bör därvid gälla i tillämpliga delar. Det bör ankomma på regeringen att utfärda närmare bestämmelser för folkbildningsrådets anslagsframställning.

Rådets redovisning och förvaltning skall årligen granskas av riksrevisionsverket (RRV). Kostnaden för revisionen skall bekostas av rådet. Genom RRVs medverkan vid revisionen av rådets verksamhet garanteras staten en fortlöpande insyn i rådets arbete.

Överlämnande av uppgiften att fördela statsbidrag på angivet sätt kräver lagstöd. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, sedan folkbildningsrådet har bildats.

Offentlighetsprincipen bör gälla för folkbildningsrådets fördelning av statsbidrag. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om ändring av bilagan till sekretesslagen (1980:100).

Jag anser slutligen att de totala förvaltningskostnaderna för folkbildningsrådet får betalas ur det anslag till folkbildningen som jag tidigare redogjort för. Detta innebär att en stor och dyrbar administration automatiskt kommer att medföra minskade resurser för själva folkbildningsverksamheten och givetvis vice versa. Jag utgår från att folkbildningsrådet kommer att begränsa sina förvaltningskostnader så långt det är möjligt.

Mitt förslag: Studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet skall följas upp och utvärderas.

Folkbildningsrådet skall redovisa sin utvärdering av verksamheten till regeringen.

Regeringen skall dels utifrån det underlag rådet lämnar ärligen utvärdera verksamheten dels ansvara för att en fördjupad utvärdering görs vart tredje år fristående från den som rådet utför.

Folkhögskommitténs förslag: Överensstämmer i väsentliga delar med mitt förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser, som yttrat sig i frågan, tillstyrker kommitténs förslag. Statskontoret påpekar att det saknas förslag kring ekonomiska uppföljningar. Exempel på vad som bör följas upp är kostnaden per elev och utbildningslinje. Detta gäller speciellt för utbildningsinsatser som konkurrerar med komvux, grundvux eller andra utbildningsanordnare för vuxna. SÖ betonar vikten av att de som berörs av utvärderingen får möjlighet att medverka vid utformningen av de frågeställningar och de metoder, som skall användas, samt att tonvikten bör läggas vid en kvalitativt inriktad utvärdering. Statens kulturråd anser att utvärderingen bör göras så att det blir möjligt att få en kontinuerlig belysning av hur folkhögskolornas roll inom olika delar av kulturområdet utvecklas. Detta gäller t.ex. den nu bristfälliga anpassningen till kulturarbetsmarknadens krav samt folkhögskolornas möjligheter att spela en ökad roll för utvecklingen av nya metoder för resultatredovisning och utvärdering. SFHL anser att det måste finnas en seriös utvärderingsforskning utifrån folkhögskolornas särart och dess utöware i stället för från uppifrån ställda mål. RIO anser bl.a. att skolorna själva genom sina gemensamma huvudmannaanordningar bör kunna initiera och utarbeta nya former för resultatredovisning och utvärdering.

Skälen för mitt förslag: Tidigare har jag föreslagit omfattande förändringar i de regelsystem, som i dag gäller för studieförbunden och för folkhögskolorna. Mina förslag innebär en övergång från en detaljerad regelstyrning till en mer utpräglad målstyrning inom folkbildningen. Jag har angett folkbildningens roll inom olika områden och har betonat vikten av att de olika anordnarna av folkbildning strävar efter en tydligare profilering av sina verksamheter. Förslagen förutsätter en förbättrad uppföljning och utvärdering på alla nivåer. En uppföljning, som beskriver vad studieförbund resp. folkhögskolor presterar, och en utvärdering, som belyser prestationernas effekter och kvalitet, måste därför ske kontinuerligt.

Oavsett hur en verksamhet styrs är uppföljning och utvärdering viktiga instrument för att man skall kunna bilda sig en uppfattning om graden av måluppfyllelse. Med en verksamhet, vars resultat främst skall

värderas i relation till de mål som är fastställda för statligt bidrag, blir detta en absolut nödvändighet. Kravet på uppföljning och utvärdering gäller både för statsmakterna och för folkbildningen. På båda håll behövs uppgifter om vad man utträttar med det statliga bidraget.

Uppgifter som behövs för riksdagens och regeringens bedömningar

En samlad uppföljning och utvärdering är en nödvändig del i den statliga budgetprocessen. Den uppföljning och utvärdering som är av intresse för riksdag och regering skall alltså relateras till den statliga bidragsgivningen. Folkbildningsrådet gör uppföljning av den verksamhet som bedrivs med statsbidrag samt utvärderar denna. Staten tar dels del av rådets utvärdering men gör även en egen bedömning av materialet. Den bedömning som staten därvid gör hör vara en viktig utgångspunkt för beslut om framtida resurstilldelning. Den kan även föranleda en revidering av de mål som staten fastställt för sin bidragsgivning.

I statens bedömning är det naturligt att främst ställa frågor som t.ex. i vilken utsträckning har deltagare ur prioriterade målgrupper rekryterats? I vilken utsträckning har anordnarna förmått anpassa olika former av folkbildning efter handikappades behov? Vilka ämnesområden och aktiviteter har i första hand varit föremål för statligt stöd? I vilken utsträckning har de anordnare som nu får statligt bidrag visat öppenhet mot nya grupper och ämnesområden? Vilka gränser har man satt upp mot oönskad verksamhet? Svar på dessa och liknande frågeställningar bör således redovisas till statsmakterna av folkbildningsrådet.

Enligt min mening finns det anledning att även bedriva ett utvärderingsarbete som är helt frikopplat från det som folkbildningen själv skall svara för. Ett sådant arbete kan ske genom att regeringen lägger ut tidsbegränsade uppdrag t.ex. till en särskild utredare eller till en forskningsinstitution. Statens fördjupade utvärdering av folkbildningsverksamheten bör göras vart tredje år. Genom ett sådant förfarande tillgodoses även önskemål om att utvärderingen bör göras åtskild från dem som är ansvariga för verksamhetens genomförande. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att jag tidigare har föreslagit att staten dels skall utse en av revisorerna i folkbildningsrådet, dels skall ha rätt att göra revision av folkbildningsrådets verksamhet.

Uppgifter som behövs för folkbildningsrådets bedömningar

För folkbildningsrådet, som skall avgöra hur statsbidraget skall fördelas såväl mellan studieförbunds- och folkhögskoleverksamheten som mellan enskilda studieförbund och folkhögskolor, kommer uppföljning och utvärdering likaså att vara nödvändig. Folkbildningsrådet skall vart tredje budgetår redovisa resultat från en fördjupad utvärdering. Under de mel-

lanliggande budgetåren i resp. period skall det inkomma med en för-
enklaad anslagsframställning.

I den förenklade anslagsframställningen bör främst finnas uppgifter
av kvantitativt slag, såsom t.ex. fördelning av statsbidraget, antal kur-
ser/cirklar, kulturgrupper och kulturarrangemang, deltagare och ämnes-
inriktning. Den samlade uppföljningen skall redovisas i de årliga an-
slagsframställningarna samt vart tredje år kompletteras med en samlad
utvärdering. Uppföljningen skall ha en sådan form att den kan redovisas
inom ramen för den offentliga statistiken. Den skall således innehålla
uppgifter om antal deltagare, kön samt kurstyp alternativt antal sam-
mankomster eller arrangemang, och samverkan med kulturinstitutioner
samt medverkande kulturarbetare. Uppgifter om ålder för deltagare i
folkhögskolekurser samt antal deltagare i studieförbundsverksamheten,
som är under 14 år, bör även redovisas. Den samlade utvärderingen bör
vidare belysa hur stor del av de samlade resurserna, som avsätts för
verksamhet resp. för administration.

Statistiska centralbyrån (SCB) producerar en viss löpande statistik
om folkbildningen i samarbete med SÖ. I 1991 års budgetproposition
(prop. 1990/91:100 bil. 10 s. 56, bil. 15 s. 36) föreslås dels att anslagsme-
del för skolstatistik m.m. överförs på försök från SCB till skolverket dels
att vuxenutbildningsstatistiken förstärks med 1 milj.kr. Det är en natur-
lig uppgift för folkbildningsrådet att inför budgetåret 1992/93 i samråd
med SCB och skolverket överväga och komma med förslag om hur den
löpande statistikproduktionen skall organiseras och finansieras.

I den fördjupade utvärderingen bör därutöver folkbildningsrådet gö-
ra kvalitativa bedömningar och analyser av den verksamhet som genom-
förts samt vilka konsekvenser detta bör få för den fortsatta verksamhe-
ten. Eftersom uppgiften att få fram kvalitativa data är resurskrävande,
har jag beräknat särskilda medel för detta ändamål (se avsnitt 8). Här-
igenom skall det vara möjligt att genomföra en mer djupgående kvalita-
tiv studie. En sådan studie bör kunna ge mer information om deltagar-
na i verksamheten och om hur verksamheten fungerar. För denna typ
av utvärdering är det angeläget att skilja mellan rollen som anordna-
re/beställare å ena sidan och rollen som utvärderare å den andra. Dessa
studier bör därför vara så objektiva att de inte ger företräde för någon
grupps särintresse.

De instrument som finns att tillgå för att mäta resultat i t.ex. utbild-
ningssammanhang är till viss del trubbiga och svårhanterliga. Kvantitati-
va data är relativt lättillgängliga, medan det är betydligt svårare att fånga
upp data av kvalitativ karaktär. Detta gäller i hög grad för stora delar av
folkbildningen, som utöver en ren kunskapsförmedling även syftar till
att främja ett studiearbete som uppmuntrar till ställningstagande och be-
slutsfattande och som därigenom bidrar till att stärka och fördjupa de-
mokratien.

Jag förutsätter att de ansvariga inom folkbildningen, gemensamt och
var för sig, försöker komma fram till lämpliga former för detta arbete. I
detta sammanhang vill jag betona vikten av att uppföljning och utvärde-

ring inte blir enbart en teknikfråga utan ett hjälpmedel i verksamhetsutvecklingen. Det får inte bli ett självändamål som förstärker den administrativa överbyggnaden.

Enskild uppföljning och utvärdering

Jag förutsätter att uppföljning och utvärdering också är en naturlig del i den verksamhet som bedrivs i studieförbund och i folkhögskolor. Det ger anordnarna själva underlag för egen bedömning, målinriktning och kvalitativ utveckling av verksamheten. På lokal nivå är det naturligt att utvärderingen fokuseras kring frågorna: vad görs, varför och hur? Utvärderingen bör vara av processororienterad karaktär, inbegripa deltagare, innehåll och deltagarstyrning samt även vara förändringsinriktad. Härigenom får de enskilda studieförbunden, deras distrikt och avdelningar och folkhögskolorna en naturlig koppling mellan utvärdering och utveckling. På olika nivåer bör vunna erfarenheter kunna återspeglas i personalfortbildningen. Genom den lokala uppföljningen och utvärderingen kommer den ideologiska debatten att kunna hållas aktuell och levande.

Genomförande

Formerna för uppföljning och utvärdering måste få utvecklas under loppet av de första verksamhetsåren med de nya förutsättningar som jag har föreslagit. Jag har erfarit att SÖs projekt Pedagogiskt utvecklingsarbete för studieförbunden och Pedagogiskt utvecklingsarbete för folkhögskolan under innevarande verksamhetsår arbetar med utveckling av modeller för utvärdering av målstyrd verksamhet. Erfarenheterna från detta arbete bör kunna ligga till grund för en fortsatt utveckling inom området.

8 Forsknings- och utvecklingsarbete

Jag har tidigare föreslagit att folkbildningen själv skall ansvara för fördelning av statsbidraget på olika verksamheter, och går därför inte närmare in på det pedagogiska utvecklingsarbete som bedrivs inom enskilda studieförbund och på folkhögskolor. Jag vill dock understryka, att ett fortlöpande utvecklingsarbete är en absolut förutsättning för att intentionerna med de föreslagna reformerna skall kunna förverkligas.

Bl.a. för att möjliggöra en djupare utvärdering av folkbildningen har jag beräknat en resurs som motsvarar folkbildningens andel av SÖs nuvarande medel för centralt utvecklingsarbete. Denna resurs ingår i det samlade statsbidraget till folkbildningen. Resursen är således avsedd för mer djupgående kvalitativa studier som t.ex. kan användas inför den

fördjupade utvärderingen. Jag utgår dessutom från att folkbildningsrådet kommer att ta initiativ till och finansiera forsknings- och utvecklingsarbete inom folkbildningsområdet.

Den mångfald som kännetecknar svensk folkbildning innebär, att det naturligen finns en stor spännvidd i inriktning och tyngdpunkter i den verksamhet och det utvecklingsarbete som bedrivs av studieförbund och folkhögskolor. Samtidigt är det nödvändigt att utbyta erfarenheter och resultat liksom att föra en diskussion och en debatt om folkbildningens gemensamma kärna. Diskussionen om folkbildningsarbetets mål och innehåll måste ständigt föras. Jag anser det viktigt, att folkbildningens företrädare själva för den diskussionen och tar ansvaret för utformningen av folkbildningens ideal och etik.

9 Studiesociala frågor

Rätten till studiestöd i form av studiehjälp, studiemedel, särskilt vuxenstudiestöd, särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, korttidsstudiestöd och internatbidrag förändras inte, med ett undantag, av de förslag som jag nu har lagt fram. Undantaget avser studier vid Samernas folkhögskola som, enligt vad jag har föreslagit, inte i formell mening räknas som folkhögskolestudier fr.o.m. den 1 juli 1991. Enligt min mening är det självklart att nuvarande Samernas folkhögskola även fortsättningsvis skall föras till de läroanstalter vid vilka studiestöd kan utgå. Det ankommer på regeringen att utfärda de bestämmelser som behövs.

Några förändringar av administrativ karaktär behöver även vidtas. Enligt 7 kap. 2 § studiestödsförordningen (1973:418) bestämmer SÖ, efter samråd med UHÄ och CSN vilken utbildningsnivå den studiestödsberättigande utbildningen skall anses ligga på. Bestämmelsen har betydelse främst när det gäller beviljning av särskilt vuxenstudiestöd för folkhögskolestudier. Jag bedömer att CSN bör överta denna uppgift efter samråd med UHÄ och folkbildningsrådet. Enligt 5 kap. 1 § och 6 kap. 1 § studiestödsförordningen meddelar SÖ närmare bestämmelser om vilka utbildningar som ger rätt till korttidsstudiestöd och internatbidrag efter samråd med CSN. Även denna uppgift bör övertas av CSN efter samråd med folkbildningsrådet. Det ankommer på regeringen att utfärda de bestämmelser som behövs.

10 Anslagsfrågor för budgetåret 1991/92

C. Folkbildning

Anslagsteknisk förändring

Nuvarande anslagen C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. och C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. utgår. Två nya anslag C 1. Bidrag

till folkbildningen och C 2. Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen förs upp under litterat. Prop. 1990/91:82

Anslagen C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet m.m. och C 8 Bidrag till kontakttolkutbildning ges numreringen C 3 resp. C 4.

C 1. Bidrag till folkbildningen

1991/92 Nytt anslag 2 148 614 000

Föredragandens överväganden

Från anslaget utgår bidrag till folkbildning. Statsbidraget utbetalas till folkbildningsrådet som ett samlat finansiellt stöd till folkbildning.

Jag delar upp min föredragning av anslaget så att jag först behandlar de allmänna utgångspunkterna för mina beräkningar av bidraget för budgetåret 1991/92. Därefter redovisar jag mina beräkningar för prisomräkning av anslaget. Jag kommer även att redovisa förslag till en engångsvis kompensation för slutreglering av statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor enligt nu gällande bestämmelser avseende budgetåret 1990/91. Jag redovisar slutligen förslag till viss besparing under anslaget.

Allmänna utgångspunkter

Jag har vid min medelsberäkning för förevarande anslag i första hand utgått ifrån de resurser som under innevarande budgetår beräknats för studieförbund och folkhögskolor under anslagen C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. och C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. Totalt har under dessa anslag anvisats 1 842 921 000 kr.

Från detta belopp har jag fört bort de medel för följande ändamål som enligt det föregående inte skall bekostas ur detta anslag:

Kontakttolkutbildning (avsnittet 5.4.)	2 314 000
Samernas folkhögskola (avsnittet 5.3)	3 760 000
Nordiska folkhögskolan i Genève (avsnittet 5.5)	242 000
Bidrag till föreläsningföreningar och andra ideella föreningar (avsnittet 5.5.)	3 700 000
Bidrag till länsbildningsförbunden (avsnittet 5.5.)	1 631 000
Vissa handikappåtgärder (avsnittet 5.2)	38 195 000
Totalt	49 842 000

Kvarstående belopp blir då 1 793 079 000 kr.

Nuvarande anslag till studieförbund och folkhögskolor är förslagsvis betecknade, vilket innebär att regeringen får medge att de överskrids utan riksdagens hörande. För budgetåret 1989/90 har anslaget till studieförbunden överskridits med ca 32 milj.kr. och anslaget till folkhögskolor överskridits med ca 213 milj.kr.

Överskridandet av studieförbundsanslaget beror på att den verksamhet för vilken studieförbunden erhåller det lägre schablonbidraget per studietimme har ökat mer än vad som beräknats medel för. Motsvarande gäller även för vissa tilläggsbidrag.

Överskridandet av folkhögskoleanslaget beror främst på att den faktiska genomsnittliga lönen inom lärarkollektivet under de senaste åren väsentligt överstigit den schabloniserade genomsnittliga lärarlönekostnaden (årslönen i dåvarande lönegrad 1. 13 ålderstilläggsklass 6) på vilken medelsberäkningen gjorts. Avtalsenliga löneökningar under budgetåret, som inte kunnat förutses vid medelsberäkningen har ytterligare bidragit till överskridandet. Slutligen kan konstateras att antalet elevveckor vari har ingått studerande som är fysiskt, psykiskt, socialt eller språkligt handikappade och som skall höjas med det tal som motsvarar antalet kursveckor multiplicerat med halva antalet handikappade kursdeltagare (den s.k. handikappschablonen) väsentligt överstigit det antal för vilka medel beräknats.

Jag bedömer att vid medelsberäkningen av det nya anslaget till Folkbildning bör beaktas det överskridande som skett av anslaget till folkhögskolor under budgetåret 1989/90. Utöver vad som ovan angetts bör således ytterligare 213 milj.kr. tillföras anslaget.

Under innevarande budgetår bekostas ur reservationsanslaget B 7. Forskning inom skolväsendet vissa forskningsprojekt avseende folkbildning. De totala kostnaderna härför beräknas uppgå till ca 1,7 milj.kr. Jag anser att motsvarande resurs bör tillföras förevarande anslag för fortsatt forskning inom folkbildningen.

Fortbildningsnämnden i Linköping ansvarar för fortbildning av lärare inom folkhögskolan. Fortbildningsnämnderna avvecklas den 1 juli 1991. Linköpingsnämndens uppgifter vad gäller denna fortbildning kommer som jag tidigare redovisat att övertas av folkbildningsrådet. En resurs, som motsvarar den som för innevarande budgetår beräknats för denna fortbildning under reservationsanslaget B 8. Fortbildning m.m., 300 000 kr., bör därför tillföras förevarande anslag. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om att skolverket skall innehålla motsvarande prisomräknade belopp från reservationsanslaget B 6. Fortbildning m.m. för budgetåret 1991/92.

Totalt beräknar jag som utgångsnivå för anslaget för budgetåret 1991/92 ett belopp på 2 008 079 000 kr.

Det belopp som jag har angett bör prisomräknas. Jag beräknar prisomräkningen till 140 565 000 kr.

Engångsanvisning som kompensation för slutreglering

Enligt SÖs föreskrifter och allmänna råd skall studieförbunden senast den 1 november efter avslutat verksamhetsår sända in slutredovisning och rekvisition av slutligt bidrag. Utbetalning av bidrag eller krav om återbetalning görs därefter av SÖ. För folkhögskolans del gäller följande. SÖ skall till varje folkhögskola betala ut 90 % i förskott av det beräknade statsbidraget för redovisningsåret. Resterande bidrag heslutas av SÖ efter det att huvudmannen för skolan ansökt om statsbidrag hos SÖ senast den 30 september närmast efter redovisningsårets utgång.

Vid övergången till ett nytt statsbidragssystem bör därför en engångsvis kompensation ske till studieförbund och folkhögskolor för den slutreglering som kan framräknas enligt nuvarande regler för statsbidrag. Jag beräknar ett medelsbehov av 100 milj. kr. för denna kompensation.

Ifrågavarande engångsvisa kompensation bör föras upp som en särskild förslagsvis betecknad anslagspost under anslaget.

Regeringens ekonomiska politik syftar till att åtgärda obalanserna i den svenska ekonomin. Ett led i detta arbete är att begränsa de offentliga utgifterna. Ett flertal förslag om utgiftsneddragningar inom olika områden har förts fram av regeringen vid skilda tidpunkter. Jag finner det mot den bakgrunden rimligt att även resurserna till folkbildningen minskas. En besparing på 100 milj. kr. bör göras under anslaget.

Anslaget hör, i likhet med vad som gäller för anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. för innevarande budgetår, tillföras 70 milj. kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften.

Det totala medelsbehovet under anslaget beräknar jag till 2 148 644 000 kr.

C 2. Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen

1991/92 Nytt anslag 43 569 000

Föredragandens överväganden

Som jag tidigare föreslagit under avsnittet 5. 2. skall nämnden för vårdtjänst (NV) disponera det statsbidrag som innevarande budgetår utgår ur anslaget C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. för särskilt

kostnadskrävande utbildningsinsatser för personer med funktionshinder.

NV skall likaså disponera och till Synskadades riksförbund (SRF) utbetala det särskilda statsbidrag som nu utgår ur anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. för bidrag till teknisk anpassning av studiemateriel för synskadade och dövblinda.

Vid min medelsberäkning har jag utgått ifrån de resurser, som beräknats för ifrågavarande ändamål innevarande budgetår under tidigare angivna anslag, 38 195 000 kr. Jag beräknar därutöver en prisomräkning om 2 674 000 kr.

Jag bedömer att NV bör ges vissa ytterligare resurser för att täcka nämndens kostnader för hanteringen av bidraget. Jag föreslår därför att 1,8 milj.kr. av de förvaltningsresurser som för närvarande utgår ur anslaget B 1. Skolöverstyrelsen för tillsyn och administration av studieförbund och folkhögskolor får tillföras förevarande anslag.

Under innevarande budgetår bekostas visst forsknings- och utvecklingsarbete för vuxna med funktionshinder ur reservationsanslaget B 7. Forskning inom skolväsendet. De totala kostnaderna härför beräknas uppgå till 500 000 kr. Jag anser att motsvarande resurs bör tillföras detta anslag.

En motsvarande minskning bör då göras under reservationsanslaget B 5. Forskning inom skolväsendet under budgetåret 1991/92. Jag avser att senare i samband med utfärdande av regleringsbrev för budgetåret 1991/92 återkomma till regeringen med förslag om att skolverket skall innehålla 500 000 kr. från reservationsanslaget forskning inom skolväsendet.

Under anslaget bör även föras upp ett engångsbelopp på 400 000 kr. för särskilda kostnader som uppkommer inom NV i samband med övertagandet av ifrågavarande uppgifter såsom omläggning av rutiner, personalutbildning och informationsinsatser.

Det totala medelsbehovet under anslaget beräknar jag således till 43 569 000 kr.

C 3. Bidrag till viss central kursverksamhet, m.m.

1989/90	Utgift	39 778 000
1990/91	Anslag	41 400 000
1990/91	Förslag	43 352 000

Från anslaget betalas utgifter för statsbidrag för central kursverksamhet till löntagarorganisationer, Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund samt Småföretagens riksorganisation. För verksamheten gäller förordningen (1970:272) om statsbidrag till viss central kursverksamhet (omtryckt 1983:269, ändrad senast 1988:585).

Anslaget finansieras i sin helhet av medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften.

Skolöverstyrelsen

1. För bidrag som utgår enligt förordningen (1970:272) om statsbidrag till viss central kursverksamhet föreslår SÖ en prisomräkning med 5 382 000 kr.

2. Under folkhögskoleanslaget föreslår SÖ att bidraget till Föreningen Nordiska folkhögskolan i Genève för budgetåret 1991/92 skall utgå med 273 000 kr., vilket innebär en höjning med 31 000 kr.

Föredragandens överväganden

Som framgår vad jag tidigare anfört under punkten 5.5 Vissa statsbidragsfrågor i övrigt, föreslår jag att statsbidraget till Föreningen Nordiska folkhögskolan i Genève fr.o.m. budgetåret 1991/92 skall utgå under detta anslag. Jag beräknar en höjning av detta bidrag till 252 000 kr. Denna anslagspost finansieras inte genom vuxenutbildningsavgiften.

Det bidrag som utgår enligt förordningen (1970:272) om statsbidrag till viss central kursverksamhet bör räknas upp till 43,1 milj.kr., vilket innebär en höjning med 1,7 milj.kr.

Som jag har nämnt tidigare, avvecklas SÖ med utgången av juni 1991 och ersätts med ett nytt ämbetsverk, statens skolverk. Utbetalning av statsbidrag från detta anslag passar inte in i den nya myndighetens uppgifter. Jag föreslår därför att medlen under detta anslag fr.o.m. budgetåret 1991/92 disponeras av CSN.

C 4. Bidrag till kontakttolkutbildning

1989/90	Utgift	3 495 000
1990/91	Anslag	4 252 000
1991/92	Förslag	7 241 000

Från anslaget utgår dels bidrag för vissa merkostnader för kontakttolkutbildning som anordnas av folkhögskolor och studieförbund, dels bidrag för studiesocialt stöd till kursdeltagare.

Skolöverstyrelsen

Under förutsättning av oförändrad anslagskonstruktion, har SÖ föreslagit en ökning av anslaget med 5 423 000 kr, varav pris- och löneomräkning beräknats till 552 000 kr. Enligt vad jag tidigare har anfört, anser SÖ att kontakttolkutbildningen så snart som möjligt bör organiseras om.

Föredragandens överväganden

Jag har i det föregående (avsnitt 5.4) redovisat mitt förslag till omorganisation av kontakttolkutbildningen redan fr.o.m. budgetåret 1991/92. Enligt vad jag har anfört, bör anslaget disponeras av Stockholms universitet. Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) skall ha ett övergripande ansvar för utbildningen och fördela statsbidrag på olika anordnare av kontakttolkutbildning.

Som en följd av omorganisationen bör sammanlagt 2 314 000 kr., som för innevarande budgetår beräknats under folkhögskole- och studieförbundsanslagen, och 327 000 kr., som beräknats under anslaget B 1. Skolöverstyrelsen för administration m.m. av kontakttolkutbildningen, för budgetåret 1991/92 beräknas under detta anslag. Löne- och prisomräkningen för hela anslaget beräknar jag till 348 000 kr. Anslaget bör fr.o.m. budgetåret 1991/92 anvisas som reservationsanslag.

Övriga anslag**B 12. Sameskolor**

1989/90	Utgift	16 989 469
1990/91	Anslag	19 558 000
1991/92	Förslag	27 532 000

Föredragandens överväganden

I prop. 1990/91:100 bil. 10 har under anslaget B 12. Sameskolor bl.a. hemställts att riksdagen till Sameskolor för budgetåret 1991/92 anvisar ett förslagsanslag på 23 509 000 kr.

Statsbidrag till Samernas folkhögskola utgår under innevarande budgetår ur anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. Som jag tidigare har föreslagit under avsnittet 5.1. skall statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor fr.o.m. budgetåret 1991/92 utgå i form av ett gemensamt belopp utan närmare reglering från statens sida. Till Samernas folkhögskola skall dock statsbidrag utgå i särskild ordning. Bidraget skall utgå som ett totalbelopp, som får disponeras av skolans styrelse för sådan undervisning, som efter styrelsens bedömning bäst tjänar samernas sak (avsnitt 5.3).

Jag bedömer att medel till Samernas folkhögskola lämpligen bör anvisas ur förevarande anslag.

Vid min beräkning av det totalbelopp som bör anvisas har jag ifrån de resurser, som beräknats för Samernas folkhögskola under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. för innevarande budgetår. Det-

ta belopp uppgår till 3 760 000 kr. Till detta belopp bör föras en pris- och löneomräkning på 263 000 kr.

Totalt bör således till Samernas folkhögskola anvisas ett belopp på 4 023 000 kr.

Vad jag nu har föreslagit innebär att ytterligare 4 023 000 kr. utöver de 23 509 000 kr. som tidigare hemställts om i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91 bil. 10) behöver anvisas under anslaget.

G 2. Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.

1989/90	Utgift	88 372 005	Reservation	4 640 855
1990/91	Anslag	99 405 000		
1991/92	Förslag	109 958 000		

Föredragandens överväganden

I prop. 1990/91:100 bil. 10 har under reservationsanslaget G 2. Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. hemställts att riksdagen till Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. för budgetåret 1991/92 anvisar ett reservationsanslag på 104 254 000 kr.

Bidrag till föreläsningsföreningar och andra ideella föreningar för kulturverksamhet samt bidrag till länsbildningsförbunden utgår under innevarande budgetår ur anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. Bidragen har disponerats av statens kulturråd. Som jag tidigare har föreslagit under avsnittet 5. 1 skall statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor fr.o.m. budgetåret 1991/92 utgå i form av ett gemensamt belopp. Bidraget skall fördelas av folkbildningsrådet (avsnitt 6). Nämnda bidrag till föreläsningsföreningar samt till länsbildningsförbunden bör dock enligt den bedömning jag tidigare redovisat för under avsnitt 5.5 även fortsättningsvis disponeras av statens kulturråd.

Jag bedömer att medel för dessa ändamål bör beräknas under förevarande anslag.

Vid min medelsberäkning har jag utgått ifrån de resurser, som beräknats under anslaget C 4. Bidrag till studieförbund, m.m. för innevarande budgetår. Till föreläsningsföreningar och andra ideella föreningar utgår 3 700 000 kr. och till länsbildningsförbunden 1 631 000 kr. Till dessa belopp bör föras en prisomräkning på 259 000 kr. resp. 114 000 kr. Det totala medelsbehovet blir då 5 704 000 kr.

Vad jag nu har föreslagit innebär att ytterligare 5 704 000 kr. utöver de 104 254 000 kr. som hemställts om i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 10) behöver anvisas under anslaget.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att godkänna vad jag har förordat om

1. att fördelningen av statsbidrag till folkbildning överlämnas till ett av Folkbildningsförbundet, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation och Landstingsförbundet bildat folkbildningsråd (avsnitt 6),

2. ett nytt statsbidragssystem för folkbildningen (avsnitt 5.1),

3. grunderna för folkbildningsrådets fördelning av för statsbidrag (avsnitten 2,3.4),

4. att den statliga regleringen av tjänsterna som rektor och lärare vid folkhögskola skall upphöra (avsnitt 4.2),

5. särskilt statsbidrag till Samernas folkhögskola (avsnitt 5.3),

6. statsbidrag för viss utbildning som inriktas mot personer med funktionshinder (avsnitt 5.2),

7. statsbidrag till kontakttolkutbildning (avsnitt 5.4),

8. riktlinjer för uppföljning och utvärdering (avsnitt 7),

9. att till *Bidrag till folkbildningen* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 2 148 644 000 kr. (avsnitt 10),

10. att godkänna att 70 000 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1991/92 används för att finansiera anslaget Bidrag till folkbildningen (avsnitt 10),

11. att till *Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen* för budgetåret 1991/92 anvisa ett anslag på 43 569 000 kr. (avsnitt 10),

12. att till *Bidrag till viss central kursverksamhet, m.m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett anslag på 43 352 000 kr. (avsnitt 10),

13. att godkänna att 43 100 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1991/92 används för att finansiera anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet m.m. (avsnitt 10),

14. att till *Bidrag till kontakttolkutbildning* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 7 241 000 kr. (avsnitt 10),

15. att, med ändring av vad som föreslagits i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91 bil. 10), till *Sameskolor* för budgetåret 1991/92 anvisa ett förslagsanslag på 27 532 000 kr. (avsnitt 10),

16. att, med ändring av vad som föreslagits i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91 bil. 10), till *Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 109 958 000 kr. (avsnitt 10).

12 Beslut

Prop. 1990/91:82

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredraganden hemställt om.

Sammanfattning av folkhögskolekommitténs huvudbetänkande (SOU 1990: 65) Folkhögskolan i framtidsperspektiv

Prop. 1990/91:82
Bilaga 1

Vuxenutbildningen och folkhögskolan i ett framtidsperspektiv

Samhällsutvecklingen och framtidens utbildningsbehov

Den svenska folkhögskolan är en uppskattad och framgångsrik skolform med djup folklig förankring. Den är en mötesplats för människor med många skilda bakgrunder och studieambitioner. Kursutbudet är mångsidigt och färgstarkt och omfattar både korta kurser i samverkan med organisationer och långa målinriktade ämnesstudier, ofta med inslag av yrkesutbildning.

Det råder i dag stor enighet om att folkhögskolan behövs också i framtiden. Samtidigt är det ett faktum att uppgifter, som länge varit centrala för folkhögskolorna, nu har övertagits av det allmänna utbildningsväsendet. Ungdomsutbildningen i grundskolan och gymnasieskolan har förstärkts. Vuxenutbildningen har förnyats genom tillkomsten av grundvux, komvux och särvux. Den yrkesinriktade undervisningen i anslutning till arbetslivet, i form av arbetsmarknadsutbildning och personalutbildning, har fått allt större omfattning och betydelse. Högskoleutbildningen har byggts ut kvantitativt och geografiskt.

Denna utveckling har gjort det nödvändigt att nu diskutera folkhögskolornas framtida roll och uppgifter och att därvid peka på bildnings- och utbildningsbehov som folkhögskolorna är särskilt väl skickade att fylla.

Ett sådant behov blir för överskådlig tid framöver att medverka till utjämning av utbildningsskillnader. Uthyggnaden av utbildningsväsendet har minskat rådande utbildningsklyftor. Men samtidigt uppstår risker för nya kultur- och utbildningsklyftor genom att de aktivaste och bäst förberedda tar för sig det mesta av de nya möjligheter som skapas.

I det framtida samhället får kunskaper allt större betydelse. Men de blir i många fall snabbt föråldrade och måste regelbundet förnyas. Den som har god grundutbildning skaffar sig lätt nya kunskaper. Den där emot som har brister i sin grundutbildning, upplever bristerna som ett allt allvarligare handikapp som kan leda till utslagning ur arbetslivet. Vuxenutbildningens uppgift att överbrygga utbildningsklyftor blir därför allt viktigare i framtiden. Samtidigt blir vuxenutbildning allt viktigare som förnyande kraft i arbets- och samhällslivet.

De olika vuxenutbildningsalternativen kan med hänsyn till inriktningen av och avsikten med studierna indelas i studier, som ger formell kompetens, personalutbildning samt folkbildning (fritt bildningsarbete).

Enligt kommitténs bedömning måste i framtiden en mycket stor del av de vuxnas studier bedrivas inom folkbildningens ram. Det fria bildningsarbetets specifika uppgifter blir att ta initiativ till studier som växer fram ur deltagarnas intressen och behov och som uppmuntrar till ställningstagande och beslutsfattande, studier av ideologier och livsåskådningar, studier som kan bidra till en förnyelse inom folkrörelserna samt studier som breddar kulturintresset och skapar förutsättningar för en folklig kultur.

Folkhögskolans uppgifter i framtiden

Även under de närmaste decennierna har folkhögskolorna viktiga uppgifter när det gäller att ge grundutbildning i allmänna ämnen och därigenom bidra till att överbrygga utbildningsklyftor i samhället. Folkhögskolorna bör därutöver och i högre grad än hittills kunna fullgöra viktiga funktioner som kraftcentra i det fria bildningsarbetet. Detsamma gäller utbildning för folkrörelsernas behov och för olika mer eller mindre yrkesbetonade roller i det fria bildningsarbetet. Men skolorna måste anses ha begränsade förutsättningar att bedriva annan yrkesutbildning.

Utvecklingen under de senaste årtiondena har inneburit att folkhögskolorna i ökande utsträckning har profilerat sin verksamhet. Denna utveckling bör fortsätta.

Skolorna kommer i framtiden mer än hittills att själva behöva motivera sin existens genom att göra verksamheten angelägen och efterfrågad. De måste därför koncentrera sina krafter på det som är eller kan bli skolans särart och styrka.

De måste också mer än tidigare eftersträva förankring i den kringliggande bygden eller i den organisation som är dess huvudman. De kan därigenom få en växande betydelse för den regionala utvecklingen.

För att lättare klara de uppgifter som väntar i framtiden bör huvudmännen, skolornas styrelser och personal ges större frihet att utforma verksamheten och anförtros ett större självständigt ansvar. Den nuvarande regelstyrningen bör minska och ersättas av en mer utpräglad målstyrning.

Varje skola bör, under medverkan av huvudman och styrelse, utarbeta ett verksamhetsprogram, i vilket målet med verksamheten kommer till klart uttryck.

Ett brett kursutbud med tydlig folkhögskoleprofil

Ett nytt synsätt på kursutbudet

En grundläggande förutsättning för att folkhögskolorna skall kunna hävda sig i framtiden är att de behåller och vidareutvecklar sin traditionella särart och att de utgör klart urskiljbara alternativ till det övriga

skol- och utbildningsväsendet. De måste med andra ord framträda med en mycket tydlig folkhögskoleprofil.

Prop. 1990/91:82
Bilaga 1

Traditionellt har folkhögskolorna alltid haft till huvuduppgift att ge allmän medborgerlig bildning. Därutöver har de fått ge viss yrkesinriktad utbildning. Sett i ett utbildningspolitiskt perspektiv hör alltså förmedlande av allmän medborgerlig bildning vara en huvuduppgift för folkhögskolorna.

Men ett nytt synsätt bör tillämpas på kursutbudet och dess indelning. Den nuvarande indelningen i allmän kurs, allmän kurs med särskild inriktning och särskild linje utgår från ett ganska strikt linje- och kursindelningstänkande och tar inte tillräcklig hänsyn till utbildningens syften eller till behovet av utbildning hos olika målgrupper.

I stället bör folkhögskolans kursutbud principiellt ses som i grunden ett enda med en kärna av allmänna ämnen eller studieområden. Denna kärna avser att ge kunskaper och färdigheter som numera bör ingå i en allmän medborgerlig bildning. Genom fördjupning av olika ämnen, ämnesområden eller studieområden kan specialinriktade kurser utvecklas. Genom tillförande av yrkesinriktade ämnen kan yrkesinriktade kurser skapas.

Indelningen av kursutbudet bör sedan ske efter två principer. Den ena tar hänsyn till kursernas syfte, och den andra beaktar olika målgrupper.

Utifrån denna indelningsgrund bör kursutbudet för framtiden indelas på följande sätt:

1. Allmänna kurser för i första hand dem som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning.
2. Specialkurser av fördjupningskaraktär.
3. Yrkesinriktade kurser inklusive kurser för ledar- och funktionärsuppgifter inom organisations-, kultur- och fritidssektorn.

För folkhögskolornas kurser bör inte finnas några centralt fastställda regler beträffande innehållet och studiegången utom i de fall kurserna avses ge bestämda kompetenser eller behörigheter.

De allmänna kurserna och specialkurserna av fördjupningskaraktär bör i allt väsentligt få utvecklas och genomföras på det fria bildningsarbetets villkor. För de yrkesinriktade kurserna måste dock vissa villkor gälla enligt vad som nedan föreslås i avsnittet om dem.

Alla kurser skall i annonser, prospekt, hroschyror och intyg kallas folkhögskolekurser. Deras längd skall anges i dagar eller veckor och inte t.ex. i poäng, som är en kurslängdangivelse inom högskolan. Skolornas och verksamhetens ideologiska eller innehållsmässiga profil skall alltid klart deklarerats liksom kursernas art och karaktär.

Beträffande kursernas längd generellt bör endast gälla att egentliga folkhögskolekurser skall ha en minsta längd om två dagar och en största om tre läsår.

Allmänna kurser

Under senare år har ett ökande antal skolor fått svårigheter att rekrytera deltagare till den allmänna kursen. Detta betyder emellertid inte att behovet av allmänna kurser – och därmed insatser för korttidsutbildade – har bortfallit. Vid 1990-talets ingång finns ett gott stycke över en miljon vuxna svenskar och invandrare som saknar grundskoleutbildning och minst det dubbla antalet som saknar gymnasieutbildning. Nya former för allmän kompetenshöjande utbildning för korttidsutbildade diskuteras visserligen för närvarande. Men för överskådlig tid torde folkhögskolorna och komvux vara de mest lättillgängliga alternativen.

Allmänna kurser, främst avsedda för dem som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning, bör därför alljämt finnas vid folkhögskolorna. Dessa kurser skall ge kunskaper och färdigheter av orienterande natur i allmänna ämnen. De får inte anordnas enbart för sådana, som redan har allmän eller särskild behörighet för högskoleutbildning.

Många korttidsutbildade motiveras bättre för studier i allmänna ämnen om de samtidigt får utveckla något specialintresse. Det kan gälla musik, konst eller idrott. En allmän kurs bör därför få ges viss ämnesmässig specialinriktning eller inriktning mot speciella målgrupper såsom invandrare, flyktingar eller etniska minoriteter. Det väsentliga är att kursen vänder sig till och rekryterar korttidsutbildade.

Ämnen eller ämnesområden, som ger allmän kurs en särskild profil, bör för de studerande få uppgå till högst en tredjedel av kursinnehållet.

Skolorna bör bättre än nu tillvarata möjligheterna att göra studiegången i olika delar av allmän kurs mer flexibel. Det är vidare nödvändigt att skolornas rekryteringsverksamhet kraftigt och målmedvetet intensifieras och att alla slags informations-, kontakt- och uppsökande aktiviteter prövas.

På varje statsbidragsherättigad folkhögskola skall årligen ges minst en allmän kurs om minst 30 veckors längd. Kursen skall ha minst 20 deltagare närvarande vid kursstarten.

Kursen får vara årskursintegrerad och nivågrupperad, vilket betyder att den får innehålla deltagare som reellt tillhör olika kunskapsnivåer eller årskurser i en flerårig studiegång. Den bör vara pedagogiskt differentierad därefter. Kursen bör anordnas i första hand på moderskolan. Deltagare i olika grupper förlagda till olika platser får inte räknas samman till en kurs.

Skolor som under en treårsperiod inte uppfyllt dessa krav, bör få sitt statsbidrag omprövat av regeringen efter anmälan av tillsynsmyndigheten. Vid den omprövningen bör särskild hänsyn kunna tas till den mindre grupp skolor i avfolkningshygder, som på grund av befolkningsmässiga och kommunikationstekniska förhållanden har betydande svårigheter att rekrytera korttidsutbildade inom sitt naturliga rekryteringsområde men ändå kan ha central betydelse för bygdens utveckling. Hänsyn bör också kunna tas till skolans övriga verksamhet – den kan vara så värdefull av t.ex. kulturpolitiska eller regionalpolitiska skäl eller för

en ideell rörelse, att staten anser att skolan bör vara bidragsberättigad även om den inte uppfyller kraven på allmän kurs.

Vid en omprövning av statsbidraget kan det vara lämpligt att genom omdisponering och omstrukturering förlägga mer av allmän utbildning för korttidsutbildade till områden och regioner, där behovet av sådan utbildning är särskilt stort, t.ex. i storstädernas ytterområden.

Specialkurser

Den typ av kurser som kommittén fortsättningsvis kallar specialkurser har hittills betecknats som allmänna kurser med särskild inriktning eller särskilda linjer.

Folkhögskolorna bör genom sina specialkurser kunna spela en central roll i det fria bildningsarbetet. I några avseenden har skolorna goda förutsättningar att därvid göra en unik insats. Detta gäller den kontaktskapande och samordnande verksamheten, men också utbildning inom kulturområdet. Många skolor fungerar som kulturcentra i sin bygd och verkar aktivt för att berika det lokala kulturlivet. Ett tredje område där folkhögskolan har central betydelse gäller utbildning för att stärka demokratin och folkrörelserna.

I framtidens specialkurser bör specialiseringen variera efter skolornas egna bedömningar. Minst en fjärdedel av tiden måste dock ägnas åt allmänna ämnen. Kurserna kan också ha mycket varierande längd. Också gruppstorlek, lärartäthet och arbetssätt kan variera. Specialkurserna kan därigenom tillgodose många skiftande utbildningsbehov.

En utveckling av verksamheten med specialkurser kommer att aktualisera ett allt närmare samarbete med högskolan. I det samarbetet är det viktigt att folkhögskolans och högskolans olika roll och uppgifter hålls isär.

Den estetiskt inriktade kursverksamheten har uppmärksammats särskilt i direktiven till folkhögskolekommittén.

Enligt kommitténs mening finns det goda skäl för folkhögskolorna att erbjuda förberedande konstnärlig utbildning. Denna bör nämligen vara väl spridd över landet om utbildningschanserna för alla skall bli någorlunda likvärdiga.

Däremot finns det ingen anledning att nu öka kapaciteten. Om gymnasieskolan kommer att reformeras i enlighet med de utredningsförslag som är under beredning, kommer ytterligare treåriga estetiska linjer att inrättas där. Mycket talar för att en stor del av de ungdomar, som kommer att välja dessa linjer, siktar på en yrkeskarriär inom det konstnärliga området.

Folkhögskolorna bör också kunna fullgöra viktiga uppgifter för att stimulera det folkliga kulturarbetet. Vissa linjer och kurser skulle kunna ges en tydligare pedagogisk profil och förbereda för såväl fritidsengagemang som yrkesmässig verksamhet inom studieförbunden.

Det bör för övrigt övervägas om inte vissa folkhögskolor i framtiden skulle kunna anförtros nationella uppgifter när det gäller att utveckla kvalitet och arbetsformer i amatörverksamheten och ges stöd för detta

över kulturbudgeten. Ett folkmusikinstitut eller ett körcentrum t.ex. skulle med fördel kunna förläggas till någon folkhögskola.

Varje folkhögskola som startar en ny yrkesinriktad eller studieförberedande estetisk utbildning bör kontinuerligt undersöka hur utbildningen tillgodoser arbetsmarknadens behov och i vilken utsträckning de studerande får arbete eller kommer in på vidareutbildning.

Yrkesinriktade kurser

För de yrkesinriktade kurserna finns omständigheter och villkor som gör det problematiskt att också för dem förorda samma ökade frihet och ökade flexibilitet i kursutbudet som för de allmänna kurserna och specialkurserna. Kommittén föreslår därför vissa begränsningar av den yrkesinriktade utbildningen.

Utgångspunkterna för förslaget har varit att folkhögskolorna bör ha stor frihet att erbjuda yrkesinriktade utbildningar på områden där de har unika förutsättningar att göra goda insatser och särskilt på de områden där ingen liknande utbildning finns, samt att folkhögskolorna själva bör ta ett mycket stort ansvar för att utbildningen är arbetsmarknadsanpassad och leder till anställning.

Med dessa utgångspunkter som grund anser kommittén att folkhögskolorna alltjämt bör få ge yrkesinriktad utbildning för folkbildningsverksamhetens, folkrörelsernas och de ideella och fackliga organisationernas behov av ledare och funktionärer, samt utbildning för ledaruppgifter främst inom kultur- och fritidssektorn. Inriktningen och dimensioneringen av detta kursutbud bör huvudmännen och skolornas styrelser själva ta ansvar för.

Skolorna bör också få anordna annan yrkesinriktad utbildning. I första hand bör det gälla sådan yrkesinriktad utbildning som inte anordnas av andra, t.ex. inom små yrkesområden dit riksrekrytering sker och där internatformen är lämplig. Av hänsyn till behovet av arbetsmarknadsanpassning och samhällsekonomisk resurshushållning bör emellertid tillsynsmyndighetens medgivande därvid erfordras.

Alla yrkesinriktade kurser skall bjudas ut just som folkhögskolekurser och deras syfte och innehåll skall mycket klart deklarerats, så att inga missförstånd behöver uppstå om deras behörighets- eller kompetensvärde. De yrkesinriktade kurserna får varken totalt eller på varje skola till omfattningen dominera över de allmänna kurserna och specialkurserna. Kursernas innehåll skall, såsom nu är fallet, till lägst en fjärdedel bestå av allmänna ämnen.

Med det anförda som grund följer att vissa nuvarande yrkesinriktade utbildningar på folkhögskolorna bör begränsas. Som exempel på sådana kurser kan nämnas kurser inom turismområdet. Viss utbildning bör bedrivas som uppdragsutbildning, t.ex. tolkutbildning.

Reduceringen av yrkesinriktade kurser bör ske under en kommande treårsperiod. Omstruktureringen bör initieras av skolorna själva eller av tillsynsmyndigheten i de fall skolorna inte tar egna initiativ.

Folkhögskolornas yrkesinriktade kurser bör för övrigt på lämpligt sätt kontinuerligt beaktas i utbildningsplaneringen på riks-, region- och lokalnivå.

Fritidsledarutbildningen

Folkhögskolekommittén har under arbetets gång uppmärksammat på ett antal problem i fråga om fritidsledarutbildningen. De gäller bl.a. utbildningens dimensionering och rekrytering, frågan om bredd eller specialisering, jämställdhet med högskoleutbildning, samt brister beträffande fortbildning, läromedel, forskningsanknytning och forskning. Kommittén lägger fram en rad förslag som syftar till kvalitetsförbättringar och till ett klarläggande beträffande fritidsledarutbildningens ställning inom utbildningsväsendet.

En utgångspunkt har varit att fritidsledarskolorna i högre grad än hittills bör stimulera utveckling och förnyelse på fältet. Det kan innebära att utbildningen på vissa skolor får en starkare inriktning mot vissa målgrupper, t.ex. arbetarrörelsens grupper, frikyrkornas medlemmar, storstädernas förortsbefolkning eller befolkningen i mellanstora industristäder. Det kan också innebära att en fritidsledarlinje knyter an till den profil som finns på den egna folkhögskolan och samarbetar mer t.ex. med skolans musiklinje, teaterlinje eller konsthantverksutbildning.

För relativt smala utbildningar som fritidsledarutbildningen, där en marknadsmässig lönsamhet sällan kan erhållas i fråga om läromedelsproduktion, är det viktigt att stöd kan lämnas för utveckling och produktion av läromedel. Kommittén föreslår förstärkta insatser genom Statens institut för läromedelsinformation.

Enligt kommitténs mening behövs en påbyggnadsutbildning för fritidsledare och fritidspedagoger. Påbyggnadsutbildningen hör knytas till ett universitet eller en högskola, men den bör planeras och genomföras i samarbete mellan högskolan och en eller flera folkhögskolor med fritidsledarlinje.

Universitets- och högskoleämbetet bör få i uppdrag att i samråd med tillsynsmyndigheten och olika intressenter utforma en sådan påbyggnadsutbildning

Fritidsledarutbildningen bör kunna tillgodoräknas då det gäller krav på allmän behörighet vid antagande till forskarutbildning.

För att få till stånd forskning med primär inriktning mot fritidssektorn fordras i ett uppbyggnadsskede forskningsmedel som är öronmärkta för denna sektor. Kommittén föreslår därför att en tillfällig delegation för fritidsforskning upprättas. Den kan organisatoriskt knytas till forskningsrådsnämnden. Finansieringen av forskningsmedlen kan ske genom bidrag från intressenterna, dvs. staten, kommunerna och föreningslivet.

Handikappades möjligheter till folkhögskolestudier

Kommittén har funnit att mycket redan gjorts och görs för att underlätta för handikappade att bedriva folkhögskolestudier. Här åsyftas också de som har andra handikapp än fysiska, psykiska och medicinska, nämligen de som har sociala problem eller läs- och skrivsvårigheter eller språksvårigheter därför att de är invandrare eller flyktingar.

Ett riktmärke för kommande strävanden bör enligt kommitténs åsikt vara att alla skolor om möjligt blir fullt tillgängliga för deltagare med olika handikapp så att alla kan välja skola efter intresse och behov och inte efter skolornas olika slag och grad av handikappanpassning.

Åtgärder behövs också för att förbättra själva undervisningssituationen. Enligt nuvarande regler kan skolorna anställa speciallärare och anpassningslärare för handikappade. Skolorna får vidare via SÖ och Nämnden för vårdtjänst bidrag till assistenter. För att möta det ökade behovet av här nämnd personal bör skolorna i högre grad än nu anställa sådan personal.

Kontinuerlig fortbildning av lärare och övrig personal i handikappfrågor är en nödvändig förutsättning för att undervisningen och studiesituationen i övrigt skall kunna utvecklas efter tidens växlande krav.

Skolorna bör även i fortsättningen ges resurser som täcker deras merkostnader när de tar emot handikappade.

Korta kurser och samverkanskurser

Kommittén har funnit att verksamheten med korta kurser i samverkan med organisationer och studieförbund i allt väsentligt har utvecklats i linje med riksdagsbeslutet 1977. Verksamheten bör därför få fortsätta och dessutom expandera på de skolor där den nu förekommer endast mycket sparsamt.

Det finns emellertid skäl för en uppmjukning av nuvarande tämligen strikta regler om läarmedverkan m.m. För att en samverkanskurs verkligen skall bli en folkhögskolekurs och inte en kurs vilken som helst, och för att den skola som anordnar kursen verkligen skall kunna ha ansvaret för den, bör dock alljämt gälla att rektor eller fast anställd lärare på den anordnande skolan tillsammans med samverkanspartnern skall planera, administrera och utvärdera kursen. Vidare bör så långt möjligt och till lägst femton procent lärare på den anordnande skolan svara för undervisningen.

Vidare bör samverkanskurser alltid ingå i ett större aktivitetsområde än själva kursen, t.ex. vara ett led i den samverkande organisationens fortlöpande utbildning eller fortbildning. De bör normalt ansluta till den anordnande skolans vanliga verksamhetsmässiga profil.

Beträffande samverkanskursernas omfattning på varje skola bör andelen sådana kurser av två till fem dagars längd normalt uppgå till högst en tredjedel av en skolas deltagarveckor men ej få överskrida hälften. Den högre gränsen avses gälla för skolor tillhörande rörelser och organisationer som har få skolor att anlita för sin kursverksamhet.

De skolor som nu har en större andel kurser av två till fem dagars längd än den ovan nämnda, bör under kommande treårsperiod omstrukturera sin verksamhet.

Samtidigt bör skolor, som nu har mycket få samverkanskurser, söka få till stånd fler sådana i samarbete med bl.a. studieförbund och organisationer och med kulturinstitutioner som bibliotek, museer och teatrar etc.

Med lärartjänstgöringen på korta kurser förbundna problem bör lösas i ett nytt arbetstidsavtal.

Uppdragsutbildning inom folkhögskolan

Sedan 1986 har folkhögskolorna haft möjlighet att genomföra s.k. uppdragsutbildning.

Kommittén har funnit att uppdragsutbildningen hitintills utvecklat sig enligt givna förutsättningar. Utbildningen har fungerat väl och har dessutom medfört för folkhögskolornas vanliga verksamhet positiva effekter.

Omfattningen har varit måttlig - utbildningen har engagerat ett 60-tal skolor och har i regel begränsat sig till några, eller högst en handfull, kurser på varje skola. Vid några skolor har den emellertid fått så stor omfattning att en begränsning behöver diskuteras mellan skolorna i fråga och tillsynsmyndigheten.

På grund av det som här anförts anser kommittén att folkhögskolorna även fortsättningsvis bör få äta sig uppdragsutbildning under vissa förutsättningar.

En sådan förutsättning är att utbildningen i fråga ansluter till skolans vanliga utbud och till dess profil och särart. En annan är att utbildningen till omfattningen är så begränsad att den inte i något avseende menligt påverkar skolans ordinarie statsunderstödda verksamhet. En tredje förutsättning är att den ekonomiska ersättningen för uppdragsutbildningen ger full kostnadstäckning så att förutsättningarna för statsbidraget till skolans reguljära utbildning inte ändras.

Kommittén vill i detta sammanhang väcka frågan om inte många korta samverkanskurser med ringa anknytning till skolornas verksamhetsinriktning skulle kunna ges som uppdragsutbildning. Frågan bör prövas under kommande treårsperiod t.ex. genom uppdrag därom till tillsynsmyndigheten.

Studieomdömet och dess normering m.m.

Studieomdömet är ett urvalsinstrument för sökande till högskolan inom folkhögskolekvoten. Som normeringsinstrument för studieomdömet har sedan ett tiotal år använts en specialkonstruerad version av högskoleprovet, det s.k. "folkhögskoleprovet". Kostnaderna för rättningen av provet har uppgått till ca 250 000 kronor per år.

Under det senaste året har SÖ begärt men inte erhållit medel för att använda detta normeringsinstrument, och saknar också medel därtill för kommande budgetår. Den av SÖ ombesörjda normeringen har därmed upphört åtminstone temporärt.

Eftersom det hittills använda frågebatteriet, byggt på samma slags frågor som ges i högskoleprovet, nu är uttömt, är det nödvändigt att nykonstruera det om provet alljämt skall finnas kvar. Kostnaden för en nykonstruktion har av SÖ bedömts uppgå till 600 000–700 000 kronor. En sådan nykonstruktion torde behöva göras vart fjärde eller femte år.

Med giltighet från och med antagningen till hösten 1991 gäller nya regler för tillträde till högskoleutbildning. Generellt sett innebär de nya reglerna att tillträdet förenklas och att sökande får fler möjligheter än nu till antagning. De nya reglerna väntas få den effekten att 40 000 eller fler sökande årligen kommer att genomgå högskoleprovet mot nu ca 10 000.

Efter analys av frågan om behovet av ett normeringsinstrument har kommittén konstaterat att nuvarande system för normering har mist en stor del av sitt värde därigenom att mer än hälften av skolorna regelbundet inte deltar i folkhögskoleprovet och därigenom att många elever även på deltagande skolor bojkottar det. Ett mindre antal skolor utdelar inte några omdömen.

Enligt kommitténs mening kan det ifrågasättas om något instrument för normering av detta slag över huvud taget behövs med tanke på hur den grupp som deltar i proven numera är sammansatt.

Kommittén anser att lärarkollektivens bedömningar i nuvarande situation förefaller fullt tillräckliga. Detta förutsätter dock att nuvarande rekommendation om fördelningen av omdömesgrader följs på skolorna och att tillsynsmyndigheten uppmärksammar och påtalar flagranta avsteg från den rekommendationen. Rektor bör självklart också ha ett ansvar att tillse att sådana inte förekommer.

Det kan för övrigt diskuteras om studieomdömet alls behövs om högskoleprovet blir så allmänt som det förväntas bli. Om erfarenheterna av de nya reglerna för tillträde till högskolan visar att det inte längre finns samma anledning som hittills att ge graderade studieomdömen och att ha en särskild kvotgrupp för folkhögskolesökande, bör en förändring övervägas.

När det gäller folkhögskolestudiers behörighetsvärde, avgörs detta av UHÄ i tillämpningsföreskrifter till högskoleförordningen.

Under förutsättning att av UHÄ föreskrivna villkor för allmän behörighet i övrigt uppfyllts, bör såväl allmänna kurser som specialkurser och yrkesutbildningskurser inom folkhögskolan kunna ge allmän behörighet.

Vad beträffar folkhögskolornas rätt att utfärda intyg om särskild behörighet i ett eller flera ämnen med vissa krav på lägsta betyg eller lägsta medelbetyg, så bör villkoren härför skärpas. Innehållet måste i allt väsentligt motsvara vad som gäller för ämnet eller ämnena i fråga i gymnasieskolan eller komvux. Lärarna bör i princip ha utbildning och he-

hörighet som är likvärdig den som lärarna på gymnasiet eller i komvux har i ämnet eller ämnena och de bör ha god kännedom om fordringarna för olika betygsgrader. Undervisningens omfattning i tid bör motsvara åtminstone vad som gäller i komvux.

Obligatoriska centrala prov i åsyftade ämnen bör införas också för folkhögskolor som önskar ge särskild behörighet i något eller några av dessa ämnen.

När det slutligen gäller folkhögskolornas rätt att utfärda intyg som styrker att kursdeltagare på grundskolenivå har uppnått behörighet för gymnasiestudier, bör sådant intyg få utfärdas till den som med godkänt resultat genomgått en allmän kurs vilken i allt väsentligt givit sådana kunskaper och färdigheter som motsvarar fullständig studiekurs i årskurs 9 på grundskolans högstadium.

Huvudmannaskapsfrågor

I vissa landsting har diskussioner förts om omfattningen av landstingens folkhögskoleverksamhet och om ett överförande av landstingsfolkhögskolor till olika slag av folkrörelser.

Ett resultat av hittills förda diskussioner är att huvudmannaskapet för Gripsholms folkhögskola fr.o.m. 1 juli 1990 övergått från Södermanlands läns landsting till Röda korset. Konkreta diskussioner om eventuella överlåtelse pågår i Stockholms kommun och i Kalmar län.

Genom svar på en enkät har ett femtontal organisationer anmält preliminärt intresse av att överta landstingsfolkhögskola.

I kommitténs direktiv sägs att profileringen av folkhögskolans verksamhet bör bli tydligare i framtiden med tanke på att det övriga utbildningsväsendet numera är så väl uthyggt. Om landstingsfolkhögskolor överläts till folkrörelser och ideella organisationer, underlättas onekligen möjligheterna att håda ideologiskt och innehållsmässigt profilera verksamheten. Kommittén anser därför att sådana huvudmannaskapskiften bör främjas.

Med någorlunda god framförhållning inför ett övertagande och med smidiga övergångsbestämmelser torde säkerligen de flesta eventuellt uppkommande personalproblem kunna lösas.

Kommittén anser vidare att organisation eller rörelse, som önskar överta landstingsfolkhögskola, bör få tillgodoräkna sig hela eller större delen av vid överlåtelse tillfället till skolan i fråga utgående statsbidrag. Hur stor del av statsbidraget i form av elevveckor (deltagarveckor) som får övertas bör avgöras från fall till fall.

Internatplatser och internatboende

Folkhögskolornas mest påtagliga särart har varit möjligheten att kunna erbjuda utbildning och studier i internatmiljö.

Under de senaste femton åren har andelen internatboende sjunkit. Till minskningen har verksamt bidragit de allmänna kommunikationernas och privatbilismens utveckling liksom förändringar av levnadsförhållanden och levnadsvanor.

Internatet och internatmiljön erbjuder mycket goda förutsättningar för skapandet av en personlighetsutvecklande social gemenskap och en engagerande och inspirerande social och pedagogisk miljö.

Även externatskolorna och externatkurserna kan utgöra goda personlighetsutvecklande och socialt utvecklande pedagogiska miljöer. Men kommittén anser att internatformen har så stora fördelar att det alljämt är angeläget att så många skolor som möjligt erbjuder internatboende och att de fullt ut tillvaratar de möjligheter internatformen medger.

Det är allmänt omvittnat att kostnaderna för att driva ett internat tenderar att öka och att internatkursverksamhet är dyrare än externatkursverksamhet. Många efterfrågar därför någon form av förstärkning av statsbidraget till skolor eller kurser med internatboende. Kommittén har övervägt frågan men har inte funnit tillräcklig anledning att föreslå någon förstärkning.

Utlokalisering av kurser

Sedan 1977 har en folkhögskola rätt att förlägga verksamhet utanför skolorten. Sådan verksamhet skall dock bedrivas i god kontakt med moderskolan och får inte ha karaktären av enbart förmedling av statsbidrag till kursverksamhet på annan ort.

Genom att förlägga kurser utanför skolan och skolorten har många folkhögskolor nått målgrupper, som de annars inte hade nått. Möjligheterna att utlokalisera kurser underlättar också för folkrörelser och organisationer att tillgodose utbildningsbehov i regionala och lokala organ, avdelningar och församlingar.

Men när utlokaliseringen av kurser sker på längre avstånd, kan med skäl sättas i fråga om en nära kontakt mellan elever, kursdeltagare och skola kan upprätthållas. I några fall kan också ifrågasättas om moderskolan i förhållande till de utlokaliserade långa kurserna verkligen är en "huvudskola" i den meningen att huvuddelen av verksamheten bedrivs där.

Det finns uppenbara risker med en alltför långtgående utlokalisering. En sådan är den att folkhögskolorna i allt för hög grad blir instrument för bidragsförmedling till organisationers kurser på olika orter i stället för verkliga skolenheter. En annan risk är att reella filialskolor

åter uppstår, ett system som riksdagen 1977 uttryckligen ansåg borde upphöra.

Kommittén anser därför att den pågående utvecklingen mot reella filialer på betydligt längre avstånd än dagligt pendelavstånd från moderskolan bör brytas. Det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att härvidlag ta erforderliga initiativ. Möjligheterna att flytta "moderskolan" till ort där i praktiken verksamhetens tyngdpunkt ligger, kan vara ett alternativ.

För någon eller några av de i detta sammanhang aktuella skolorna är en uppdelning i flera skolenheter det bästa alternativet. Om en sådan delning sker helt inom ramarna för både den totala verksamhetsvolymen i riket och för huvudmannens tilldelning av bidragsveckor, uppstår så vitt kommittén kan se inga negativa effekter. Sådana förändringar tillstyrks därför.

Enligt kommitténs mening bör det i framtiden bli möjligt för en huvudman, som ansvarar för flera skolor, att i viss omfattning och inom ramen för en långsiktig planering själv bestämma fördelningen av den bidragsberättigade verksamhetsvolymen mellan sina skolor. Att införa en sådan möjlighet skulle ligga i linje med det ökade ansvar för folkhögskoleverksamheten som kommittén anser att huvudmännen bör ha.

Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet, som är huvudman för pingströrelsens skolor, har i skrivelse till kommittén önskat få genomföra en sådan uppdelning av Mariannelunds folkhögskola, att denna skolas kursverksamhet i Norrland får bilda en egen skolenhet med centrum i Dalkarlså, Robertsfors kommun. Kommittén föreslår att en sådan uppdelning får göras per den 1 juli 1991.

Studiefinansieringsproblem

Det ingår inte i folkhögskolekommitténs uppgifter att behandla studiefinansieringsproblem. Till kommittén har dock från folkhögskolorna med stort eftertryck framhållits att studiefinansieringen är ett av de allra svåraste hindren för att rekrytera deltagare bland dem som har det största behovet av folkhögskolestudier.

En särskild utredare har nyligen fått i uppdrag att se över det nuvarande systemet för vuxnas möjligheter att finansiera studier. Kommittén har i en skrivelse till utredaren närmare beskrivit de folkhögskolestuderandes studiefinansieringsproblem.

Ett förenklat statsbidragssystem

Till folkhögskolorna hör i framtiden liksom nu utges allmänt bidrag, förstärkningsbidrag och särskilda bidrag. Statsbidragssystemet bör förenklas och schablonieras mer än nu och specialdestinerade bidrag slås samman till färre poster.

Allmänt bidrag

Det allmänna bidraget skall utges efter det antal bidragsberättigade deltagarveckor en folkhögskola har genomfört.

Det totala antalet deltagarveckor för vilka statsbidrag utges, bestäms för vart och ett av läsåren under perioden 1991/92-1993/94 till en volym som i stort sett motsvarar den som skolorna disponerade under 1989/90. Varje enskild folkhögskola garanteras i princip för varje år i treårsperioden ett antal deltagarveckor, som beräknas till genomsnittet av de tre senast redovisade årens volymer för vilka skolan erhöll statsbidrag.

För att ge de minsta skolorna möjlighet att växa bör de under treårsperioden successivt kunna öka sitt bidragsunderlag till 4000 deltagarveckor. Denna ökning bör finansieras genom att bidragsunderlaget till övriga skolor begränsas till högst 7500 deltagarveckor per skola. Denna begränsning är motiverad enbart av de begränsade ekonomiska resurserna. Kommittén anser inte att stora skolor av t.ex. pedagogiska skäl bör minska sin verksamhet. För att markera detta ställningstagande föreslås att tio procent av deltagarveckans värde hör ges som bidrag för överskjutande veckor upp till 11 000.

För treårsperioden 1994/95-1996/97 bestäms antalet statsbidragsberättigade deltagarveckor för respektive skola efter en mer kvalitativ bedömning, som föregåtts av en uppföljning och utvärdering av verksamheten under den föregående perioden.

Det allmänna bidraget bör vid övergången till ett nytt bidragssystem justeras för samtliga skolor. För det första året i treårsperioden justeras bidraget med hälften av den förändring som inträffat till följd av det nya systemet och för det andra året med 25 procent. Därefter utges statsbidrag utan justeringar.

En viss mängd undervisning per deltagarvecka hör alltså föreskrivas. Kravet på lärartäthet bör sättas till det antal timmar som motsvarar 2,0 undervisningstimmar. En förändring från nu 2,1 undervisningstimmar per deltagarvecka till 2,0 innebär att ca fem procent av statsbidraget kan användas till andra ändamål än undervisning, utöver de resurser som i dag inte är bundna till undervisning. Denna resurs bör betraktas som en fri resurs, dvs. den skall kunna användas till insatser som skolorna själva bedömer bäst för verksamheten.

Fem procent av det allmänna bidraget bör dock bindas för att finansiera rekrytering, uppsökande verksamhet och åtgärder som motiverar vuxna korttidsutbildade för studier samt utvecklingsarbete och personalfortbildning.

Förstärkningsbidrag

Det allmänna bidraget bör även i fortsättningen kompletteras med ett förstärkningsbidrag till skolornas merkostnader för handikappades studier och kvalificerad musikundervisning.

Bidraget till skolornas merkostnader för *handikappades studier* bör bibehållas i nuvarande former, dvs. kursdeltagare som är i behov av sär-

skilt stöd i undervisningen till följd av ett handikapp får schablonmässigt räknas som 1,5 deltagare.

Även bidraget till ökad lärartäthet i vissa kurser med *kvalificerad musikundervisning* bör kvarstå i nuvarande former och omfattning. Kommittén anser dock att bidragsgivningen bör koncentreras mer än idag till de skolor som har särskilt stora kostnader för sin musikundervisning därför att utbildningen ifråga kräver hög lärartäthet.

Särskilda bidrag bör ges för att finansiera särskilt kostnadskrävande verksamhet. Antalet sådana bör dock så långt möjligt begränsas.

Personalfrågor

Ett samlat personaladministrativt ansvar

Folkhögskolornas samlade personalstyrka kan uppskattas till ett stycke över femtusen personer. Den består dels av pedagogisk personal, främst rektorer och lärare, vars löne- och anställningsvillkor är statligt reglerade, dels av annan personal för vilka huvudmännen och folkhögskolestyrelserna bär hela det personaladministrativa ansvaret.

Kommittén har sett betydande fördelar med ett enhetligt personalansvar. En fördel är att huvudmännen och folkhögskolestyrelserna då lättare kan disponera den samlade personalstyrkan efter från tid till annan skiftande behov och enligt på varje skola vid varje tidpunkt rådande förutsättningar. En annan fördel är att en samordning av lärartjänstgöring på folkhögskola och i det fria bildningsarbetet underlättas; inom det senare finns inga statliga personalregler.

Ett starkt skäl för en förändring av nuvarande dubbla personalansvar är att riksdagen på regeringens förslag hösten 1989 beslutat att den statliga regleringen av skolledar- och lärartjänsterna inom hela det allmänna skolväsendet skall upphöra. I propositionen i frågan (prop. 1989/90:41) sades att förslaget borde få konsekvenser även för folkhögskolorna.

Kommittén föreslår att den statliga regleringen av folkhögskolornas rektors- och lärartjänster upphör med utgången av juni månad 1991 med anförda skäl som grund.

Beträffande frågan om förhandlingsorganisation på arbetsgivarsidan visar uttalanden från Landstingsförbundet och RIO att dessa båda huvudmannorganisationer har goda möjligheter att samverka för att få till stånd ett avtal, som kan tillämpas för såväl de landstingskommunala som de rörelse-, organisations- och stödföreningsägda folkhögskolorna. Kommittén anser det önskvärt att ett sådant avtal kommer till stånd.

En mer flexibel arbetstidsreglering

Den tyngdpunktsförskjutning mot det fria bildningsarbetet som kommittén förordar för folkhögskoleverksamheten, förutsätter motsvarande förskjutning av *innehållet i lärarrollen*. Läraren måste bl.a. ägna mer tid

och uppmärksamhet åt personlig vägledning och studiehandledning och ibland också åt kurativ och studievägledande verksamhet. Mer tid måste ägnas åt pedagogisk planering, utveckling och utvärdering.

Detta leder till slutsatsen att en översyn av lärarnas och rektorernas arbetstidsreglering behövs. Ett av syftena med en sådan översyn bör vara att underlätta en mer flexibel disponering av lärarnas årsarbetstid. En sådan kan bli till stor fördel både för verksamheten och för lärarna.

Ett annat syfte med översynen bör vara att underlätta en samordning av lärartjänstgöring på folkhögskola med tjänstgöring vid andra skolorformer och inom det fria bildningsarbetet.

Om den statliga regleringen av rektors- och lärartjänsterna upphör, bör den rekommenderade översynen göras av de blivande avtalslutande parterna under samråd med statens arbetsgivarverk.

En förbättrad lärarutbildning och lärarfortbildning

Kommittén vill framhålla, att både grundutbildningen och fortbildningen av lärare måste rättas efter den tyngdpunktsförskjutning i verksamheten mot det fria bildningsarbetets innehåll, pedagogik och metoder som kommittén förordat.

Med det ökade ansvar för verksamheten som huvudmännen och folkhögskolestyrelserna får enligt kommitténs förslag, blir det naturligt att dessa får ett större inflytande än nu på lärarutbildningen och ökat ansvar också för fortbildningen.

Med upphörandet av den statliga regleringen av lärartjänsterna, upphör också för folkhögskolorna det nuvarande systemet med B-avdragsledighet för studier. I stället förordar kommittén, som framgår av kapitlet om statsbidragsgivningen, att bidrag till fortbildning och lokalt utvecklingsarbete läggs in i schablonbidraget till skolorna. Det blir därmed folkhögskolestyrelserna som får ansvaret för hur medlen till fortbildning skall användas.

Med det nu anförda som grund bedömer kommittén det angeläget med en översyn av lärarutbildningen och lärarfortbildningen. Möjligheterna att förlägga lärarutbildningen till mer än en högskola bör därvid diskuteras.

Den centrala statliga förvaltnings- och tillsynsfunktionen

Det är en erkänd uppfattning att SÖ har fungerat väl som central förvaltnings- och tillsynsmyndighet för folkhögskolorna. Men med tanke på den översyn av SÖ:s uppgifter och organisation som förestår kan det finnas skäl att överväga alternativ. Översynen kommer nämligen sannolikt att innebära att SÖ får en helt ny struktur.

Ett annat skäl är att en väntad förändring av statsbidragsgivningen till studieförbunden säkerligen kommer att medföra att ett ökat ansvar för verksamheten läggs på studieförbunden. Också det statsbidragssystem

som kommittén föreslår kommer att ge huvudmännen och folkhögskolestyrelserna ett ökat självständigt ansvar för verksamheten.

Nu nämnda skäl talar för att man vid en översyn av SÖ:s uppgifter och organisation bör överväga att överföra det centrala förvaltnings- och tillsynsansvaret för all folkbildningsverksamhet inom utbildnings- och kultursektorn från SÖ och statens kulturråd till ett statens folkbildningsråd. Detta råd skulle överta förvaltnings- och tillsynsansvaret för folkhögskolorna samt för studieförbunden och den kulturverksamhet som studieförbunden får anslag till via statens kulturråd.

Efter att ha vägt skäl för och emot en sådan förändring, förordar kommittén att frågan om central statlig förvaltnings- och tillsynsmyndighet för folkhögskolorna förutsättningslöst prövas vid översynen av SÖ:s framtida uppgifter och organisation.

En förbättrad uppföljning och utvärdering

Kommittén föreslår riktlinjer för uppföljning och utvärdering av folkhögskolornas verksamhet.

Huvudansvaret för utvärderingen av verksamheten måste vila på de verksamhetsansvariga på varje skola (rektor, lärare, övrig personal och kursdeltagare) samt på skolstyrelserna och huvudmännen.

Vad riksdagen och regeringen har anledning att låta utvärdera är om verksamhetens resultat överensstämmer med de övergripande syften, mål och uppgifter som staten satt upp som villkor för sitt bidrag och som författningsreglerats i folkhögskoleförordningen.

Utvärderingen bör redovisas i samband med vart tredje års fördjupade anslagsframställning. Inget hindrar att riksdagen och/eller regeringen inför varje sådan framställning uttrycker önskemål om bestämda utvärderingsinsatser.

Stat, landsting, kommun, huvudmän och folkhögskolestyrelser bör därför i samverkan utforma och utpröva nya former och metoder för resultatredovisning och utvärdering. Särskild vikt bör därvid läggas vid behovet av kvalitativt inriktad utvärdering. Tillsynsmyndigheten bör ges i uppdrag att initiera och leda detta utvecklingsarbete.

En ny folkhögskoleförordning

Kommitténs förslag till ny folkhögskoleförordning bygger på uppfattningen att endast de föreskrifter skall finnas som staten anser oundgängliga för att syftet med statsbidragsgivningen skall nås och att tillämpningsföreskrifter, utfärdade av tillsynsmyndigheten, skall behövas endast i undantagsfall. Därför har ett antal bestämmelser i nu gällande förordning uteslutits. Det sistnämnda gäller framför allt bestämmelser i fråga om tjänsteregleringen för lärare och rektorer; kommittén förutsätter att den nuvarande statliga regleringen upphör.

Med hänsyn till det ökade ansvar för verksamheten som huvudmännen och folkhögskolestyrelserna föreslås få, har bestämmelserna i nuvarande förordning om tillsynsmyndighetens fastställande av reglemente och om lärarråd och kursråd m.m. utgått liksom detaljföreskrifter om verksamheten. Varje styrelse bör själv få avgöra vilka samrådsorgan som bör finnas och vilka befogenheter som dessa bör ha. Med tanke på folkhögskolornas betydelse som demokratifrämjande institutioner har dock en bestämmelse medtagits om medinflytande vid styrelsesammanträden för kursdeltagare, lärare och övrig personal.

Skyldigheten att erbjuda avgiftsfri hälsovård föreslås upphöra - någon sådan skyldighet föreligger inte inom andra vuxenutbildningsformer.

Sammanställning av remissyttranden över folkhögskolekommitténs betänkande (SOU 1990:65)Folkhögskolan i framtidsperspektiv

Prop. 1990/91:82
Bilaga 2

Yttranden har lämnats av 52 myndigheter och organisationer vilka beretts tillfälle därtill, nämligen socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens arbetsgivarverk (SAV), statens invandrarverk (SIV), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), centrala studiestödsnämnden (CSN), skolöverstyrelsen (SÖ), statens kulturråd, statens handikappråd, arbetsmarknadsstyrelsen, nämnden för vårdtjänst, universitetet i Linköping, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Svenska folkhögskolans lärarförbund (SFHL), Sveriges folkhögskoleelevers förbund (SFEF), Lärarnas riksförbund (LR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Folkbildningsförbundet, landstingen i Stockholms, Sörmlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Bohusläns, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Stockholms och Gotlands kommuner, Handikappförbundets centralkommitté (HCK), Sveriges Frikyrkoråd, Svenska kyrkans centralstyrelse, Evangeliska fosterlandsstiftelsen (EFS), Sveriges Riksidrottsförbund samt Nykterhetsrörelsens landsförbund.

Därutöver har 58 yttranden inkommit från följande organisationer och enskilda: Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Pensionärernas riksförbund (PRO), Ridfrämjandet, Riksförbundet Finska föreningar i Sverige, Sveriges Dövas Riksförbund, Hörselskadades riksförbund, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Riksförbundet för social och mental hälsa, De handikappades riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, Hyresgästföreningen i Södra Skåne respektive i Angered, DIK-förbundet, Fritidsforum, Forum för fritidsforskning, Föreningen Sveriges fritidschefer, Fritidsledarskolorna, pedagogiska insitutionen, folkbildningsrådet och institutionen för lärarutbildning vid Linköpings universitet, Folkhögskoleföreningen i Angered och i Malmö, Rektorsföreningen för landstings- och primärkommunala folkhögskolor, SÖ:s samrådskreter för framtidsfrågor respektive socialpedagogiska och kulturpedagogiska frågor, utbildningsrådet för dramapedagogiska utbildningar på folkhögskolorna, Rektorerne vid rörelsefolkhögskolorna i Skaraborgs län, Birka folkhögskola (enskild lärare), Bollnäs folkhögskola (lärarrådet), Bona folkhögskola (gemensamt för styrelse, lärarråd, elevkår och rektor), Forsa folkhögskola (LR:s lokalavdelning), Framnäs folkhögskola (styrelsen), Göteborgs folkhögskola (styrelsen och lärarrådet), Hellidens folkhögskola (SFHL:s lokalavdelning), Hemse folkhögskola (elevkåren), Härnösands folkhögskola (rektor), Kvinnofolkhögskolan (styrelsen), Kyrkeruds folkhögskola (lärarrådet och SFHL:s lokalavdelning), Katrinebergs folkhögskola (styrelsen), Ljungskile folkhögskola (styrelsen), Malungs folkhögskola (styrelsen), Marieborgs folkhögskola (styrelsen), Molkoms

folkhögskola (styrelsen), Mora folkhögskola (styrelsen, lärarrådet och elevkåren), Samernas folkhögskola (styrelsen), S:ta Birgittas folkhögskola (styrelsen), Sånge-Säby folkhögskola (styrelsen), Stensunds folkhögskola (styrelsens arbetsutskott), Wendelsbergs folkhögskola (lärarrådet), Wiks folkhögskola (lärarrådet), Vimmerby folkhögskola (styrelsen), Årstadgårdens folkhögskola (personalen respektive studerandekåren), samt Örebro folkhögskola (lärarrådet och styrelsen).

Sammanställningen har disponerats efter betänkandets kapitel- och rubrikindelning.

1. Vuxenutbildningen och folkhögskolan i ett framtidsperspektiv

Så gott som alla remissinstanser instämmer i allt väsentligt i kommitténs syn på folkhögskolans roll och uppgifter i framtiden. Många understryker särskilt den betydelse folkhögskolan har och bör ha för det fria folkbildningsarbetet och för de korttidsutbildade. Några använder formuleringen att folkhögskolan bör vara ett folkrörelseförankrat och profilbestämt alternativ till det allmänna skolväsendet.

Allmänt tillstyrks den föreslagna övergången till en mer utpräglad mål- och resultatstyrning och därmed till minskad statlig reglering av verksamheten. Men nästan lika allmänt anses att regelförenklingen kan och bör gå längre än vad kommittén föreslagit.

Kompletterande eller avvikande synpunkter har anmälts från några håll. Sålunda anser *statskontoret* att folkhögskolans utbud mera markerat borde ha setts i ett totalt vuxenutbildningsperspektiv och att risken för fortsatt överetablering av vuxenutbildning borde ha bedömts. En jämförelse mellan folkhögskolornas kostnader och kostnaderna inom övrig vuxenutbildning för likartade utbildningar borde också ha gjorts.

Ser man folkhögskolan huvudsakligen som en integrerad del av vuxenutbildningen, bör skolan dimensioneras i relation till hela vuxenutbildningen, framhåller *statskontoret* vidare. Ser man däremot folkhögskolan som en del av samhällets stöd till folkrörelserna, kan stödet överföras till det allmänna folkrörelsestödet på civildepartementets huvudtitel. *Statskontoret* förordar det senare alternativet. Också besparingssynpunkter anläggs av *statskontoret* som förmodar att behovet av åtstramning av statsutgifterna rimligtvis innebär att även statsbidragsnivån till folkhögskolorna kan komma att omprövas. Uppfattningen delas av *RRV*. *Landstingsförbundet* påpekar att antalet folkhögskolor inte måste vara konstant och att landstingen kan komma att ompröva behovet av folkhögskolor på samma sätt som gäller för all annan landstingsverksamhet.

RRV anser att statsmakterna bör överväga mera långtgående förändringar än vad kommittén föreslagit. De förändringar som *RRV* vill se gäller bl.a. tydligare utbudsbegränsningar av de yrkesbetonade kurserna och kortkurserna. Också *socialstyrelsen*, *CSN*, *Landstingsförbundet*, *Kommunförbundet*, *statens kulturråd*, *LR*, *DIK-förbundet*, *Stockholms läns*

landsting och dess kulturförvaltning, Stockholms stad och dess skolstyrelse, Gävleborgs läns m.fl. landsting samt SFEF anser att den yrkesinriktade utbildningen bör begränsas.

SÖ menar liksom statskontoret och RRV att folkhögskolans uppgift inom vuxenutbildningen bör göras klarare och att en tydligare rollfördelning mellan folkhögskolan och övrig vuxenutbildning bör eftersträvas. Därvid måste folkhögskolans möjligheter att genom sin särart vara en alternativ utbildningsform särskilt beaktas. Detta innebär bl.a. att folkhögskolan inte bör ha monopol på något slag av utbildning.

SÖ anser också att det hade varit önskvärt om kommittén anlagt ett starkare nordiskt och internationellt perspektiv på folkhögskolan. Samma uppfattning framför RIO, som därtill menar att kommittén kraftigare borde ha betonat folkhögskolornas betydelse för folkrörelser och organisationer.

Arbetsmarknadsstyrelsen och SÖ påpekar att det är viktigt att folkhögskolornas verksamhet är arbetsmarknadsorienterad och arbetsmarknadsanpassad.

Att folkhögskolorna bör kunna vara kulturcentra i bygden och regionen och att de också har en viktig roll när det gäller att höja kvaliteten på det amatörkulturella området understryks av statens kulturråd. Den senare uppgiften kan enligt kulturrådet fullgöras genom ett närmare samarbete med studieförbunden och genom arrangerande av möten mellan den professionella kulturens utövare och amatörkulturens deltagare.

Statskontoret, RRV, SÖ och UHÄ anser att kommittén borde närmare ha analyserat frågan om vad som beträffande målgrupper m.m. bör skilja folkhögskolan från den kommunala vuxenutbildningen så att parallella utbildningar kan undvikas. Folkhögskolans främsta uppgift finns inom det fria bildningsarbetet, och folkhögskolorna bör inte vara yrkesutbildningsinstitutioner och paralleller till gymnasieskolan eller alternativ till högskolan. Däremot bör kontakterna mellan folkhögskolan och högskolan förstärkas ifråga om spridandet av aktuell forskningsinformation.

Att olika anordnare av vuxenutbildning ger möjligheter att nå samma mål men på olika vägar är dock inte detsamma som att ge parallella utbildningar, framhåller Gotlands kommun. Ett visst mått av konkurrens mellan olika vuxenutbildningsanordnare ger dessutom mångfald, nytänkande och kvalitet.

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning vid Linköpings universitet anser att kommittén borde utförligare ha behandlat folkhögskolan som utvecklings- och kulturinstitution. Styrelsen för Kvinnofolkhögskolan i Göteborg tycker att kvinnoperspektiv borde ha beaktats mera vid överväganden om folkhögskolan som vuxenutbildare.

2.1. Kursutbudets allmänna karaktär

Vad som föreslagits beträffande indelningen av kursutbudet och dettas karaktär, kursernas längd och benämning m.m. finner de flesta ändamålsenligt. Bl.a. tillstyrker följande förslaget; *RRV, UHÄ, CSN, Landsstingsförbundet, Kommunförbundet, I.O samt Kronobergs, Kalmar, Hallands, Bohusläns, Älvsborgs, Värmlands och Kopparbergs läns landsting.*

Några, bl.a. Västmanlands läns landsting, frågar om man behöver skilja på allmänna kurser och specialkurser eller på specialkurser och yrkeskurser. Enligt RIO och SFHL kan det bli svårt att avgöra om en kurs är en specialkurs eller en yrkeskurs. RIO avvisar inte förslagen men finner det inte nödvändigt att indelningen av kursutbudet regleras i förordning. RIO anser också att 4 veckor bör vara lägsta "långkursmått", samt att någon högsta tidsgräns för långa kurser inte är nödvändig. RIO menar vidare, liksom även SFHL, att kurser i samverkan med högskola skall kunna anordnas som högskolepoänggivande kurser om vissa högskolevillkor är uppfyllda.

Styrelsen för Marieborgs folkhögskola hävdar att folkhögskolan alltså bör vara en konvergenspunkt både för folkbildnings- och vuxenutbildningstraditionerna, och styrelsen för Sångå-Säby folkhögskola, lärarrådet vid Bollnäs folkhögskola, personalen vid Årstagårdens folkhögskola och elevrådet vid Hemse folkhögskola m.fl. anser det angeläget att folkhögskolans behörighetsgivande utbildning och yrkesutbildning får vara kvar.

2.2 Allmänna kurser

Remissorganen instämmer överlag i kommitténs slutsats att de allmänna kurserna bör finnas kvar och att folkhögskolorna genom flexibla undervisningsformer och särskilda satsningar bör göra allt vad de kan för att nå korttidsutbildade, vilka bör utgöra kursernas främsta målgrupp. Många betonar det nödvändiga i att studiefinansieringsmöjligheterna avsevärt förbättras för denna målgrupp.

Enligt *Folkbildningsrådet vid Linköpings universitet* bör kursen inte beskrivas genom angivande av vilket slag av ämnen den skall innehålla - istället bör anges att den ger kunskaper inom ett brett kunskapsområde och att den är anpassad efter utbildningsmässigt eftersatta gruppers behov.

Om förslaget att varje skola för att vara statsbidragshärättigad årligen skall anordna minst en allmän kurs om minst 30 veckors längd och med lägst 20 deltagare närvarande vid kursstarten är meningarna delade. Förslaget tillstyrks av bl.a. *RRV, SÖ, SFEF, Landsstingsförbundet och landstingen i Sörmlands, Hallands, Älvsborgs, Värmlands och Gävleborgs län.* SÖ framhåller att detta statsbidragsvillkor är ett grundläggande krav för stadga i verksamheten och för upprätthållande av en bred kompe-

tens hos lärarkåren. Det markerar betydelsen av en gemensam bas av allmänorienterande kurser som motverkar tendensen till dominans för korta och mer specialbetonade kurser. En lång allmän kurs är också en förutsättning för att de utbildningspolitiska målen skall nås. Eftersom kommittén vidgat definitionen på allmän kurs, innehåller förslaget i praktiken en uppmjukning av nu gällande regler.

Andra är tveksamma med tanke på svårigheterna för mindre skolor utanför tätorterna att uppfylla kravet. De förordar att nuvarande alternativ till huvudvillkoret får stå kvar, dvs. årligen minst två kurser om minst 15 veckors längd vardera och i tiden förlagda efter varandra; det innebär i praktiken en 15-veckorskurs per termin. Till dessa hör *SFILL*, *Bohuslänstinget*, *Örebro och Västerbottens läns landsting*, *AB PRO* förmodar att dess skola sannolikt måste läggas ned om förslaget genomförs.

RIO, *Folkbildningsförbundet*, *ABF*, *Svenska kyrkans centralstyrelse*, *Frikyrkorådet*, *Nyktethetsrörelsens landsförbund*, *Sveriges riksidrottsförbund* och *Jämtlands läns landsting* avstyrker eller uttalar tveksamhet med motiveringen att förslaget kan äventyra möjligheterna att nå korttidsutbildade. *RIO* förordar för övrigt en helt ny variant av innebörd att varje folkhögskola årligen för prioriterade grupper skall anordna allmänorienterande kurser av minst 4 veckors längd och som omfattar minst 600 deltagarveckor.

Norrbotten läns landsting tänker sig att kravet på en 30 veckors allmän kurs kan uppfyllas genom en uppdelning av kurstiden i intervaller under en treårsperiod.

Frikyrkorådet, *Sveriges Dövas Riksförbund*, *styrelsen för Samernas respektive Sänga-Säby folkhögskola m.fl.* påtalar svårigheterna att rekrytera minst 20 deltagare och att behålla det antalet under en lång kurs samt att effektivt utöva sådan pedagogik som ofta är nödvändig för korttidsutbildade. Flera av dessa remissorgan påtalar behovet av dispensmöjligheter.

Endast i några få yttranden, såsom från *Sveriges Dövas Riksförbund*, förekommer invändningar mot förslaget att allmänna kurser inte skall få anordnas enbart för sådana som redan har fullständig 3- eller 4-årig gymnasieutbildning.

2.3. Specialkurser

Inga invändningar noteras, men en rad tillstyrkanden och understrykningar från t.ex. *UIIÄ*, *SÖ*, *Kommunförbundet*, *RIO*, *I.O* och *Svenska kyrkans centralstyrelse*. *RRV* påpekar dock risken för dubblering inom folkhögskolan av gymnasieskolans estetiska kursutbud och anser att någon form av medgivande från tillsynsmyndighet därför bör prövas.

Värmlands läns landsting noterar att kommittén inte diskuterat antagningsproven till vissa estetiska utbildningar; landstinget kan endast med tvekan acceptera sådana prov. *CSN* anser att de långa konstnärliga utbildningarna är ett problem inte minst ur studiestödssynpunkt.

Folkhögskolornas utbildningsråd för dramapedagogutbildningen yrkar bl.a. på att denna utbildning bör kompletteras med en ettårig påbyggnadskurs och ges högskolemässigt kompetensvärde.

Statens kulturråd anser att översynen av den högre konstnärliga utbildningen bör behandla frågan om folkhögskolornas förberedande utbildning och att folkhögskolorna bör ha ett arbetsmarknadsperspektiv vid sin planering av kursutbudet. Kulturrådet understryker behovet av ett utvecklat samarbete mellan folkhögskolan och studieförbunden vad gäller utbildning av ledare inom kultursektorn liksom behovet av kreativa möten mellan den professionella kulturen och amatörkulturen. Rådet tillstyrker förslaget om att några folkhögskolor kan ges nationella uppgifter och tillfogar förhoppningen att även andra konstnärliga områden än musik kan komma ifråga för sådana kvalitetshöjande åtgärder.

Folkbildningsrådet vid Linköpings universitet finner det mycket angeläget att folkhögskolorna tillsammans med sina huvudmän och studieförbunden bildar lokala kulturcentra.

2.4 Yrkesinriktade kurser

Kommitténs bedömningar och förslag tillstyrks av bl.a. *socialstyrelsen, RRV, UHÄ, CSN, SÖ, statens kulturråd, Landstingsförbundet, Kommunförbundet, SFEF, LR, LO, TCO, Kalmar, Kristianstads, Kopparbergs och Gävleborgs läns landsting, Stockholms kommun och skolstyrelse samt Svenska kyrkans centralstyrelse.*

HCK påpekar att speciella behov av utbildning finns för ledare och funktionärer inom handikapprörelsen och att dessa behov bör beaktas och tillgodoses särskilt. *SIV* pekar på behovet av tvåspråkig yrkesutbildning för olika slag av invandrarorgan och invandrarorganisationer. *Socialstyrelsen* önskar att utbildning av personal för socialtjänsten bör spridas till fler folkhögskolor eftersom sådan utbildning ännu inte fått klar förankring i det allmänna skolväsendet.

RIO, Folkbildningsförbundet, ABF, Sörmlands läns landsting, Nykterhetsrörelsens landsförbund och ABF avvisar tanken på förhandsprövning via tillsynsmyndigheten av vissa yrkesinriktade kurser liksom tanken på en för alla utbildningsanordnare samlad riks- respektive regionalplanering av det yrkesinriktade utbudet. I stället förordas en prövning i efterhand i samband med utvärdering.

2.5 Fritidsledarutbildningen

Kommittén får stöd för det väsentliga i sina förslag beträffande grundutbildningen av *socialstyrelsen, UHÄ, SFHL, RIO, SFEF, LR, TCO, Svenska kyrkans centralstyrelse och Nykterhetsrörelsens landsförbund, Fritidsledarskolorna och Föreningen Sveriges Fritidschefer m.fl.* Fritidsledarskolorna anser dock att kommittén underskattat värdet av en enhetlig utbildning och framhåller att det är viktigare att utbilda generalister än specialister.

LO och Landsstingsförbundet kan på sikt tänka sig en samordning av fritidsledarutbildningen och fritidspedagogutbildningen. *Socialstyrelsen* pläderar för en närmare samverkan mellan dessa båda utbildningar bl.a. i form av ett gemensamt grundläggande kursinnehåll.

RIO, SFHL och Fritidsledarskolorna förordar att den föreslagna referensgruppen för utbildningens utveckling får verka fristående från den centrala tillsynsmyndigheten. Fritidsledarskolorna utgår från att de får en ledande roll i denna referensgrupp. *Fritidsforum och Föreningen Sveriges Fritidschefer* är däremot tveksamma till en referensgrupp och menar att det även i fortsättningen behövs en vägledande studieplan.

RRV, SÖ, Kommunförbundet och TCO anmäler avvikande mening beträffande folkhögskolans nuvarande monopol på fritidsledarutbildning. Också högskolan bör få anordna sådan utbildning, menar de och pekar på att flera högskolor redan anordnar likartad utbildning. Samma uppfattning har *institutionen vid Linköpings universitet*. *SÖ* påpekar bl.a. att det kan vara en fördel att människor som arbetar inom samma område har skolats i olika bildningstraditioner och att monopolet är oförenligt med principen att inte innehållet ensamt utan också kunskaps-syn och arbetsformer skall avgöra vilken utbildning som skall anordnas på folkhögskola respektive högskola. *RRV* framhåller att en förläggning till högskolan underlättar utbildningens forskningsanknytning. *Forum för fritidsforskning* framhåller inrättandet av en treårig fritidsvetarlinje vid högskolan.

Sveriges riksidsrottsförbund är positivt till ett närmare samarbete med högskolan. *Norrbotuens läns landsting* förordar en förlängning av den tvååriga utbildningen med ett tredje år förlagt till högskolan.

Beträffande påbyggnadsutbildningen anför invändningar endast från *RRV*. För det första, menar *RRV*, innebär förslaget att man går runt det egentliga huvudproblemet, nämligen monopolet. För det andra har påbyggnadsutbildningen så påtaglig karaktär av personalutbildning att den bör bedrivas som uppdragsutbildning. I annat fall hör behovet av den vägas mot liknande behov inom andra yrkesområden. *Fritidsledarskolorna* anser att påbyggnadsutbildningen bör få utvecklas på flera orter samtidigt.

Förslaget om en tillfällig forskningsdelegation stöds bl.a. av *AMS, SFHL och LR*, men avstyrks av *socialstyrelsen, RRV, UHÄ och Landsstingsförbundet*. *Socialstyrelsen, RRV och UHÄ* menar att forskningsprojekt inom fritidsområdet bör få konkurrera med annan forskning inom ramen för nuvarande besluts- och finansieringsordning. *Landsstingsförbundet* förordar en reguljär inordning i temaforskningen vid *Linköpings universitet*. *Forum för fritidsforskning* önskar en permanent forskningsorganisation och ingen tillfällig delegation.

RIO, Fritidsforum och Föreningen för Sveriges fritidschefer anser det inte realistiskt att föreningslivet skulle kunna bidra till finansieringen av fritidsforskningen.

2.6 Handikappades möjligheter till folkhögskolestudier

Inga invändningar förekommer men väl en rad kompletteringar. Således hävdar SÖ att man från ett mer schabloniserat bidragssystem bör bryta ut såväl de specialdestinerade bidragen som bidraget per deltagarvecka för handikappade och hantera dem i särskild ordning. Liksom RIO, TCO, SFHL, Frikyrkorådet och Svenska kyrkans centralstyrelse anser SÖ också att det nuvarande särskilda bidraget för handikappanpassning av lokaler bör vara kvar. RIO föreslår för övrigt att den statliga administrationen av handikappfrågorna, som nu sker dels genom SÖ, dels genom Nämnden för vårdartjänst, i framtiden uppdras åt en ny och sammanslagna myndighet.

Handikappkunskap bör enligt HCK ingå som en del av lärarutbildningen och speciella medel avsättas för fortbildning och forskning om handikappfrågor.

En utredning om möjligheterna att bättre utnyttja folkhögskolorna för att ge flerspråkig kompetens åt personal som arbetar med habilitering av handikappade invandrare föreslås av SIV.

Statens handikappråd rekommenderar att varje skola antar ett handlingsprogram för att göra skolan handikappanpassad. Rådet anser det värdefullt om handikappprörelsen, och då särskilt Hörselskadades riksförbund, får möjlighet att driva en folkhögskola i egen regi. Rådet förordar att bidrag för vårdartjänst, som nu utbetalas av nämnden för vårdartjänst, och bidrag för eleveassistenter, som nu hanteras av SÖ, i fortsättningen slås samman till ett enda bidrag. Detta anser även nämnden för vårdartjänst och DHR.

Hörselskadades riksförbund lämnar en rad argument för behovet av en egen folkhögskola och ger därutöver praktiska anvisningar till vad som behöver göras för att nuvarande och nya folkhögskolor för vuxenhörselskadade och vuxendöva skall bli bättre utrustade. Riksförbundet för social och mental hälsa pekar på behovet av extra resurser för uppsökande verksamhet bland psykiskt handikappade. Sveriges Dövas Riksförbund anser att ett överförande av tolkutbildningen till uppdragsutbildning inte bör gälla teckentolkutbildningen på Västanviks folkhögskola på grund av denna utbildnings unika karaktär och behov.

2.7 Korta kurser och samverkanskurser

Delade meningar redovisas ifråga om andelen undervisning som på korta samverkanskurser bör fullgöras av folkhögskollärare samt beträffande högsta andelen deltagarveckor som sådana kurser bör få omfatta.

Några remissorgan, bl.a. LO, Svenska kyrkans centralstyrelse och Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, tillstyrker kommitténs förslag medan SÖ, SFHL, L.R, Nykterhetsrörelsens landsförbund, fem landsting och styrelserna för Molkoms respektive Sänga-Säby m.fl. folkhögskolor hävdar att lärarmedverkan inte bör sänkas till lägst 15% utan fortfarande uppgå till lägst 25% av undervisningstimmar. SFHL anför som skäl att det är viktigt att samverkanskurserna verkligen blir folkhögskolekurser och in-

te endast en transferering av statsbidrag till organisationerna. LR menar för sin del att 25% är en nödvändig förutsättning för att en samverkanskurs skall belasta folkhögskoleanslaget.

Läroverksamhetsinsatsen föreslås av RIO kunna anges med formuleringen att lärare med fast anställning på den anordnande skolan skall svara för lägst 25% av det årliga totala antalet undervisningstimmar på samverkanskurserna.

SÖ, TCO, SFHL, SFEF, LR och styrelsen för Bona folkhögskola vill att gränsen för andelen korta samverkanskurser vid varje skola sätts till 1/3 av antalet deltagarveckor. I annat fall kan, anser SÖ, skolans karaktär av folkbildningsinstitution gå förlorad, och SFHL tillfogar att risken då är stor att folkhögskolan huvudsakligen blir ett kurshotell. RIO, Gävleborgs-landstinget och Nykterhetsrörelsens landsförbund ser däremot gärna att gränsen sätts till 50% och att den gränsen får gälla oavsett huvudman.

Mot bakgrunden att 85% av de korta kurserna är samverkanskurser anser RRV att statsmakterna bör överväga att antingen reglera verksamhetens omfattning eller ifrågasätta om verksamheten över huvud taget skall ges statsbidrag över folkhögskoleanslaget. Det senare skulle innebära att verksamheten bedrevs som uppdragsutbildning och att eventuella statsbidrag ges via folkrörelseanslaget.

CSN noterar med förvåning att kommittén inte lämnat några förslag som syftar till att förstärka kortkursverksamheten bland korttidsutbildade. CSN anser det angeläget att alla folkhögskolor mobiliseras för en sådan förstärkning och för den saken krävs någon form av stimulans, t.ex. ett förhöjt statsbidrag. Detta kan kombineras med garanterad rätt till korttidsstudiestöd och internatbidrag.

2.8 Uppdragsutbildning inom folkhögskolan

De mycket få remissorgan som kommenterat detta avsnitt i betänkandet tillstyrker i det väsentliga men har i några detaljer annorlunda uppfattning än kommittén. Så t.ex. hävdar RIO och SFHL, att korta samverkanskurser inte bör överföras till uppdragsutbildning och SIV att sådant överförande inte bör gälla tolkutbildningen. RIO anser det inte nödvändigt att förordningsreglera uppdragsutbildningen - förordningens regelsystem bör gälla endast den statsbidragsberättigade verksamheten. SFEF varnar för riskerna av alltför mycken uppdragsutbildning på skolorna - kursdeltagarna i den utbildningen hamnar ofta utanför skolsamhället och fångas inte in i gemenskapen. Inte minst gäller detta flyktingar. Skolorna bör inte heller uppmuntras till ökad uppdragsutbildning av ekonomiska skäl.

Pedagogiska institutionen vid Linköpings universitet hävdar att uppdragsutbildning bör accepteras endast om den har en klar inriktning mot allmän medborgarlig bildning.

2.9. Studieomdömet och dess normering m.m.

Vad kommittén föreslagit beträffande normeringsprov, allmän behörighet och på sikt ett övervägande av behovet av en särskild kvot för folkhögskolan vid antagning till högskoleutbildning tillstyrks av bl.a. *statskontoret, RRV, UHÄ, RIO, SFHL, SFEF och TCO*.

Statskontoret, RRV, Landsingsförbundet, Kristianstads, Västmanlands och Norrbottens läns landsting samt ytterligare några remissorgan anser att folkhögskolekvoten bör avskaffas. Av samma uppfattning är *Örebro läns landstings förvaltningsutskott*, vars uppfattning därvidlag dock inte delas av *styrelsen för och lärarrådet vid Örebro folkhögskola*.

Avvikande mening om behovet av normering anmäler SÖ och LR. Enligt SÖ:s uppfattning finns det endast två vägar att gå denna fråga. Antingen bestämmer man sig för att folkhögskolan inte skall ha en egen kvotgrupp och då blir ett normeringsförfarande inaktuellt, eller också behåller man den särskilda kvotgruppen varvid en normering är nödvändig. SÖ instämmer med kommittén om att högskoleprovet i så fall är väl lämpat och att ett särskilt folkhögskoleprov inte behövs. Deltagande i provet bör vara obligatoriskt i de fall studieomdömen utdelas. Enligt LR är det i längden ohållbart att inte ha något normeringsinstrument - om det inte finns ett sådant, kommer förtroendet för studieomdömet så småningom att urholkas.

Kommitténs rekommendationer om en översyn och skärpning av kraven för intyg om särskild behörighet delas av *UHÄ, SÖ, LR och Värmlands läns landsting*. SÖ framhåller också att det är mycket svårt att förena denna form av behörighetsgivning med folkhögskolans allmänna mål.

UHÄ menar att ett villkor skall vara att kursplanerna för gymnasieskolan eller komvux skall följas av lärarna för de elever som önskar uppnå särskild behörighet i ett eller flera ämnen och att detta villkor för utfärdande av intyg om särskild behörighet bör anges i folkhögskoleförordningen.

RIO, SFHL, SFEF, lärarrådet vid Hellidens folkhögskola och styrelserna för Bollnäs, Bona och Göteborgs folkhögskolor m.fl. avstyrker eller är tveksamma. Centrala prov hör inte hemma i den betygsfria folkhögskolan, anser *RIO och SFHL*, medan *SFEF* skriver att "behörighetsgivningen inte får leda till att folkhögskolan kopierar gymnasieskolans pedagogik med kunskapsprov och snuttificerad pluggkunskap".

3. Huvudmannaskapsfrågor

Ett tjugotal tillstyrkanden men inga avstyrkanden eller invändningar kan noteras. *SÖ, RIO, SFHL, SFEF, LR, Rektorsföreningen för landstingens och primärkommunernas folkhögskolor samt Gotlands kommun och fem landsting* understryker dock vikten av att det även i framtiden finns ett rimligt antal politiskt och religiöst neutrala folkhögskolor och att detta är väsentligt inte minst för de korttidsutbildades skull. *SFHL* po-

ängterar angelägenheten av att personalkonsekvenser beaktas i mycket god tid före verkställigheten av överförandebeslut.

Hyresgästernas Riksförbund anser, med instämmande av *Hyresgästföreningen i södra Skåne och Hyresgästföreningen i Angered*, att utrymme måste skapas för startande av nya stadsdelsinriktade folkhögskolor. *Folkhögskoleföreningen i Malmö* går längre och kräver förtur för sådana skolor.

4. Internat - externat. Utlokalisering av kurser m.m.

Ett förstärkt statsbidrag till internatkursverksamhet föreslås av *RIO, EFS, Nykterhetsrörelsens landsförbund, SFHL, LR, SFEF, Stockholms läns landsting och styrelsen för Marieborgs folkhögskola*. Motiveringen är dels den allmänt erkända betydelsen av internatmiljön, dels det faktum att kostnaderna för internatkurser är betydligt högre än för externatkurser.

I detta sammanhang för *RIO* på tal några särskilda problem och bland dem det förhållandet att internaten på många skolor ger under-skott som måste kompenseras med andra intäkter och att det finns stora behov av såväl nybyggnad som reparation av undervisnings- och samlingslokaler på många av folkrörelsernas folkhögskolor. *RIO* föreslår därför att lånemöjligheter för sådana arbeten öppnas för folkhögskolorna på samma sätt som gäller för lån till elevhem.

SÖ och LR tillstyrker rekommendationen att den tilltagande benägenheten att förlägga långa kurser till orter på ofta mycket långt avstånd från moderskolan bör hejdas. *SÖ:s* tillstyrkande avser dock ej utlandsförlagda kurser. *RIO, PRO, SFHL, SFEF, Riksförbundet Finska föreningar i Sverige, Frikyrkorådet och Svenska kyrkans centralstyrelse* avråder dock från att införa begränsningsformuleringen dagligt pendlingsavstånd. Formuleringen kan leda till gränstragningsproblem och tolkningstvister. Det räcker att betona att utlokaliserade kurser skall ha en nära kontakt med moderskolan. *Frikyrkorådet* anser att en regel om pendelavstånd skulle innebära ett allvarligt avbräck för flera samfund i möjligheten för deras folkhögskola eller folkhögskolor att vara en resurs för utbildning och fortbildning av lekmän och funktionärer. De flesta frikyrkosamfundet har medlemmar över hela landet, och särskilt hårt skulle en sådan regel drabba samfund som har endast en enda folkhögskola. *Styrelsen för Bona folkhögskola* gör samma bedömning för de huvudmän som har endast en riksrekryterande folkhögskola.

Möjligheterna att *uppdelat stora skolor i flera mindre* tillstyrks av bl.a. *RIO* och även av *SFHL* som dock anmärker att personalkonsekvenserna av sådana förändringar bör analyseras närmare.

Förslaget att *huvudmän med flera folkhögskolor själva skall få fördela statsbidragsresurserna mellan sina skolor* tillstyrks av *RIO och Värmlands läns landsting*. *SFHL* påpekar att sådana omfördelningar bör få göras först efter samtycke från styrelse och lärarråd vid den skola varifrån resurser tas.

5. Studiefinanseringsproblem

Kommittén har inte haft till uppdrag att behandla studiefinanseringsproblem. Men den har till utredningen av finansieringen av vuxnas studier framfört en rad argument för att särskilt de korttidsutbildades möjligheter att finansiera folkhögskolestudier behöver förbättras. Flera remissorgan understryker vikten av sådana förhållningar, bland dem *SIV*, *RIO*, *SFHL*, *SFFF*, *LO* och *TCO*. *Studerandekåren vid Årstagårdens folkhögskola* anser att man måste införa studielön om man vill nå de sämst utbildade.

6. Ett förenklat statsbidragssystem

Överlag tillstyrks de väsentliga dragen i kommitténs förslag till nytt, mer schabloniserat statsbidragssystem. Inget remissyrkande innehåller avslagsyrkande på någon viktigare punkt. *Örebro-landstinget* betonar dock att det nya systemet inte får medföra någon kostnadsöverflyttning från staten till huvudmännen.

I några avseenden finns emellertid delade uppfattningar och i andra kompletterande synpunkter och förslag. Således anser *statskontoret* att förslaget innehåller alltför många undantag för att bli lättadministrerat och att det inte på ett avgörande sätt löser problemet med den nuvarande underbudgeteringen. Det svarar inte heller mot det nya planerings- och styrsystemet för budgetprocessen. Kontoret tillstyrker dock att bidragstaket per folkhögskola behålls och att bidragstrappan avskaffas. Med statskontorets förut redovisade tanke att staten skulle ge bidrag endast till rörelsefolkhögskolorna sympatiserar *rektorerna vid Skaraborgs läns rörelsefolkhögskolor*. Statskontoret erinrar vidare om att den nuvarande differentieringen med 5,8% lägre bidrag för landstingsfolkhögskolorna är baserad på att dessa skolor inte får statsbidrag för hela arbetsgivaravgiften för folkhögskollärarna; när nu kopplingen till lärarlönerna upphör, är därför inte den differentieringen längre relevant. *Landstingsförbundet och ett tiotal landsting samt styrelsen för Bollnäs folkhögskola* menar dock att statsbidraget bör vara lika stort för alla skolor oavsett huvudman.

RIO, Folkbildningsförbundet, LO, Frikyrkorådet, Svenska kyrkans centralstyrelse, EFS, Sveriges Riksidrottsförbund och Nykterhetsrörelsens landsförbund framhåller, att rörelsefolkhögskolorna bör ha minst 20% högre bidrag än landstingsfolkhögskolorna. Huvudskälen är rörelseskolornas bräckligare ekonomi och landstingsskolornas betydligt högre offentliga bidrag.

C SN och Jönköpings läns landsting framhåller vikten av extra resurser för korttidsutbildade. *LR* anser att ingen skola bör vara större än 7 500 deltagarveckor, och liksom *SFHL* och *TCO* avvisar *LR* den föreslagna sänkningen av lärarlönerna och stöds därvid av bl.a. *styrelserna för Malungs och Mora folkhögskolor*.

Några landsting förordar en friare disposition av statsbidraget och säger nej till den örönmärkning som kommittén föreslagit för bl.a. utveckling och fortbildning.

SFHL lanserar för övrigt en egen modell för statsbidraget, innebärande att varje skola får en grundplåt på ca 300 000 kronor för rektorsfunktionen och en kanslifunktion, och därefter statsbidrag efter antalet deltagarveckor. *SFHL* anser det också mycket olyckligt om de nuvarande s.k. B-avdragsresurserna läggs ut på skolorna. Resursen bör alltså finnas centralt. Samma uppfattning har *flera lärarråd*.

HICK framhåller att insatser för handikappade bör redovisas med stor tydlighet i den fördjupade anslagsframställning som tillsynsmyndigheten skall inge. *HICK* avstyrker sammanslagningen av nuvarande anslagsposter inom avdelningen särskilda statsbidrag, Motiveringen är den att en generaliserad bidragsgivning medför stor risk för att handikappade blir förlorarna vid fördelningen.

Styrelsen för Framnäs folkhögskola och rektor för Härnösands folkhögskola tillstyrker kommitténs förslag om att den extra musikresursen bör koncentreras till ett mindre antal skolor som sedan lång tid bedrivit kvalificerad musikutbildning och avstyrker tanken i ett särskilt utlåtande att resursen bör fördelas mera jämnt till alla skolor med musikutbildning.

Ridfrämjandet yrkar på att Hästsportens folkhögskola bör ha ett förstärkningsbidrag av samma slag som för musikundervisning eftersom den hästanknutna utbildningen kräver väsentligt mindre undervisningsgrupper än annan utbildning.

Styrelsen för Ljungskile folkhögskola pekar på de svårigheter som skolan råkar i om förslaget till nytt statsbidragssystem går igenom; och *styrelsen för Stensunds folkhögskola* pekar på de svårigheter som därvid kan drabba även mellanstora skolor.

7. Personallfrågor

7.1. Ett samlat personaladministrativt ansvar och 7.2. En mer flexibel arbetstidsreglering

Förslaget att den statliga regleringen av lärar- och rektorstjänsterna vid folkhögskolan skall upphöra tillstyrks av bl.a. *SAV*, *Landstingsförbundet*, *Kommunförbundet*, *RIO*, *Folkbildningsförbundet*, *LO* samt *flera landsting*.

Förslaget avvisas dock av *SFHL*, *LR* och *SFEF* samt ett stort antal *lärarråd*. Som skäl för sitt avstyrkande anför *SFHL* bl.a. risken för uppslittring på flera avtalsområden, erfarenheten från lokala system att kvinnor missgynnas i dem samt vikten av att folkhögskolan även i framtiden ses som ett organ med offentliga myndighetsuppgifter.

SAV anser att de skäl, som anfördes för riksdagens beslut 1989 att avskaffa den statliga regleringen i det allmänna skolväsendet, har minst samma tyngd när det gäller folkhögskolan. *SAV* tillfogar att den nuva-

rande arbetstidsregleringen med ett visst antal undervisningstimmar som mått på arbetstid är dåligt anpassad till verksamheten och dess krav och bör ersättas. Verket vill också hävda att en rätt utformad arbetstidsreglering skall bidra till en god arbetsorganisation och att noggranna överväganden om vilka krav som skall tillgodoses därför bör föregå förhandlingar om ett kollektivavtal i saken.

7.3 En förbättrad lärarutbildning och lärarfortbildning

Kommitténs bedömning att det är angeläget med en översyn av lärarutbildningen och fortbildningen delas av bl.a. *UHÄ, RIO, TCO, SFHL, LR* samt av *folkbildningsrådet, utbildnings- och forskningsnämnden och institutionen för lärarutbildning vid Linköpings universitet. Pedagogiska institutionen* avvisar tanken på en uppdelning av lärarutbildningen med motiveringen att Linköping har landets enda professur i vuxenutbildningsforskning och att antalet studerande är tämligen begränsat.

UHÄ tillstyrker förslaget att ämbetet får i uppdrag att genomföra översynen i samråd med berörda organ och organisationer, medan *RIO* med instämmande av *SFHL* förordar att översynen sker på departementsnivå och under samverkan med bl.a. *SFHL, LR* framhåller att lärare som genomgått hildlärlinjen eller musiklärlinjen eller motsvarande äldre utbildningar bör få behörighet att undervisa i estetiska ämnen i folkhögskolan.

Institutionen för lärarutbildning och utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildningen vid Linköpings universitet välkomnar översynen, men påpekar att den måste omfatta även skolledarutbildningen. Vidare bör möjligheterna prövas att tillgodose vissa behov genom nordisk samverkan. Relationerna mellan forskning, grundutbildning och fortbildning bör också kartläggas. Översynen bör ske antingen genom utbildningsdepartementets försorg eller genom ett uppdrag till Folkbildningsförbundet.

8. Den centrala statliga förvaltnings- och tillsynsfunktionen

Meningarna är delade om kommitténs bedömning att frågan om central förvaltnings- och tillsynsmyndighet förutsättningslöst bör prövas vid översynen av den statliga skoladministrationen och att därvid tanken på ett Statens folkbildningsråd bör övervägas som alternativ till SÖ-skolverket.

Flera remissorgan, som t.ex. *LO*, tillstyrker att frågan prövas. Enligt *Jönköpings läns landsing m.fl.* är det viktigt att därvid se till att folkhögskolans jämställdhet med övriga skolformer inte äventyras.

Alternativet med ett folkbildningsråd förordas av bl.a. *SÖ, statens kulturråd, RIO, ABF, Hyresgästernas riksförbund, Folkhögskoleföreningen i Malmö, Nykterhetsrörelsens landsförbund samt Kristianstads, Örebro, Västmanlands, Värmlands och Västernorrlands läns landsting. Sistnämnda*

landsting motiverar sitt förord på ett sätt som återger tankarna hos flera andra. Folkhögskolan bör, skriver landstinget, slå vakt om sin historiskt starka förankring i folkbildningsarbetet och om möjligheten att därigenom skapa sin särart gentemot den reguljära ungdoms- och vuxenutbildningen. Att deltagare i en studiecirkel får intresse för fortsatta studier på folkhögskola är vanligt liksom att en folkhögskoletid ger upphov till fritidsstudier i studieförbund. En gemensam central förvaltningsmyndighet för all folkbildning skulle förmodligen ge folkhögskolan en tydligare placering och en mer uppmärksam ställning inte bara inom folkbildningen utan också inom utbildningsväsendet totalt sett. Den fortsatta utvecklingen av folkhögskolans särart skulle också underlättas.

SÖ påpekar dock att det kan vara svårt för ett litet organ, bestående av företrädare för folkbildningsverksamheten, att förena ansvar för verksamheten med en oberoende utvärdering. Svårigheten kan lösas på flera sätt. En möjlighet är att rådet får ansvar för utvärdering och för underlag för regeringens ställningstaganden, men inte någon normgivande eller beslutande roll gentemot de enskilda skolorna. En annan är att rådet får exekutiva uppgifter men att utvärderingen anförtros det nya skolverket, som kan antas komma att utveckla en hög kompetens inom området, eller högskolan. En tredje lösning är en mer traditionell statlig myndighet med både medelsfördelande och utvärderande uppgifter.

RIO, med visst instämmande av *Svenska kyrkans centralstyrelse*, hävdar att ett Statens folkbildningsråd bör få mer begränsade uppgifter än vad SÖ hittills haft. Uppgifterna bör begränsas till statsbidragsfrågor och utvärderingsfrågor. Skolorna bör via sina huvudmannorganisationer, kunna svara för såväl vissa delar av nödvändigt underlag för anslagsframställningar som för de rådgivande och kontaktskapande funktionerna för det gemensamma pedagogiska forsknings- och utvecklingsansvaret och den fortbildning som hittills åvilat SÖ.

Värmlands läns landsting ser gärna att Statens folkbildningsråd förläggas till Karlstad med motiveringen att Värmlands län har en mycket omfattande folkhögskole- och folkbildningsverksamhet.

Tanken på ett Statens folkbildningsråd avvisas av bl.a. *RRV, Lands- tingsförbundet, SFHL, LR, SFEF, TCO, Sörmlands, Hallands, Skaraborgs och Kopparbergs läns landsting samt elevkåren och lärarrådet vid Helli- dens folkhögskola och Mora folkhögskola. Lärarråden vid bl.a. Bollnäs folkhögskola och Bona folkhögskola* är tveksamma.

Skälen för att avvisa anges främst vara omsorg om helhetssynen på folkhögskolan som en del av vuxenutbildningen samt hänsyn till det ekonomiska läget som inte är gynnsamt för inrättandet av nya myndig- heter. SFHL erinrar om att folkhögskolan har viktiga funktioner vad gäl- ler både kompetensgivande utbildning och viss yrkesutbildning och där- för inte får avlägsnas för långt bort från andra vuxenutbildningsanord- nare.

LR anser att folkhögskolans viktigaste uppgift även i framtiden bör vara vuxenutbildning och att skolformen därför bör inordnas under det verk som har tillsynsfunktionen för komvux; därigenom underlättas

samplanering och samverkan mellan dessa hålda skolformer. LR anser det också viktigt att den myndighet, som skall svara för uppföljning och utvärdering, är fristående från huvudmänna- och partsintressen. I huvudsak samma uppfattning har *styrelsen för S:ta Birgittas folkhögskola och LR:s lokalavdelning vid Forsa folkhögskola*.

Om folkhögskolorna sammanförs med studieförbund och kultur under en gemensam myndighet, kommer det kompetensgivande vuxenutbildningsansvaret att tunnas ut, befarar *SFEF*.

Statskontoret framför att man saknar en diskussion i betänkandet om det alls behövs någon statlig förvaltnings- och tillsynsinstans för folkbildningsverksamheten. *ABF* är inne på samma tanke och menar att rådgivning, fördelning av statsbidrag m.m. borde kunna skötas av ett av RIO och Folkbildningsförbundet konstituerat folkbildningsråd.

9. En förbättrad uppföljning och utvärdering

Inga invändningar har rests emot kommitténs synpunkter och förslag beträffande uppföljningen och utvärderingen. Tillstyrker gör bl.a. *SÖ, statens kulturråd, RIO, SFHL, LO, Nykterhetsrörelsens landsförbund och Västmanlands läns landsing*.

SÖ påpekar att ett överförande till SCB av den idag omfattande folkhögskolestatistiken kräver ett omfattande arbete. *SFHL* efterlyser en seriös utvärderingsforskning utifrån folkhögskolans unika egenskaper, dess särart och dess utövare i stället för utifrån kvantitativa mål som ställts uppifrån.

Kulturrådet understryker att utvärderingen bör genomföras på ett sådant sätt att det blir möjligt att få en kontinuerlig belysning av hur folkhögskolans roll utvecklas inom olika delar av kulturområdet. Det gäller t.ex. den nu bristfälliga anpassningen till kulturarbetsmarknadens krav samt folkhögskolans möjligheter att spela en ökad roll för utvecklingen av metoder att nå nya grupper på kulturområdet. Om folkbildningens kulturdel förs bort från statens kulturråd, blir det än mer angeläget att få en helhetshild av folkhögskolornas kulturverksamhet.

RIO anser bl.a. att skolorna själva genom sina gemensamma huvudmännaorgan bör kunna initiera och utarbeta nya former och metoder för resultatredovisningen och utvärderingen. *RIO* anmäler också tveksamhet inför eventuella krav på inlämnande till myndighet av detaljerade verksamhetskostnader m.m.

10. En ny folkhögskoleförordning

De synpunkter och ändringsförslag som redovisats i det föregående återkommer i yttrandena över betänkandets avsnitt om folkhögskoleförordningen, som generellt anses kunna förenklas ännu mer än som skett. Men där redovisas också ändringsförslag av annat slag och som anknyter

till de delar av förslaget till ny förordning som tidigare inte diskuterats i betänkandet.

De vanligaste och viktigaste invändningarna och synpunkterna refereras i det följande.

Förslaget att varje skola skall ha en styrelse, vars sammansättning och ansvarsområde bestäms av huvudmannen, tillstyrks av bl.a. *SÖ, Landstingsförbundet, RIO och några landsting*. Landstingsförbundet anser emellertid att det klarare måste framgå att det skall vara möjligt för ett landsting, inom vars område det finns en eller flera landstingsdrivna folkhögskolor, att för den eller dessa efter fritt skön utse var sin styrelse eller en gemensam styrelse eller uppdra åt utbildningsnämnden att tillika vara styrelse för en eller flera folkhögskolor.

Av rakt motsatt uppfattning är *SFHL, LR och SFEF och en rad företrädare för folkhögskolornas styrelser och lärarråd, bl.a. vid Kyrkeruds och Vimmerby folkhögskolor*. Enligt dem bör i förordning föreskrivas att varje skola liksom nu skall ha en egen styrelse. Då kan styrelsen spela en aktivare roll, menar SFHL. Styrelse och personal kan ha regelbunden kontakt. Styrelsens personkännedom kan bli en styrka i utvecklingsarbetet och vid lösandet av olika problem. Landstingskolor utan egen styrelse riskerar att försvinna i landstingens övriga verksamhet. Särskilt med tanke på att varje skola skall profileras och ha en tydlig egen identitet är det viktigt med en egen styrelse. Och det är enligt LR angeläget att varje skolstyrelseledamot kan engagera sig för den enskilda skolans behov och utveckling.

SFHL, TCO, LR och SFEF, lärarrådet vid Wendelsbergs folkhögskola m.fl. kräver också att varje skola liksom nu skall ha förordningsreglerade lärarråd och kursråd som garantier för lärarnas och kursdeltagarnas medinflytande. SFHL framhåller i sitt svar att lärarrådets hittills kollektiva ansvar för den pedagogiska planeringen varit ett uttryck för skolformens identitet. Rektorer har kommit och gått, men lärarkollektivet har stått för den pedagogiska kontinuiteten och förnyelsen. Lärarnas engagemang är livsviktigt och hör enligt SFHL därför även i fortsättningen tas till vara och poängteras genom att lärarrådet alltför ges det pedagogiska ledningsansvaret. SFHL:s uppfattning är en polemik mot förslaget att rektor ensam skall ha det pedagogiska ledningsansvaret. Uppfattningen delas av *Frikyrkorådet, Nykterhetsrörelsens landsförbund, och RIO* som anser att det inte är nödvändigt att reglera frågan om vem eller vilka som har att utöva det pedagogiska ledningsansvaret - det bör i stället för framtiden vara möjligt för skolorna själva att besluta att den pedagogiska ledningen skall utövas av rektor och lärare tillsammans eller av en särskild pedagogisk ledningsgrupp.

Nuvarande bidrag till studieförbundens verksamhet och anslagsframställning för studieförbunden budgetåret 1991/92 samt vissa statistiska uppgifter över studieförbundens verksamhet

1 Nuvarande bidrag till studieförbunden m.m.

Genom prop. 1980/81:127, (UbU 36, KrU 6y, rskr. 386) om folkbildning m.m. genomfördes budgetåret 1981/82 omfattande förändringar av dåvarande statsbidrag till studiecirkelverksamhet, kulturverksamhet m.m. samt bidraget till studieförbunden. Från att tidigare har redovisats under flera olika anslag fördes det sammanlagda statsbidraget till studieförbunden och deras verksamhet med studiecirkel och kulturverksamhet upp under ett anslag Bidrag till studieförbunden m.m. Från nämnda anslag utgår statsbidrag till studiecirkel, till kulturverksamhet i studieförbunden, till studieförbundens organisation, pedagogiska verksamhet och verksamhet för handikappade samt till Folkbildningsförbundet och till länsbildningsförbunden. Bidragen till kulturverksamhet samt till Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden disponeras av statens kulturråd. Övriga medel disponeras av skolöverstyrelsen (SÖ).

Studiecirkel

För budgetåret 1990/91 beräknas statsbidraget för studiecirkelverksamheten uppgå till drygt 915 milj.kr. Statsbidraget består dels av två olika schablonmässigt beräknade timbidrag dels av ett antal tilläggsbidrag som stöd för särskilt angelägen studiecirkelverksamhet. Det högre timbidraget uppgår budgetåret 1990/91 till 108 kr. per studietimme. För närvarande utgår detta bidrag till sammanlagt 6 725 500 studietimmar. Det lägre bidraget som är 30 kr. per studietimme budgetåret 1990/91 utgår till övriga studietimmar som uppfyller reglerna för statsbidrag.

För studietimmar inom den s.k. fria resursanvändningen, dvs. det särskilda timbidrag som får användas till verksamhet för korttidsutbildade och andra med motsvarande särskilda behov, utgår ett tilläggsbidrag med 44 kr. per studietimme. Bidrag för detta ändamål får utgå för högst tio procent av det fastställda antalet studietimmar med det högre schablonbidraget, dvs. för högst 672 550 studietimmar.

För studiecirkel som har till syfte att utveckla handikappades färdigheter att meddela sig eller som syftar till att informera om olika former av handikapp och dess konsekvenser eller som skall utbilda medlemmar i handikapporganisationer i avsikt att göra dem bättre skickade att tillvarata sina intressen i samhället utgår ett tilläggsbidrag med 31 kr. per studietimme. Detta bidrag kan även utgå för vissa cirkel om minst hälften av deltagarna på grund av sitt handikapp har stora svårigheter

att kommunicera med andra människor. Det särskilda bidraget för handikappcirklar, liksom övriga tilläggsbidrag som beskrivs i det följande, utgår efter behov. Budgetåret 1990/91 beräknas tilläggsbidraget för handikappcirklar utgå för 940 000 studietimmar.

För studiecirklar som hålls i någon av de kommuner, som enligt tidigare indelning har ingått i stödområde 1 eller 2 för regionalpolitiskt företagsstöd, utgår med vissa undantag ett tilläggsbidrag med 15 kr. per studietimme. Innevarande budgetår beräknas detta statsbidrag för 775 000 studietimmar.

Studiecirklar i annat språk än svenska och där språket är hemspråk för deltagarna är berättigade till ett tilläggsbidrag med 30 kr. per studietimme. Detta bidrag beräknas under 1990/91 utgå till 48 000 studietimmar.

För studiecirklar i svenska, matematik eller samhällsinriktade ämnen utgår ett tilläggsbidrag med 30 kr. per studietimme. Budgetåret 1990/91 beräknas bidraget för 2 050 000 studietimmar.

För vissa universitetscirklar utgår traktamenten och resekostnadsersättning till cirkelledaren. För budgetåret 1990/91 har 456 000 kr. anslagits för nämnda ändamål.

Kulturverksamhet

Budgetåret 1990/91 har 130 milj.kr. anslagits för kulturverksamhet, varav 126,3 milj.kr. till sådan verksamhet som anordnas av studieförbund och 3,7 milj.kr. för verksamhet inom föreläsningföreningar och andra ideella föreningar.

Detta statsbidrag får, under vissa förutsättningar, utgå, såväl till kostnader för anordnandet av en kulturverksamhet, som till kostnader i samband med förberedande av denna verksamhet.

Bidrag till studieförbundens centrala kostnader

Till studieförbundens centrala organisationskostnader utgår ett bidrag om sammanlagt 63,3 milj.kr. budgetåret 1990/91. Varje studieförbund erhåller ett hasbidrag om 200 000 kr. Ett studieförbund som bedriver verksamhet med sjöfolksinstruktörer får statsbidrag till de kostnader som är förbundna med denna verksamhet och övriga tillgängliga medel fördelas mellan studieförbunden i förhållande till den kulturverksamhet och det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar som förbunden har haft under de tre senaste redovisningsåren.

För studieförbundens pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete utgår ett bidrag om sammanlagt 31,7 milj.kr. Detta bidrag skall användas till försöks- och utvecklingsarbete samt för åtgärder av pedagogisk natur, såsom utbildning av cirkelledare och ledare av kulturverksamhet, framställning av studiematerial och pedagogiska hjälpmedel samt anskaffande av apparater för pedagogiskt bruk. Varje studieförbund erhåller ett hasbidrag om 100 000 kr. och övriga tillgängliga medel fördelas

enligt de principer som tidigare redovisats för bidraget till centrala organisationskostnader.

Ett bidrag om sammanlagt 22,4 milj.kr. utgår för studieförbundens verksamhet med handikappade. Bidraget skall användas till kostnader pedagogisk verksamhet för handikappade, produktion av studiematerial samt tekniska och organisatoriska stödåtgärder för handikappade, utbildning av funktionärer i studieförbunden och deras medlemsorganisationer för att öka kunskapen om olika handikapp, assisterande ledare i cirklar med minst fem handikappade deltagare samt tolk för döva, dövblinda, hörselskadade och talskadade samt personlig assistans. Tillgängliga medel fördelas mellan studieförbunden enligt särskilda grunder, vilka SÖ fastställer efter samråd med studieförbunden.

Övriga bidrag

Till Folkbildningsförbundet och till länsbildningsförbunden utgår ett bidrag, som budgetåret 1990/91 uppgår till sammanlagt 3,7 milj.kr. Slutligen utgår ett bidrag med 160 000 kr. till SÖ för kostnader i samband med konferenser med studieförbunden.

2 Anslagsframställningar avseende Bidrag till studieförbunden m.m.

Den 21 juni 1989 utfärdade regeringen myndighetsspecifika direktiv till SÖ för en fördjupad anslagsframställning för budgetåren 1991/92 - 1993/94 avseende den verksamhet inom vuxenutbildningen som SÖ är ansvarig för. I enlighet med nämnda direktiv lämnar SÖ i sin anslagsframställning en redovisning över studieförbundens verksamhet 1985/86 - 1988/89.

Skolöverstyrelsen: Bidrag till studieförbunden m.m.;

1. Pris- och löneomräkning 152 587 000 kr. Eftersom det lägre schablonbidraget avses täcka en väsentlig del av kostnaderna för sådana studiecirklar som anordnas utan att cirkelledararvode utgår, tillämpar SÖ löneomräkning endast för den del av det högre bidraget som överstiger nivån för det lägre schablonbidraget (72,2% av 108 kr.). För resterande andel av det högre schablonbidraget och för hela det lägre schablonbidraget tillämpar SÖ prisomräkning med 13 procent. För övriga anslagsposter som innehåller såväl pris- som löneomräkning tillämpar SÖ genomgående prisomräkning för halva beloppet. Då något nytt avtal ännu inte träffats mellan Folkbildningsförbundet och cirkelledarnas fackliga organisationer, baseras löneomräkningen på jämförelser med det senaste cirkelledaravtalet samt med de avtal som träffats för SFI-området och för skolområdet.

2. SÖ föreslår att antalet studietimmar med det högre schablonbidraget ökar med 65 000 studietimmar budgetåret 1991/92 (+ 5 070 000 kr.).

3. SÖ föreslår en ökning av antalet studietimmar inom den s.k. fria resursanvändningen med en procent (+ 3 276 000 kr.).

4. SÖ föreslår att den fria resursen ökar med 50 milj.kr. inför budgetåret 1992/93 och att detta belopp tillsammans med de befintliga medlen för detta ändamål ombildas till en utvecklingsresurs utan särskild anknytning till en timkvot. Denna resurs bör användas för kvalitetshöjande åtgärder av fördelningspolitisk karaktär.

5. I sin förra anslagsframställning föreslog SÖ att basbidragdelen av bidraget till studieförbundens centrala organisationskostnader under en treårsperiod skulle öka från 160 000 till 300 000 kr. per studieförbund. För budgetåret 1991/92 föreslår SÖ att basbidraget höjs från 200 000 till 250 000 kr. och för budgetåret 1992/93 till 300 000 kr. per studieförbund. Förslaget medför inte någon kostnadsökning.

6. Även vad gäller bidraget till studieförbundens pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete föreslår SÖ ändringar av basbidraget till varje studieförbund. För budgetåret 1991/92 föreslås basbidraget höjas från 100 000 kr. till 200 000 kr. och för budgetåret 1992/93 till 320 000 kr. per studieförbund. Förslaget medför ingen kostnadsökning.

7. Bidraget till studieförbundens verksamhet för handikappade föreslås öka med 2 milj.kr. under vart och ett av de tre kommande budgetåren, varav 0,5 milj.kr. under respektive budgetår bör avsättas för bidrag till teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda. Vidare föreslår SÖ att den del av anslagsposten som avser tekniska och organisatoriska stödåtgärder för handikappade blir förslagsvis betecknad samt att även detta bidrag, inom ramen för ovan föreslagna ökning, räknas upp med 0,5 milj.kr. för vart och ett av budgetåren under 1991/92 - 1992/93.

8. SÖ föreslår att en ny anslagspost, Bidrag till studieförbundens verksamhet för invandrare, uppförs fr.o.m. budgetåret 1991/92. Till denna anslagspost bör överföras 573 000 kr. från anslagsposten Bidrag till studieförbundens pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete samt 1,3 milj.kr. från anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m.m. avseende uppsökande verksamhet och harntillsyn. Därutöver föreslår SÖ reformer med 2 milj.kr. budgetåret 1991/92 och med 1 milj. kr. under vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94.

9. Anslagsposten Bidrag till studiecirkel är underbudgeterad. Anledningen till detta är dels att verksamheten under några år ökat mer än beräknat, dels att ingen ökning beräknades i 1988 års budgetproposition. SÖ beräknar med anledning av underbudgeteringen en ökning av anslaget med 45 milj.kr.

Statens kulturråd: Bidrag till kulturverksamhet i studieförbunden m.m.; För budgetåret 1991/92 föreslås en ökning av bidraget till kulturverksamhet med 34,3 milj. kr., varav 20 milj.kr. avser reformmedel och resterande del kompensation för kostnadsökningar. Rådet förordar en översyn av de nuvarande bidagsreglerna så att den nuvarande kulturgruppsverksamheten i framtiden ges möjligheter att på ett väl fungerande sätt ingå som en del av den estetiska studiecirkelverksamheten. Vid en sådan förändring menar rådet dock att den del som innefattat kulturprogram hör kvarstå. Dock bör vissa förändringar göras vad gäller för-

delning av bidraget mellan de olika studieförbunden, så att bidraget grundas på en sammanvägning av antal arrangemang och andelen redovisade statsbidragsberättigade kostnader för genomförd kulturverksamhet. Vid beräkning av kulturprogram i studieförbunden bör den totala bidragssumman uppgå till 100 milj. kr. i ett ingångsskede.

För Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden föreslås för budgetåret 1991/92 en ökning med 1 405 000 kr., varav 1 milj.kr avser förstärkning av verksamheten och återstående del kompensation för prisökningar.

3 Vissa statistiska uppgifter över studieförbundens verksamhet 1985/86 -1988/89

SÖ har i rapporten Studieförbunden inför 90-talet belyst studieförbundens förutsättningar och verksamhet utifrån olika aspekter. Rapporten avser perioden 1981/82 - 1986/87. I den fördjupade anslagsframställningen för budgetåren 1991/92 - 1993/94 ger SÖ en resultatanalys för budgetåren 1985/86 - 1988/89. Analysen grundar sig främst på data ur databasen över studieförbundens verksamhet (STUV).

Fördelning av studietimmar på olika ämnesområden

Studieförbundens cirkelverksamhet redovisas på nio huvudämnesgrupper¹. Fördelningen av studiecirkeltimmar på de olika ämnesområdena är ojämn. Drygt 40 procent av samtliga statsbidragsberättigade studiecirkeltimmar som anordnades under verksamhetsåret 1988/89 anordnades inom det estetiska området. Inom detta område utgör musikcirklar av olika slag den största delen, följt av slöjd och konsthantverk.

Cirkeltimmar inom det samhällsvetenskapliga ämnesområdet kommer därefter med ca 18 procent av antalet studiecirkeltimmar och därefter följer språkcirklar med 11,4 procent. Antalet cirkeltimmar inom den sist nämnda ämnesgruppen har minskat med drygt 2 procent under den period resultatanalysen avser. Övriga ämnesområden uppvisar mellan två och nio procent av det totala antalet statsbidragsberättigade studietimmar under året 1988/89.

Verksamhetens fördelning på ämnesgrupper ser helt annorlunda ut om hänsyn tas för den del där tilläggsbidraget för den s.k.fria resursanvändningen har utgått, dvs det tilläggsbidrag som utgår för verksamhet för korttidsutbildade och för andra grupper med särskilda behov. Största andelen studietimmar, 33 procent, uppvisas inom ämnesområdet samhällsvetenskap medan motsvarande andel för den estetiska ämnesgruppen utgörs av 24 procent.

¹ Beteendevetenskapliga, estetiska, företagsekonomiska, matematik och naturvetenskapliga, medicinska, samhällsvetenskapliga, språk, teknik och övriga ämnesområden.

Förutom tilläggsbidraget för den s.k. fria resursanvändningen, som behandlas i föregående avsnitt, utgår skilda tilläggsbidrag för särskilt angelägen studiecirkelverksamhet. I resultatanalysen redovisar SÖ att för knappt 30 procent av det totala antalet statsbidragsberättigade studietimmar utgick tilläggsbidrag under verksamhetsåret 1988/89. Det sk. regionalpolitiska tilläggsbidraget har inte medtagits eftersom det är av en annan art än övriga tilläggsbidrag.

Det bidrag som utgår för cirklar i svenska, matematik och samhälls-inriktade ämnen utgör här den största gruppen med 66 procent av samtliga studietimmar med tilläggsbidrag. Därefter följer studietimmar inom handikappområdet med 31 procent under verksamhetsåret 1988/89.

Deltagare

Det genomsnittliga antalet deltagare per studiecirkel uppgår under perioden till 8,4. En uppdelning av deltagarna efter kön visar att kvinnorna utgör 59 procent av antalet deltagare.

Tabell 1. Studieförbundens andelar i procent av statsbidragsberättigade studiecirkeltimmar

Studieförbund	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
ABF	30,12	29,82	30,85	30,29
FS	2,98	3,11	3,22	3,21
FU	7,01	7,00	6,86	6,88
Sfr	9,54	9,44	9,98	10,73
KFUK/M	1,01	1,09	1,09	1,16
SV	18,83	18,15	18,20	18,00
NBV	5,20	5,18	5,27	5,40
SISU	-	0,79	1,14	1,58
Mbsk	11,28	11,58	11,07	11,04
SKS	4,06	4,30	3,94	3,97
TBV	9,97	9,54	8,38	7,74
Summa	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabell 2. Statsbidragsberättigade studietimmar 1988/89

Prop. 1990/91:82

Bilaga 3

Nedan redovisas antal statsbidragsberättigade studietimmar enligt slutredovisning budgetåret 1988/89.

Studieförbund	Högre schablon	Lägre schablon	Högre + lägre schablon
ABF	1 936 591	1 026 145	2 962 736
FS	196 920	117 285	314 205
FU	449 463	223 634	673 097
Sfr	602 907	446 646	1 049 553
KFUK/M	67 771	46 152	113 923
SV	1 188 552	572 063	1 760 615
NBV	331 183	197 032	528 215
SISU	71 500	83 066	154 566
Mbsk	723 105	356 369	1 079 474
SKS	265 970	122 193	388 163
TBV	631 038	125 607	756 645
Totalt	6 465 000	3 316 192	9 781 192

Tabell 3. Studiecirkelnas procentuella fördelning på huvudämnesgrupper

Prop. 1990/91:82
Bilaga 3

Fördelningen anges i procent av den totala studiecirkelverksamheten

Huvudämnesgrupp	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Beteendevetenskap, humaniora	8,7	9,2	8,9	9,1
Estetiska ämnen (konst, teater, musik etc)	35,9	35,9	35,5	35,9
Företagsekonomi, handel, kontor	1,4	1,3	1,3	1,2
Matematik, naturvetenskap	6,8	6,4	7,1	7,6
Medicin, hälso- och sjukvård	2,9	3,1	1,8	1,8
Samhällsvetenskap, information	18,0	18,2	19,8	20,0
Språk	15,1	14,5	14,4	12,8
Teknik	2,8	2,9	2,9	3,1
Övrigt	8,4	8,5	8,3	8,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 4. Deltagarnas procentuella fördelning på huvudämnesgrupper
Fördelningen anges i procent av den totala studiecirkelverksamheten.

Prop. 1990/91:82
Bilaga 3

Huvudämnesgrupp	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Beteendevetenskap, humaniora	10,2	10,7	10,3	10,5
Estetiska ämnen (konstv, teater, musik etc)	33,0	33,2	32,8	33,5
Företagsekonomi, handel, kontor	1,6	1,5	1,5	1,4
Matematik, natur- vetenskap	7,6	7,2	7,8	8,4
Medicin, hälso- och sjukvård	3,1	3,2	2,0	2,0
Samhällsvetenskap, information	18,9	19,0	20,7	20,6
Språk	14,5	14,1	14,2	12,4
Teknik	2,9	2,9	2,8	3,1
Övrigt	8,2	8,2	7,9	8,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 5. Genomsnittligt antal deltagare

Det genomsnittliga antalet deltagare i studiecirkelverksamheten redovisas nedan.

Studieförbund	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
ABF	8,5	8,5	8,5	8,3
FS	10,5	10,3	10,4	10,3
FU	8,9	9,0	8,9	8,7
Sfr	7,9	7,8	7,6	7,6
KFUK/M	8,8	8,7	8,6	8,4
SV	8,1	8,1	8,2	8,2
NBV	7,9	7,9	7,9	8,0
SISU	-	9,0	9,0	8,9
Mbsk	8,3	8,1	8,2	8,1
SKS	9,6	9,6	9,6	9,5
TBV	8,6	8,7	8,8	8,8
Totalt	8,5	8,5	8,5	8,4

Tabell 6. Studietimmar per län verksamhetsåret 1988/89

Nedan redovisas studietimmarnas fördelning per län.

Prop. 1990/91:82
Bilaga 3

Län	Befolkning %	Procent stt	antal stt
AB	20,04	17,76	1 738 037
C	3,11	2,88	281 510
D	2,94	3,86	377 945
E	4,64	5,93	580 612
F	3,47	2,94	287 888
G	2,00	2,09	204 117
H	2,71	2,51	245 471
I	0,65	0,69	67 148
K	1,73	1,64	160 312
L	3,21	2,53	248 021
M	9,05	9,35	915 625
N	2,84	2,85	278 779
O	8,85	10,55	1 032 603
P	5,01	5,78	565 675
R	3,10	2,68	261 956
S	3,25	2,43	237 909
T	3,10	3,26	319 199
U	3,06	2,44	238 771
W	3,24	2,52	246 342
X	3,36	3,58	350 568
Y	3,04	2,78	272 159
Z	1,52	1,58	154 166
AC	2,90	4,27	417 923
BD	3,18	3,12	305 391
S:a	100,00	100,02	9 788 127

Tabell 7. Genomsnittligt statsbidrag per studietimme 1988/89 Prop. 1990/91:82
Bilaga 3

Studie- förbund	Studie- timmar	Stats- bidrag	Genomsnitt kr. per stt
ABF	2 962 736	268 747 914	90:71
FS	314 205	25 277 469	80:45
FU	673 097	56 664 215	84:18
Sfr	1 049 553	80 513 949	76:71
KFUK/M	113 923	8 821 027	77:43
SV	1 760 615	162 859 827	92:50
NBV	528 215	44 992 145	85:18
SISU	154 566	11 283 049	73:00
Mbsk	1 079 474	89 776 236	83:17
SKS	388 163	33 311 687	85:82
TBV	756 645	74 697 172	98:72
Totalt	9 781 192	856 944 690	-

Tabell 8. Bidrag till studieförbundens centrala organisationskostnader

Studie- förbund	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
ABF	16 336 660	16 682 445	17 261 864	17 695 866
FS	1 762 700	1 781 840	2 079 602	2 201 103
FU	3 970 290	3 947 850	4 000 193	4 065 519
Sfr	4 487 290	4 817 455	5 087 436	5 323 686
KFUK//				
M	552 920	624 145	696 964	765 468
SV	9 802 050	10 056 425	10 015 485	10 207 044
NBV	2 812 210	2 859 510	2 868 287	2 952 998
SISU	-	597 470	633 485	778 887
Mbsk	6 084 820	6 081 850	5 986 586	6 213 034
SKS	2 196 980	2 283 330	2 904 545	3 057 417
TBV	5 454 080	5 537 680	5 393 553	5 374 978
S:a	53 460 000	55 270 000	56 928 000	58 636 000

Anm: Fr.o.m. budgetåret 1987/88 fördelas bidraget på grundval även av kulturverksamheten.

Tabell 9. Bidrag till studieförbundens pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete

Prop. 1990/91:82
Bilaga 3

Studie- förbund	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
ABF	8 141 544	8 417 948	8 615 995	8 827 942
FS	814 680	951 165	976 238	1 036 999
FU	1 936 836	1 928 044	1 952 978	1 984 229
Sfr	2 199 636	2 357 194	2 505 909	2 623 450
KFUK/ M	199 728	243 545	273 079	307 612
SV	4 901 220	4 868 849	5 012 129	5 104 479
NBV	1 348 164	1 337 403	1 377 333	1 419 004
SISU	-	200 008	240 796	314 430
Mbsk	3 011 688	2 929 306	2 963 183	3 075 291
SKS	1 035 432	1 317 779	1 395 773	1 472 055
TBV	2 691 072	2 608 759	2 661 587	2 649 509
S:a	26 280 000	27 160 000	27 975 000	28 815 000

Anm: Fr.o.m. budgetåret 1986/87 fördelas bidraget på grundval även av kulturverksamheten.

Nuvarande statsbidragssystem till folkhögskolorna m.m. och SÖ:s anslagsframställning avseende bidrag till driften av folkhögskolor m.m. budgetåret 1991/92 samt vissa statistiska uppgifter över folkhögskolornas verksamhet

1 Nuvarande statsbidrag till folkhögskolorna m.m.

Statsbidrag till driften av folkhögskolorna lämnas i form av allmänt bidrag, tilläggsbidrag och särskilda bidrag. Därutöver utgår vissa andra bidrag.

Det allmänna bidraget utgår i form av ett schablonbidrag per elevvecka, beräknat genom att talet 0.0036 multipliceras med årskostnaden för en gnomsnittlig lärarlön jämte sociala avgifter. Sedan budgetåret 1983/84 har varje folkhögskolas statsbidragsberättigade volym begränsats. Det allmänna bidraget justeras med avseende på två olika förhållanden. Fullt bidrag utgår endast om lärartätheten uppgår till 2,1 undervisningstimmar per elevvecka. Bidraget justeras även med hänsyn till den faktiska lönekostnaden vid den enskilda skolan. Utöver det allmänna bidraget utgår bidrag för kallorts- och semesterlönetillägg, tjänstledighetslöner samt löneförstärkning för lektorsbehöriga ämneslärare. Skolorna får även ersättning för den nedsättning av rektors undervisningsskyldighet som SÖ har fastställt.

För deltagare som är i särskilt behov av stöd i undervisningen utgår ett särskilt bidrag som motsvarar 0,5 elevveckor. Det är avsett för åtgärder som underlättar studiesituationen för psykiskt, fysiskt, socialt och språkligt handikappade elever. Åtgärderna kan vara ökad lärartäthet, elevassistans, anskaffande av särskild utrustning etc.

Bidrag till extra stöd utgår dessutom inom en begränsad ram för mer omfattande musikundervisning

I den mån handikappresursen inte räcker för att ge stöd åt särskilt resurskrävande handikappade studerande, kan ett bidrag utgå till extra förstärkningsåtgärder, t.ex för elevassistenter. Inom en given ram prövas ansökningar om detta bidrag.

För vissa korta kurser för handikappade - s.k. anpassningskurser - utgår särskilt bidrag. Till Samernas folkhögskola och till Finska folkhögskolan utgår ett statsbidrag, som är avsett att ge skolorna kompensation för uteblivet landstingsbidrag.

För utbildning av tolkar för döva, dövblinda samt vuxendöva/hörselskadade samt även för teckenspråkläro-utbildning utgår särskilda bidrag.

Därutöver utgår specificerade bidrag för SÖ:s konferenser med företrädare för folkhögskolan, särskilda åtgärder för folkhögskolans kulturarbete, medel för samrådskretsar, särskilt bidrag till Vårdinge folkhög-

skola, Folkhögskolornas informationstjänst, bidrag för att täcka ev. driftsunderskott vid Samernas folkhögskola, nordkalottlinjen vid Torne-dalens folkhögskola, föreningen Nordisk folkhögskola i Genève samt särskilt statsbidrag för nordiskt elevutbyte.

Prop. 1990/91:82
Bilaga 4

2 SÖ:s anslagsframställning avseende Bidrag till driften av folkhögskolor m.m.

1. Löne- och prisomräkning 39 350 000 kr.

2. Den form för begränsning av folkhögskolans undervisningsvolym, som gäller sedan budgetåret 1985/86, innebär att varje enskild folkhögskola för budgetåret 1991/92 skall garanteras statsbidrag för en volym som baseras på genomsnittet av verksamhetens omfattning budgetåren 1988/89 och 1989/90 och att ytterligare statsbidrag skall utges i den mån folkhögskolornas samlade verksamhet inte överskrider en fastställd totalvolym. SÖ konstaterar att denna totalvolym, som en följd av inrättandet av nya skolor under senare år, bör ökas med 3 000 bidragsveckor årligen under den kommande treårsperioden, vilket motsvarar en kostnad av ca 2 milj.kr budgetåret 1991/92. SÖ lägger emellertid inget förslag om hur volymproblemet för de små skolorna skall lösas eftersom folkhögskolekommittén har att föreslå förändringar av nuvarande statsbidragssystem. SÖ föreslår därför att den totala volymen för folkhögskolans reguljära verksamhet skall vara oförändrad, dvs 701 050 bidragsveckor för budgetåret 1991/92.

3. Med hänsyn till att anslaget är underbudgeterat föreslår SÖ att det allmänna bidraget under vissa delposter räknas upp med 30 308 000 kr.

4. SÖ föreslår att anslagsposten Extra förstärkningsåtgärder, utöver pris- och löneomräkning, räknas upp med 3 370 000 kr. budgetåret 1991/92 och med 4 milj.kr. vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94. Syftet med dessa höjningar är att öka studieförutsättningarna för studerande med funktionshinder av skilda slag.

5. Utöver sedvanlig pris- och löneomräkning föreslås anslagsposten Kostnader för vissa anpassningskurser för synskadade, vuxendöva, afatiker m.fl. öka med 1 480 000 kr. budgetåret 1991/92. För budgetåren 1992/93 - 1993/94 föreslås reformmedel med 1 490 000 kr. respektive med 740 000 kr. Härigenom kan verksamheten för främst synskadade och vuxendöva utökas.

6. SÖ föreslår att anslagsposten Tolkutbildning, utöver pris- och löneomräkning, ökas med 2,1 milj. kr. budgetåret 1991/92 och med vardera 1 milj.kr. budgetåren 1992/93 och 1993/94 i syfte att utöka tolkutbildningen för döva och dövblindas behov. I planeringsunderlaget ingår teckenspråksutbildning som förberedelse för tolkutbildningen, en utvecklingsresurs knuten till Västanviks folkhögskola och fortbildning för teckenspråkslärare.

3 Vissa statistiska uppgifter över folkhögskolans verksamhet

Prop. 1990/91:82
Bilaga 4

Uppgifterna är hämtade från SÖ:s fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1991/92 - 1993/94.

3.1 Kurser

Antalet långa kurser, dvs. kurser längre än 15 veckor, har ökat något under perioden 1986/87. De långa kurserna utgör ca. 75% av skolornas samlade verksamhetsvolym. Av de långa kurserna utgör den andel som består av allmänna kurser ca. 40%.

Kortkursverksamheten expanderade fram t.o.m. 1982 men har sedan minskat. Under den senaste femårsperioden har kortkurserna utgjort ca. en fjärdedel av kursverksamheten uttryckt i elevveckor. Det är främst kurser, som är kortare än en vecka som har minskat i antal.

Tab. 1

Antal kurser och elevveckor budgetåren 1986/87 - 1988/

	långa kurser		veckokurser		korta kurser	
	antal	elevveckor	antal	elevveckor	antal	elevveckor
1986/87	911	522400	1294	63600	9639	118600
1987/88	957	536700	1373	65400	9121	111900
1988/89	968	531000	1371	65800	8621	107300

Tab. 2

Korta kurser; fördelning efter huvudman. Antal elevveckor

	landsting/stödförening		rörelseskolor	
	1-15 veckor 1-6 dagar		1-15 veckor 1-6 dagar	
1986/87	25000	46700	38700	71900
1987/88	24000	43400	41300	68500
1988/89	21500	42000	44200	65300

3.2 Deltagare

Deltagarantalet har under senare år varit i det närmaste konstant. Varje år kommer omkring 18 000 personer till folkhögskolornas långa kurser. Antalet kursdeltagare i kurser kortare än en vecka har minskat under perioden men fortfarande är det omkring 190 000 personer som deltar.

Tab. 3

Antal deltagare i folkhögskolekurser 1986/87 - 1988/89

	Antal deltagare		
	långa kurser	veckokurser	korta kurser
	15 veckor	1-14 veckor	1-6 dagar
1986/87	18000	25700	211700
1987/88	18400	27600	196000
1988/89	18100	27500	186600

Tab. 4

Antal deltagare på olika kursstyper 1986/87-1988/8

	Allmän kurs	Allmän kurs med särskild inriktning	Särskild linje
1986/87	6907 (38%)	5797 (32%)	5271 (29%)
1987/88	7268 (39%)	5622 (31%)	5479 (30%)
1988/89	7114 (39%)	5817 (32%)	5112 (29%)

Tab. 5

Deltagare på allmänna kurser; ålder och kön 1986/87 - 1988/89

	14-17 år		18-24 år		25-29 år		30-59 år		≥60 år		tot.
	m	k	m	k	m	k	m	k	m	k	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
1986/87	1	2	16	23	8	8	15	23	1	3	100
1987/88	1	2	15	22	7	9	16	24	1	3	100
1988/89	1	2	14	20	7	8	16	27	2	4	100

Tab. 6

Utbildningsbakgrund på samtliga långa kurser 1985/86 - 1988/89

	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	tot.
	%	%	%	%	%	%	
1985/86	13	21	12	26	19	10	100
1986/87	13	20	10	26	21	10	100
1987/88	13	19	11	24	21	12	100
1988/89	13	17	11	24	21	13	100

Tab. 7

Utbildningsbakgrund på allmän kurs 1986/87 - 1988/89 procent

	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	tot.
	%	%	%	%	%	%	
1986/87	24	32	13	18	8	5	100
1987/88	23	30	16	17	9	4	100
1988/89	23	28	17	18	9	9	100

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Inledning	3
1 Principiella utgångspunkter för förslagen; folkbildningen skall vara fri och frivillig och styra sig själv	6
2 Mål för statsbidrag till folkbildningen	12
3 Studieförbunden	17
3.1 Särskilda villkor för statsbidrag till studieförbundens verksamhet	17
4 Folkhögskolan	20
4.1 Särskilda villkor för statsbidrag till folkhögskolorna	21
4.2 Ett enhetligt personalansvar för folkhögskolan	24
4.3 Fritidsledarutbildning	26
4.4 Vissa övriga frågor	27
5 Ett nytt statsbidragssystem för folkbildningen	29
5.1 Ett samlat statsbidrag till folkbildningen	29
5.2 Statsbidrag för viss utbildning som inriktas mot personer med funktionshinder	31
5.3 Statsbidrag för samiskt inriktad utbildning	32
5.4 Statsbidrag till kontakttolkutbildning	33
5.5 Vissa statsbidragsfrågor i övrigt	35
6 Ett folkbildningsråd bildas	36
7 Uppföljning och utvärdering av folkbildningen	40
8 Forsknings- och utvecklingsarbete	43
9 Studiesociala frågor	44
10 Anslagsfrågor för budgetåret 1991/92	44
11 Hemställan	52
12 Beslut	53
Bilaga 1 Sammanfattning av folkhögskolekommitténs huvudbetänkande (SOU 1990:65) Folkhögskolan i framtidsperspektiv	54
Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden över folkhögskolekommitténs betänkande (SOU 1990:65) Folkhögskolan i framtidsperspektiv	72
Bilaga 3 Nuvarande bidrag till studieförbundens verksamhet och anslagsframställning för studieförbunden budgetåret 1991/92 samt vissa statistiska uppgifter över studieförbundens verksamhet	89
Bilaga 4 Nuvarande statsbidragssystem till folkhögskolorna m.m. och SÖs anslagsframställning avseende bidrag till driften av folkhögskolor m.m. budgetåret 1991/92 samt vissa statistiska uppgifter över folkhögskolornas verksamhet	101